

Nieuwe geluiden

Een keuze uit de poëzie van na den oorlog (1918-1923)

Dirk Coster

bron

Dirk Coster, *Nieuwe geluiden*. Van Loghum Slaterus en Visser, Arnhem 1924

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/cost006nieu01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Inleiding tot de nieuwe Nederlandsche dichtkunst

Eerlijk moet erkend worden, dat het voornemen om dezen bundel samen te stellen, geen bijzonder origineele inval is geweest. Dit voornemen is ontstaan gedurende het doorbladeren van een bekend Duitsch verzamelwerk: de bloemlezing uit nieuwe Duitsche lyriek die 'Menschheitsdämmerung' heet, en waarin een breed en compleet overzicht gegeven wordt van wat er in Deutschland aan nieuwe lyriek is ontstaan. - En vrijwel plotseling kwam bij dit doorbladeren de gedachte in mij op, dat het ook in Holland tijd was voor zulk een overzicht van wat er sinds den oorlog aan nieuwe lyriek is ontstaan, en dat die samenvatting thans langzamerhand onmisbaar wordt voor iederen Hollander, voor wien de poëzie nog iets beteekent in zijn leven. Wie van poëzie houdt, zal zich willen oriënteren, op bepaalde tijdstippen zal hij zich willen oriënteren hoe het staat met de dichtkunst van zijn land. En hoe moet hij zich oriënteren over het afgelopen lustrum 1918-1923? Deze poëzie van na 1918 ligt verspreid in tijdschriften, in dikwijls obscure bundeltjes, in uitgaven en uitgaafjes 'niet in den handel' soms. Een geregelde kroniek dier poëzie wordt door bijna geen tijdschrift gegeven. - Wij hebben reeds dikwijls vermoed, dat vele zonderlinge meeningen over onze nieuwe poëzie ontstaan waren door dit absoluut gemis aan overzicht dat de lezer heeft. - Hier is dus zulk een samenvatting. Laat ze gebrekkig zijn, - zij is een poging om het meest levenskrachtige of beloftezware van onze poëzie af te scheiden van den eentonigen verzenstroom die van jaar in jaar voortrolt. - De lezer bepale nu voor zich zelve, welke waarde deze poëzie voor hem heeft. Voor alles luistere hij zelf naar

het nieuwe geluid, de nieuwe nuance die *misschien* toch in dezen bundel, waaraan zoovele jonge geesten hebben medegewerkt, hoorbaar wordt. Wij dringen dien lezer onze meening niet op. Hij vorme zich de zijne. Wij zullen reeds dankbaar zijn, wanneer hij, na aandachtige lectuur van deze samenvatting der jongste Nederlandsche dichtkunst, de erkenning in zich zal voelen opkomen, dat zulk een bundel inderdaad noodig was, en dat, ten tweede, dit kort-begrip onzer jongste Zuid- en Noord-Nederlandsche dichtkunst meer groei verraadt en meer innerlijke beweging, dan bij de uiterste verspreidheid van al die verzen viel te constateeren. - Het is een vaststaande meening, dat onze poëzie na 1918 in verval geraakt is. Dit is wellicht slechts gedeeltelijk waar. - Natuurlijk moest er na de toppunten, waaraan zich de namen P.C. Boutens, J.H. Leopold en Henr. Roland Holst verbinden, een nedergang volgen, - de elementen, die in de werken van deze drie dichters tot een evenwicht kwamen, dat men klassiek kan noemen en organisch in den hoogsten zin, moesten zich weer ontbinden, - maar deze ontbinding zelve is vol van kiemen en vol van nieuwen groei. - Deze indruk werd opnieuw weer sterker en sterker, terwijl wij bezig waren, dezen bundel samen te stellen, en dit alles weer aandachtig te herlezen. - Dit is een bloemlezing uit de jongste, Zuid- en Noord-Nederlandsche dichtkunst. Terwille van deze jongste dichters bestaat dit boek. Toch wilden wij hier niet met de deur in 't huis vallen. Wij hebben voor dit huis een kleinen 'ingang' gebouwd, d.w.z. enkele dichters, die voor het tijdvak 1910-1918 representatief waren, hebben wij aan de eigenlijke bloemlezing vooraf laten gaan, opdat de lezer een geleidelijke overgang hebbe en zelf kan constateeren, op welke wijze sommige veranderingen in vorm en leven plaatsgrepen. Het was zeer moeilijk te bepalen, welke dichters voor dit tijdvak representatief waren; een keuze was hier onvermijdelijk, en naast de gekozenen hebben dichters als J.I. de Haan, Mr. Keuls en Aart van der Leeuw ternauwernood minder waarde. Van elk der dichters, die wij kozen, geven wij hier een drietal verzen, van P.N.

VII

van Eyck, Geerten Gossaert, J.C. Bloem, A. Roland Holst, M. Nijhoff, benevens nog een enkel vers van Fr. Pauwels. - Uit het feit, dat wij hier van een voorbij tijdvak spreken, moet niet worden geconcludeerd, dat deze dichters hun definitieve woord reeds zouden gesproken hebben. Integendeel: van hen is nog alles te verwachten. Mogen zij al niet meer tot de allerjongsten behoren, zoo zijn ze allen toch nog jong, en het laatste werk bij voorbeeld van P.N. van Eyck toont nog een zeer sterke ontwikkeling. Alleen: wat de eerste periode van het leven hun te zeggen gaf, dit zeker hebben zij thans gezegd, en daarbij toont hun werk met onmiskenbare duidelijkheid, dat éénzelfde geestelijke atmosfeer op hen allen inwerkte en hun vorm bepaalde. Er kan dus van een groep, een generatie gesproken worden. - Deze atmosfeer van 1910, het jaar van hun eersten aanvang, was allereerst vervuld, verzadigd letterlijk door de bewondering voor de meesters, die toen het rijpste van hun wezen gegeven hadden, P.C. Boutens, Henr. Roland Holst en J.H. Leopold. Het was dus te verwachten, dat de vorm, die als 't ware een oogenblik tevoren tot een zóó klassieke volmaking was gekomen, als sinds 200 jaar niet meer in onze poëzie bereikt was: een volmaakt evenwicht tusschen beeld, rythme en gedachte, en deze drie volkomen doorzield en tot een ononderscheidbare eenheid samengesmolten, - dat deze vorm door de jongeren van 1910, die als 't ware de eersten zijn geweest om deze schoonheid te ontdekken, niet zou worden aangetast, integendeel, dat zij door hen als een Godsgeschenk aanvaard zou worden. En inderdaad: het merkwaardige feit doet zich voor, dat deze dichters reeds een volrijpen vorm schenen te hebben veroverd, lang voordat hun eigenlijke persoonlijkheid zich gevormd had, lang voordat zij zich wezenlijk uitspraken. De scherpe geest van Albert Verwey heeft dit verschijnsel spoedig opgemerkt en getracht, het te verklaren in zijn bekend pleidooi voor de bezielde rhetoriek. Het verdere verloop der ontwikkeling echter heeft wellicht bewezen, dat een pleidooi voor welke rhetoriek ook, zelfs voor de bezielde rhetoriek, steeds een twijfelachtige zaak verdedigt, en dat de werkelijke dichter pas geboren wordt

VIII

op het oogenblik, waarop de onbestemd-stroomende volzin blijkt omgegroeid tot de ernstige, de bepaalde en doorleden menschelijke belijdenis. - De snelle schijn-volmaaktheid, die door sommige der dichters van deze groep bereikt werd, kon slechts het resultaat van savante navolging en assimilatie zijn. - Dit was ook zoo. - Terwijl Albert Verwey op de meer bewuste bestrevingen van deze dichters het scherpe stempel van zijn intellect zette, werd hun onderbewustzijn dikwijls geheel beheerscht door Boutens' alles-doordringende, klare en snelle melodie, en een ander groepskenmerk van dit geslacht is, dat zij bijna allen door dezen machtigen invloed heen zich zelve moesten zoeken, dat zij deze fascinatie te doorworstelen en te verwerken hadden. Er was een tijd, dat er in Holland geen jong dichter meer verschijnen kon, of hij viel aan dezen melodieuzen doem ten prooi. Maar rond den tijd dat de oorlog uitbrak, was deze ontwikkeling vrijwel voltooid; deze allerjongsten zijn tot de rijpheid van hun jeugd genaderd, en het groepskenmerk wordt zwakker en zwakker in hen. De groep, de generatie, treedt als 't ware in herkenbare persoonlijkheden uiteen. - Zijn er ook in deze gevarieerde menschelijkheid nog psychologische kenmerken, die als eenigermate gemeenschappelijk kunnen gelden? Is er nog één formule mogelijk, die iets van deze menschen samenvat, dat hen in hun verscheidenheid verbindt? Zulk een formule is moeilijk misschien, zij moet uitteraard vaag blijven; toch wellicht is zij nog mogelijk. Eén trek bleven deze dichters ook als menschen gemeen houden: een ietwat diverse, wisselende, wankelende mentaliteit, juist diezelfde mentaliteit, die in alle landen van Europa heerschte vóór den schok van den grooten oorlog. Een besluitelooze vrees ook voor het leven, die zich verdoofde, die wegzwierf in een verlangen naar oneindigheid, naar al wat nooit gezien en nooit gekend is en daarom aan den ingeboren droom der schoonheid de onbepaalde vlucht vergunt. Een zekere vaagheid ook, zoowel van gevoelens als van innerlijke versmuziek. - De drie meesters die het voorgaande tijdvak absoluut beheerschten, hebben, wanneer men een oogenblik hun werk te samen denken mag, een menschelijkheid weten uit te drukken,

zij hebben een synthetisch beeld van den Mensch geschapen, zoo groot, zoo diep en breed en zwaar van grondslag en zoo edel van verheffing, dat men niet behoeft te aarzelen, dit stralende beeld als één der toppunten te zien van ons Europeesch geestesleven, als één der hoogste stijgingen waartoe de Europeesche poëzie, na Shelley en Keats, na Baudelaire en De Vigny, in staat geweest is. Geweldig en tragisch bewogen, smartelijk doorflitst van de voorgevoelens eener machtige wezenlijkheid, die nog geboren moet worden, verschijnt deze mensch in Henr. Roland Holst, doorstraald van magische intuïtie en toch zoo kinderlijk in J.H. Leopold, mystisch heerschend over lot en leed in P.C. Boutens. In het daaropvolgende geslacht bleef de klassieke vorm dier groote dichtkunst ongerept, maar het zijn minder bepaalde persoonlijkheden, die hem voortaan dragen. Enkele van deze persoonlijkheden spreken zich aan den ingang van dezen bundel uit. - Er is hier werk van P.N. van Eyck. Hij stortte aanvankelijk een vage en jeugdige zwaarmoedigheid in een eindeloozen stroom van rhythmten en beelden uit, - hij zweeg een tijdlang, en vatte de schaarsche verzen van zijn latere jaren in een kleinen bundel (Inkeer) samen, die een ernstige en rustige bekentenis is. De zwaarmoedige grondtoon is gebleven, maar heeft zich nu tot manlijke vastheid bedwongen - door zwijgen, door werken, door aanvaarden wellicht heeft hij zich tot een nobel stoïcisme bedwongen en gestaald. - De trage, vage stroom zijner rhythmten is door den geest beteugeld tot een statigheid, die weliswaar zich nimmer in directe ontroering versnelt, maar die ook nimmer meer in krachteloosheid vervloeit. - Het vers dat dezen bundel opent, is wellicht de diepste belijdenis van het geestelijk stoycisme, die wij in ons land bezitten, - geen hymne, want de stoïsche geest is te zwaar van lijdensbewustzijn, om zich ooit hymnisch te kunnen verheffen, geen klaagzang, want de stoïsche geest is zichzelf en zijn eigen lijdende grootheid genoeg, - het rustige geestelijke midden tusschen roekelooze vreugde en vertwijfeling, gelijk eenmaal het waarachtige stoïcisme het rustig-geestelijke midden en zelfbedwang was tusschen een panisch-wordend

heidendom en de eerste verteederings van het Christendom. - Er is hier de figuur van J.C. Bloem, die van al deze dichters de meest menscheijk-opene is, teeder en schuw, en weerloos naast de rustige geestelijke weerbaarheid van P.N. van Eyck. Gevangene van een liefde die geen doel weet, van een oneindig verlangen dat alleen maar hulpeloos en bedroefd weet uit te staren. De vaste toon van Van Eyck smelt hier weg in een schoone en muzikale klacht. Er is hier werk van Geerten Gossaert, de bittere en opstandige, die snakt naar tucht en geestelijke vrede en die terzelfder tijd deze tucht onophoudelijk ontvlucht, en in wiens deemoedigste overgave de spieren van den innerlijken opstand zich nog spannen, - er is hier ten slotte werk van A. Roland Holst, met Geerten Gossaert de grootst aangelegde van dit geslacht, wiens rythme het meest zich verhevig kan tot vervoering, wiens klank de verste en meest geheimzinnige resonans heeft, en die daarom ook het sterkst het vermoeden wekt, dat onverwachte mogelijkheden nog in hem op uitspraak wachten. - De Romantische drift, het vormlooze verlangen naar wat voor den geest vormloos is, is bij hem tot obsessie en fascinatie gestegen, tot onophoudelijk reiken en zingen naar den droom die niet kan worden uitgesproken. Van Eyck aanvaardt het aardsche leven, Bloem aanvaardt het niet maar ontkent het niet, en wordt droef onder den druk en de doellooze marteling der banden, Geerten Gossaert leeft in brandend conflict ermede, - A. Roland Holst daarentegen laat het, met bijna wreede zorgeloosheid en nagenoeg zonder conflict, uit zijn aandacht wegvallen en tot onbelangrijkheid verdorren. - Zijn vers is zingende vormeloosheid, en heeft daarin een soms bedwelmend vermogen. Deze ascetische zelfbeperking, de uitsluiting van het leven met al zijn affecten, al zijn verwickelingen, zou deze in aanleg groote kunst met ontijdige verijling kunnen bedreigen. Inzetten die geweldig zijn, breed en lang en kreunend aanruischend als stormwinden, gaan dikwijls in ditzelfde vaag rumoer weer verloren, zonder tot bestemdheid, tot stem, tot accent te komen. Wij gebruikten hier de uitdrukking *bijna* zonder conflict. En willen hier tegelijk erkennen, dat de keuze, die de lezer hierachter

vindt, desnoods ietwat tendentieus genoemd kan worden. Wij waagden het, twee verzen te kiezen, waarin bij zeldzame uitzondering wel de naklank van het psychisch conflict is te hooren, waar dit conflict in verbinding treedt met het wijd-wegruischend metaphysische verlangen, en waarin dus enkele hart-aanbittende accenten de ruischende harmonie schijnen te verstoren. Wij meenen, dat juist uit deze schijnbare verstoring een meer vaste, een meer donkere grootheid is ontstaan, dan in het lied dat enkel maar ascetisch metaphysisch is, en dat eerst in de tragisch-geworden tegenstelling dit sombere wezen zijn eigenlijkste uitdrukking vindt. Daarnaast ook het bekende liedje, waarin deze dichter opeens de metaphysische vluchtdrang van zijn ziel heeft omgezet tot een kindersprookje dat bijna schokkend-subliem is en van een tooverachtige melodiositeit. - Als variatie ten slotte nog een vers van een dichter van gansch andere geaardheid, die, hoewel in denzelfden tijd debuteerend, langs gansch andere wegen tot rijpheid kwam: François Pauwels. In hem spreekt zich een menselijkheid uit, die men bij uitstek sociaal en collectief kan noemen, zeer weinig verfijnd, van geringe persoonlijke nuanceering, maar gul en breed en warm en van heftige bewogenheid. Uit zijn verzen rijzen vooral de gestalten van de vernederden en beleedigden omhoog, zij die hun ellende als 'een somberen adel' dragen. Deze gestalten hebben bij Pauwels een zekere dreigende monumentaliteit. Men leze dit vers der moordnares die moeder wordt, en de brandende gloed van pathetiek, de siddering van mededoogen waarmede de dichter deze sombere lijdensgestalte omgeeft. - Het sociale protest, het sociale medelijden en het schrijnende verantwoordelijkheidsgevoel, gelijk dit vóór den oorlog in de geesten leefde, vonden in Pauwels één der meest welsprekende vertolkers. Jammer alleen, dat deze plastisch-groote typeeringen door den dichter zoo goed als nimmer psychologisch verdiept worden. Beproeft hij dit, dan vervalt hij voorloopig nog dikwijls in de sociale gemeenplaats. -

Wanneer men, tot oriëntering van de tijdgenooten, in de

poëzie van zijn tijd enkele begrenzings- en scheidslijnen schetst, (wier voorloopig karakter hier als vanzelf sprekend moet worden aangenomen) dan is het aantal overgangsfiguren of liever grensgevallen zeer groot. Want een plotselinge overgang is in het geestesleven niet denkbaar. Er zijn weliswaar merkwaardige versnellingen, maar ook deze worden onveranderlijk reeds lang te voren langzaam voorbereid. Wij komen thans in dezen bundel tot de overgangsfiguren, - van wie het onzeker is, of men hen tot het voorgaande geslacht, dat der gerijpte en door edele traditie gevormde jongeren, of tot de allernieuwste dichtkunst rekenen moet. Het zijn M. Nijhoff, anderzijds Dideriksz, De Mérode, Thomson, Werumeus Buning, Dop Bles en Beversluis. - M. Nijhoff rekenden wij nog tot de dichters van den Ingang, omdat zijn werk, al is hij in jaren de jongste, nog in het duidelijkst en meest organisch verband met het hunne staat. - Het Romantische verlangen, door Bloem met een accent van ontroerend-eenvoudige menselijkheid uitgezongen, door A. Roland Holst verhevigd en vergeheimzinnigd tot een alles-absorbeerende droom, is ook de geestelijke inzet van Nijhoff's poëzie geweest; het brak aanvankelijk bij hem uit in dronken vertwijfeling en dolzinnige perversies, - perversies evenwel wier geweld door een inslag van bewust-litteraire bedoeling verzwakt werd. Daarnaast was in Nijhoff echter altijd reeds een element van kinderlijkheid aanwezig, dat zich al dadelijk in enkele zuivere liedjes op de schoonste wijze uitte, en dat, samengesmolten met dit verlangen, met een vroege wanhoop aan het leven, - hem als met fataliteit tot de Pierrot-figuur moest brengen als tot het meest eigenlijke, meest omvattende symbool van zijn eigen verwikkelde jeugd. - Zijn meesterwerk is dan ook het lange gedicht 'Pierrot aan de Lantaarn', te lang om hier op te nemen. Pierrot, ontmoedigd, hulpeloos geworden, week van gemoed maar over-helder van ontluisterden geest, kan de nieuwe schelle dag die weder oprijst niet meer dragen en met de eerste vale morgenschemering hangt hij zich op 'aan de lantaarn'. Zijn sterven wordt het zachte, verrukte weer-intreden tot de kinderdromen. Dit laatste is veel-beteekenend voor Nijhoff, voor de innerlijke

XIII

beweging van zijn kunst. - Deze kunst is een weerintreding tot den kinderdroom, een zich-redden in den kinderdroom! - Daarbuiten is alles vertwijfeling, waan en verwarring, doffe, schrijnende bekentenis van verlies, 'toegefelijke intrige', of, wat erger is dan de vertwijfeling, de vlucht in een mystiek die zijn persoonlijke mystiek niet is. - Zijn persoonlijke mystiek is de herinnering aan het kind, - hunkering en heimwee naar de kinderlijkheid, het eenige dat zeker is, het eenige dat onverwoestbaar blijft in zijn t erheid. Toch volgt hem ook in deze vlucht de capricieuse beweeglijkheid van zijn wezen. Wonderlijk gestameld liedje van den kinderkruijstocht, van den visscher van menschen die Jezus is, - maar diezelfde vrome kindertoon is desniettemin van tijd tot tijd bereid, om plotseling in teedere en speelsche raffinementen af te zwenken. - Hier ziet men onverwachterwijze de geest van het Rococo in onzen tijd herleven, zij 't wellicht het edelste daarvan, een geest die kinderlijk was en zuiver, en toch terzelfdertijd behaagziek en bewust, doorschaduwde van een smartelijkheid die heel dien gulden levensdroom als een gewilde illusie verraadde. Deze kinderlijkheid, die in Nijhoff een mixtuur van wensch en wezen is, uit zich ook in zijn rythme, dat vol grillige muziek is waarin zich de vorm, door Bloem bij veel innerlijken eenvoud nog zoo streng gehandhaafd, reeds begint te ontbinden. Dit is reeds  en der symptomen van wijziging en overgang in onze poëzie: de versvorm van Nijhoff begint reeds aan vastheid te verliezen. Zijn lichte droeve dartelende toon breekt herhaaldelijk in verrassende dissonanten, gedeeltelijk gewild, maar dikwijls ook aan zijn wezen als bij verrassing ontsprongen. - Een andere grensfiguur tusschen twee generaties is Werumeus Buning, een der innigste verschijningen onzer jongere dichtkunst. Van zijn kleinen bundel 'In Memoriam', toegezongen aan een geliefde die stierf, citeeren wij hier een zestal verzen. Tal van invloeden hebben op dezen dichter ingewerkt, het meest dien van J.H. Leopold, die hem het naast staat. Maar door deze invloeden heen weet zich deze edele en zwijgzame geaardheid bijna stameland te uiten. Misschien is in de Hollandsche litteratuur van te voren

alleen bij Leopold, alleen bij den anoniemen dichter van het Aegidius-lied, de dood ons zóó bekend verschenen, zoo streng in zijn omsluiting opgerezen en toch in zijn komen zoo vertrouwd. Een liefde die in gretigen lust en bittere verwarring geboren blijkt, is onder zijn magische aanraking plotseling stil en louter geworden: stoffelooze straal die uit ontzaglijke verte in het hart van den ander, den nog-levende slaat, des nachts en in den slaap, en hem verschrikt van een ondragelijk geluk dat niet meer uit te zingen valt, alleen te stamelen. Geheimzinnig is de stameling van deze verzen, dit tweede vaartwel dat zich buiten de aarde voltrekt, - slaapdronken is hun klank soms en zwaar van een innigheid die oneindig is. Deze stem vergeet soms, wat zij in een vorigen regel gezegd heeft, verliest het verband, dwaalt weg in een tegenovergestelde richting, tracht zich te hernemen, en verstart in één enkel woord dat een onzegbare herinnering beteekent. Het is een stem van dood en slaap, moeilijk te verstaan, vol uiterlijke invloeden en desniettemin in zijn diepsten klank onvergetelijk. Het spreekt haast vanzelf, dat ook bij Werumeus Buning, ondanks velerlei angstige pre-occupatie met den vorm, de eigenlijke harmonie van het vers, die in rijzing hooggaan en daling bestaat, verbroken is en uitteraard bijna onmogelijk geworden. Het enkelstaande woord dat bijna dof van droom en liefde is, de gebroken toon, de dwalende regel die uit ieder redelijk verband zwerft, zie hier de hoogtepunten en het wezen zelf dier stille en vreemde dichtkunst. - Eenzelfde verschijnsel, op meer tijdelijk vlak geprojecteerd, doet zich voor bij Dideriksz, Thomson en De Mérode. Logisch genomen zijn dit dichters, die eer tot den ingang behoorden, dan tot den overgang. Zij debuteerden in denzelfden tijd, zij schreven in denzelfden stijl en eendere factoren bepaalden hun groei. Maar er is in hun ontwikkeling geen continuïteit geweest; er was een breuk noodig om hen van de versierde onbeduidendheid hunner eerste periode plotseling over te heffen tot de taal van het hart, en die, ook hier, het karakter van een verholde stameling draagt. Het harnas der bezielde retoriek moest hen geheel ontvallen, zij moesten arm worden, arm, ontdaan en slechts

door deemoed bekleed. Zoo kan men bijna niet nalaten te vragen, of dat dezelfde Thomson is, die eenmaal onze religieuze poëzie met zijn donderende, dreunende commentaren omringde, en die nu dit doffe hartstochtelijke en diepe De Profundis prevelt dat 'de Kinderen' heet, waarin zelfs alle bekommring om maat en rijm verloren is geraakt onder den drang dier hartstochtelijke preveling? En de eenvoudigste innigheid, de ademlooze verstillung van de sonnettencyclus van Jan Didericksz, een keten van nauwelijks versierd, maar wellicht duurzaam metaal! Ook De Mérode heeft op een gegeven oogenblik den breeden symbolischen zwier, dien Gossaert hem leende, verloochend en zijn diepste ontroering in enkele sonnetten uitgestort, die om het woord van Marsman te gebruiken, 'bijna praten' zijn, maar een direct en zoo bewogen praten dat hij soms de eenvoudige en hunkerende volksmelodie schijnt te willen naderen. En daarnaast de grootste verrassing misschien die het wankel dichterschap van De Mérode vermocht te geven, de aangrijpende dramatische verzen, waarin hij opeens het donkere angstgeheim en den verholten liefdes-honger, die in het Calvinisme ligt verborgen, als 't ware voor ons openwierp, de tweede of derde maal dat dit in het Calvinistische Nederland volkomen direct en volkomen elementair geschiedde. - De sombere Revius deed het vóór hem in de 17de eeuw, en in zekeren zin ook nog de edele Dullaert die zich op zijn ziekbed weder aan dien zwaren geloofsdroom overgaf, en ook zij deden het in slechts in enkele verzen. - En zelfs al zou De Mérode opnieuw in de vaagheid der rhetoriek verloren gaan, - waarvoor steeds gevaar bestaat - al zou hij niets meer geven dat zoo elementair en hevig is, niets meer dan deze enkele uitbarstingen van liefde en zielsangst, dan nog blijven wij gelooven, dat hij enkele der merkwaardigste verzen van onze taal met zijn naam heeft kunnen onderteekenen. - Ten slotte de beide laatsten dier overgangsfiguren: Martien Beversluis en Dop Bles. - Met Martien Beversluis keert men, over de generaties van Van Eyck en Boutens, verwonderlijkerwijze terug tot bijna in den dageraad van onze herontwakende litteratuur, tot den tijd, toen de natuur

hervonden werd en het begin en einde van de poëzie de zooveel mogelijk levende, de zooveel mogelijk muzikale natuurbeschrijving scheen. In Beversluis is deze drang en deze eerezucht met merkwaardige intensiteit ontwaakt: zooveel mogelijk natuur te vangen in zooveel mogelijk verzen, - alle nuances, alle kleuren, alle bewegingen van de natuur te grijpen in de vlucht van het vers, en haar op deze wijze in haar uitbundigheid te vieren. Hij werd daardoor een zeer verkwikkende verschijning temidden van onze jongste poëzie; hij werd een waarschuwing en één dier reacties, die immer welkom zijn. Want onmiskenbaar is het, dat een rijpe poëzie als de onze op tal van oogenblikken geneigd kan zijn, in de formeele geestelijkheid te vertragen, zich nl. ten opzichte der rijke buitenwereld te vergenoegen met telkens dezelfde wending voor telkens hetzelfde verschijnsel. - Hier echter was een mensch, die weer begon, enkel met de oogen te leven en alleen te noteeren, wat deze oogen telkens en telkens weer hadden betrapt. Deze jonge beschrijvingsvirtuositeit zoekt in de oneindige diversiteit der natuurverschijnselen zelfs bij voorkeur naar het moeilijkste probleem, naar de beweging, die vreemd en ongewoon is, en weet deze bijna altijd in een verwonderlijk lenig en zeker wisselspel van rhythmten te verantwoorden: het fladderend scheren langs den grond van een stervenden vogel, de raadselachtige wending van een vleermuis in den schemer, het verlaten-staan van een ploeg in den avond. Daarbij was er reeds dadelijk een element in deze poëzie, dat hem geheel eigen was: in deze beschrijvingskunst heeft het rijm een uitzonderlijke kracht, - zijn vers leeft er op, wordt er door gedragen en deze sonore en altijd onverwachte rijmslagen verleenen aan zijn klank de volle, als 't ware ronde welluidendheid. Tot nogtoe echter zijn dit hoofdzakelijk uiterlijke bekoringen. Het geestelijk element is zwak in dezen dichter, dat wil zeggen dat de wending van de buitenwereld naar het innerlijk, naar het levende en reageerende menschenhart - die in Gezelle zoo wonderbaar eenvoudig en spontaan plaats vindt, - zich bij Beversluis slechts lastig voltrekt, dikwijls tot een moeizame moreele les ontaardt of uitloopt in vage algemeenheden. In het latere

werk is echter een merkwaardig trachten juist naar deze diepere, vaster bewuste geestelijkheid. En dit bewijst dat deze dichter zijn hart niet aan zijn oogen verliezen wil, dat hij het gelukkige voornemen heeft, niet al te lang bij zijn eigen virtuositeit te verwijlen. Wij geven, naast één dier verfrissende natuurgedichten, een viertal sonnetten die weliswaar de uiterlijke bekoorlijkheden van dit talent niet zoo sterk toonen, doch die van een des te diepere ontroering zijn. - Naast de groote virtuositeit van Beversluis zou Dop Bles als een rijmelaar kunnen aandoen. P.N. van Eyck heeft gelijk in zijn bewering, dat deze dichter 'bijna geen gaaf vers' geschreven heeft. Wij citeeren hier echter een vroegere karakteristiek van deze kunst, die hier meer dan waar zij aanvankelijk verschenen is, op haar plaats geacht mag worden: 'Dop Bles beschrijft in zijn verzen nooit iets anders, dan de uiterste raffinementen der moderne cultuur. Doch niemand deed dit zoo persoonlijk, en niemand doorleed dit alles zoozeer aan den lijve als Dop Bles. Het verdwaasde Parijs van 1914, dat de volheid van de tijden naderde, dat in een waanzin van zinnen en zenuwen raasde naar den donkeren inkeer der bemodderde loopgraven, dat Parijs heeft deze Hollander gekend en doorleefd als wellicht weinig Franschen zelve. In dit Parijs heeft hij de foltering der uiterste sensaties geleden, sensaties, die trillen aan den rand der uiterste leegte, aan den rand van den stupiden waanzin. Nachten in het hospitaal, Parijsche straatvisioenen en nachtcafé's, etherbedwelmingen en extasen, morbide liefden op armoedige huurkamers bij verwelkte parfums, zinnelijke vervoeringen waarin de dood reeds rondsluip, honger die reeds naar den misdaad omziet, - dit is de bittere scala van zichzelf verterend leven, waaraan zijn Parijsche verzen uitdrukking geven, soms onverstaanbaar stamelend, soms stijgend tot een tragische spanning. - Dit alles geeft echter geen nieuwen klank in de litteratuur, sinds Rollinat en de vele zwakkere volgers van den grooten Baudelaire de ellende der uiterste levensgrenzen hebben beleden. Maar een nieuwe ontroering ontstaat in dit dichtwerk, door het contrast dat het beheerscht. Want een andere, teederder kracht,

XVIII

een kracht van kinderlijke goedheid en mededoogen, tracht zich altijd weer door deze uiterste verdwazing van ziel en zinnen heen te breken, - een mededoogen, dat zich te verhullen poogt in aesthetische onverschilligheid en rauwe ironie, en zich toch steeds weer schuw belijdt. - Een der beste verzen ongetwijfeld, dat in 1918 in Holland openbaar werd gemaakt, is Dop Bles' "Carmen". - Een licht van mededoogen en treurende berusting omhangt in dit vers "het afgehuurd idool", dat erin optreedt: een armelijke prostituée, die in de nachtstraat, "waaraan zij nu eenmaal gewend is", eindeloos heen en weder loopt. - En de dichter, wiens vermoeide bewustzijn de vrouw bezingt als doodelijk verderf, onverschillige koopwaar of droomen-wekkend Niets - wordt terzelfdertijd door deze tegenkracht gedreven, alle geraffineerde wendingen plotseling te vergeten, om zich tot tolk te maken van het eindeloze leed dierzelfde vrouwen, voor wie deze liefde doodelijke ernst was, en die in verlatenheid verwelken en vergaan. Dan nadert hij den grootsten volksdichter, dien Holland sinds honderd jaar gehad heeft en wiens naam te noemen bijna overbodig is (J.H. Speenhoff).'

Dan zijn wij genaderd tot het voornaamste gedeelte van dezen bundel, het gedeelte dat nu zonder eenig voorbehoud de nieuwste Nederlandsche dichtkunst genoemd kan worden. De lezer vindt hier werk van de meest uiteenlopende geaardheid, van den meest verschillenden vorm, en de aanvankelijke indruk die deze nieuwste dichtkunst kan geven, zal zeker die van een stuurlooze verwarring zijn, van bandeloos-geworden talent. Voor zoover het echter ging, hebben wij ook deze verzenreeks in enkele hoofdgroepen afgedeeld, zij 't onopvallend en zonder titels. Ziehier deze groepeeringsen:

De Afzonderlijken: Ine van Dillen, Marie v. K. en J.C. van Schagen.
De Moderne Vlaamsche Dichtkunst: P. van Ostaijen, Wies Moens, Marnix Gijsen, A.J. Mussche, Daan Boens, Urbain van de Voorde.

XIX

De Nieuwe Katholieke Dichtkunst: Alb. Kuyle, de gebroeders Bruning, Jac. Schreurs.

De Groep van het Getij: Herm. v.d. Bergh, Hendrik de Vries, Joh. Theunisz, J.C. Kelk, J. Slauerhoff en H. Marsman.

Ook hier treedt weder de bijna beklemmende vraag onmiddellijk naar voren: is er, in deze schijnbare verwarring, nog één tennaastenbij gemeenschappelijk kenmerk, waardoor dit geslacht van na den oorlog onderscheidbaar wordt van het vorige, dat bij zijn aanvang aan oorlogen en revoluties niet dacht, behalve bijwijze van historische fantasie en verledensdroom, en is er één formule lenig genoeg, om deze gemeenschappelijkheid vast te leggen? - Om dit kenmerk duidelijk te kunnen onderscheiden, moet men allereerst beginnen, niet alleen de nationale, maar ook de gansche Europeesche litteratuur te overzien, waarin de evolutie, onder invloed van den oorlog, zeker in vergroote en verscherpte trekken zichtbaar wordt. Wanneer wij dit Europeesche geestesleven overzien, dan inderdaad wordt één verschijnsel onmiddellijk duidelijk, en een verschijnsel van groote beteekenis: het groote Romantische verlangen sterft uit! Het heeft in allerhande variaties de gansche 19de eeuw beheerscht en nog het begin van de 20ste, het staarde, het leven verachtend of in conflict ermede, over het leven weg in een oneindigheid waar de droom der schoonheid en verzoening, die de aarde altijddoor bleef weigeren, zich onverminkt liet projecteeren - nu sterft dit verlangen uit! En in de plaats ervan treedt meer en meer: de erkenning der werkelijkheid, en de verhoogde drang zich aan die werkelijkheid te geven. Wij meenen dat deze verschuiving der waarden onmiskenbaar is. Deze verhoogde drang om zich aan de werkelijkheid te kunnen geven, behoeft daarom nog geen geduldige resignatie te zijn of een erkenning van het bestaande complex der omstandigheden, - al neemt zij in enkele jongeren ook soms deze vormen aan. Integendeel: in minstens evenveel gevallen beteekent zij strijdbaarheid, onverbiddelijk en aanhoudend protest, - want strijd en welwetende aanvaarding zijn ten slotte twee verschillende wijzen,

om de werkelijkheid en het leven te erkennen, zij beiden beteekenen in laatste instantie evenzeer: aandacht voor het leven, aandacht voor wat rond den mensch gebeurend is, verbinding dus met het grooter Ik dat de menschheid is, *zij beiden kortom beteekenen overgave*. - En om bruikbaar te zijn, om de tegenstrijdigheden van de oppervlakte samen te kunnen vatten, moet deze formule nog worden gepreciseerd: het is de drang, om, door alle verschijnselen van het leven heen, zich over te kunnen geven aan den onbenaambaren en onbenaamden levensgloed, die verborgen door dit leven stroomt gelijk de groeikracht door de vormen der natuur. In dezen drang tot overgave en tot het hervinden van den ganschen levensgloed kunnen de meest tegenstrijdige idealen, de meest tegenstrijdige gevoelens communieeren: socialisme en fascisme, liefde en strijdlust, liefde die in medelijden uitgaat om het gekwetste leven te verbinden en levensdrift die hard en norsch het leven uitroept tot een schitterend spel van kracht en onstuimige wreedheid. - Voor alles: dat er leven zij en dat men leve, dat men buiten zichzelf getrokken worde en het zwakke lichtje van het eigen leven medevlamme in den grooten gloed die leven is. Heimwee naar de eerste menschelijkheid, heimwee naar de vergetelheid van leven, drang om naar de diepten neer te dalen, waar - om Goethe's wonderbare symboliek te gebruiken - de geheimzinnige, nooit-benaamde, nooit-geziene Moeders wonen, opdat de bliksem van het levensvuur dat zij behoeden den mensch doorstrale en zijn verslachte spieren stale van kracht en redelooze nieuwe vreugde. Dit is de wil, dit is het vaste bewustzijn waar het henen moet, en daarom ook kan deze drang naar overgave in de scherpste tegenstellingen uiteenslaan en toch dezelfde drang blijven. - Men lette wel: wij spreken hier voortdurend van den verhoogden wil tot deze overgave, en niet van de volledige overgave zelve. Wanneer deze zich voltrokken had, dan zou de moderne kunst met één slag groot geworden zijn. De werkelijkheid is anders. - Het is tenslotte altijd nog de moderne mensch, die door dezen verhevigten drang tot overgave aangegrepen wordt, - het is ten slotte de Romanticus die be-

proeft zich van den bedwelmden doem der Romantiek te ontdoen, de litterator die de schoon-bezonnen uiting der litteratuur tracht af te zweren. Slechts in enkele zeer krachtige geesten, en dan nog 't meest in de schilderkunst, heeft deze nieuwe aandacht voor het leven, heeft deze nieuwe drang door enkele machtige nieuwe syntheses zichzelf volkomen in schoonheid bewezen. Verder is dit streven zoozeer overwoekerd door haastige forceeringen, door leugens, door humanistische rhetoriek, door hardheid die eng-menschelijk blijft, door karikaturale versnellingen, - als de knieval voor de negerkunst en hare coïto-centrische eenvoudigheid! - dat men soms twijfelen kan of er onder dat alles nog een werkelijk streven aanwezig is. - Maar toch, altijd weer, door alle capriolen en zig-zags van de kleinere geesten henen, blijft zich de stille kracht van een groote richting verraden, één groote trek die uit de diepten van het leven zelf schijnt opgestaan en die zich vroeg of laat zal moeten uitwerken. Hier dus is een zeer essentieel onderscheid met het vorige geslacht, en over heel Europa is het onderscheidbaar. Eén levenshouding wordt over heel de linie dier Europeesche jongeren eenstemmig en luidruchtig verworpen: die der afzondering en der besluiteloosheid, hoeveel teedere, gekneusde en conscientieuse menschelijkheid ook in deze besluiteloosheid noodwendig moet verborgen liggen. - Het is of men besloten wil zijn, weerbaar wil zijn, niet verrast wil worden, weerbaar zijn in protest of joyeuse medeplichtigheid te midden van een leven, dat zelve binnen korte jaren zich tot een grimmige en blinde vastbeslotenheid verheevd heeft. - En naast deze wijziging der mentaliteit, die voor alles een wijziging van verhouding, een her-ijking van geestelijke waarden is: de wijziging van den vorm. Zulk een drang naar eerste menschelijkheid moest noodwendig een wijziging van den vorm tengevolge hebben, minder in Nederland, sterker reeds in België, dat het gansche geweld van den oorlog onderging, dwingend sterk in Frankrijk en Duitschland. - De geregelde en traditioneele schema's der metriek schenen voor dit levensgevoel en deze levensbegeerigheid te eng, te strak en kil-bezonnen, - zij behoorden tot

de armatuur van een gematigde culturele menselijkheid, waarvan men zich genezen wilde. Alleen de eindeloos-continueerende dynamiek scheen aanvankelijk aan dezen nieuwen drang volkomen te kunnen beantwoorden. De harmonische gerijpte versvorm kortom begon, in bijna alle landen, zich in zijn elementen te ontbinden; de klassieke, ononderscheidbare eenheid van beeld, rythme en gedachte werd uiteengerukt. In plaats van de metriek: de eindeloze continueering, die alleen de eigenste beweging van de ziel wil volgen en niets anders, - inplaats van het beeld, dat zich harmonisch opwentelt uit het rythme: het flitsende visioen, de hallucinaire totaal-aanblik als in een tijdeloos oogenblik verstart, - inplaats van dit rythme zelf: de convulsie, de stoot, de kreet, het ééne woord. - Kortom: op deze wijze wordt de poëzie, wier vorming het werk van eeuwen was, weder tot haar eerste elementen ontbonden. - Over dit alles zou veel te zeggen zijn. Een uitvoerige analyse zou noodig zijn, om de diepe intuïties van zulk een streven van de geforceerde theorie af te scheiden, om wezenlijk leven en levenlooze wensch te onderscheiden. Wij kunnen hier slechts samenvatten, niet bewijzen. Wij kunnen hier slechts aanduiden, dat de z.g. absolute dynamiek in de poëzie slechts in den aanvang van een beschaving denkbaar is, en natuurlijk is, en dan misschien... daarna, aan het hypothetisch einde dier beschaving, op het hypothetische moment dat alles zich in die menschheid zou hebben vervuld, alles wezenlijk in haar geworden zou zijn, de ziel één licht en het lichaam één kracht, één volledige communie met de krachten der natuur. - Daartusschen in helaas, dat is dus gedurende den ganschen kringloop eener evolutie, wordt de menschheid door traditie na traditie gedragen, en zonder deze traditie zou zij verwilderen en in den chaos dier verwildering verdwalen. - Goethe heeft reeds gezegd: geen conventie, die niet oorspronkelijk een vorm-geworden diepe wijsheid, vorm-geworden leven is geweest. - Zoo in 't grootste, zoo in 't kleinste, en zóó ook in de poëzie. In de poëzie is het mathematisch stelsel der metriek één der tradities die de persoonlijkheid van den dichter in haar uiting draagt en steunt, die hem beletten in de holten

zijner oogenblikkelijke levenloosheid te verzinken; historische kracht die zijn persoonlijke krachten schraagt. - Alle metriek was aanvankelijk niets anders, dan vrije natuurlijke beweging. Maar er zijn vaste bewegingswijzen van lichaam en geest, die zich altijd weer herhalen, en die zich in deze voortdurende herhaling tot metrische schema's hebben vastgezet. - Alle metriek is gestyleerde beweging, beweging die in rustpunten gerangschikt is, en die door deze rangschikking elementair muzikaal geworden is. - Hieruit volgt dat de waarachtige dichter voor de uiting van een bepaalden gemoedstoestand zich onmiddellijk en onwillekeurig naar het maatschema gedrongen zal voelen, dat aan dezen gemoedstoestand, aan de bewegingswijze van dien gemoedstoestand in groote trekken kan beantwoorden. Terwijl de bestaande maat deze geestelijk-zinnelijke beweging draagt en steunt, kan anderzijds deze beweging den vasten maatgang weder eindeloos variëren; op eindeloos-verschillende wijzen dus wordt de metrische maatgang door de bewogenheid en de accenten van de ziel verhevigd en verdiept. Tal van groote dichters hebben dezelfde maten gebruikt, en toch hebben alle die dichters hun eigen beweging gehad, een beweging onder duizenden herkenbaar. - Maar waarom, kan men vragen, werpt althans de groote dichter, hij in wien het leven elementair is, deze kunstmatige belemmering niet weg? - Integendeel: bewust of onbewust heeft ook de groote dichter deze belemmering immer gezocht. Bewust of onbewust heeft hij steeds geweten, dat aan de schoone mathematische belemmering van de metriek zijn eigen zielsmuziek zich intensifiëren kan, dat iedere zelfbeperking zelfversterking beteekent. Dit is de rol van iedere traditie: intensifiërende zelfbeperking aan de ééne zijde, anderzijds steun in de oogenblikken van levenloosheid die aan het feit van te leven inhaerent zijn, waaraan ook zelfs het grootste dichterschap den mensch niet onttrekt. En alleen aan het uiterste einde eener ontwikkeling, wanneer alle levenloosheid tot leven verkeerdt zou zijn, alleen op dit moment zou iedere traditie tot wezenloosheid zijn verkeerdt. Maar dan ook zou de ziel één straal zijn, en het vers één woord. - Het zou kunnen schijnen, dat wij trachten, het vrije, tot zijn elementen

ontbonden vers tot een dwaasheid te verklaren. Dit is niet het geval. Uit het bovenstaande moet alleen de conclusie getrokken worden, dat in de evolutie der poëzie slechts wisseling en verzuivering van tradities mogelijk is, dat deze ontbinding door een nieuwe verbinding gevolgd zal moeten worden, dat iedere poëtische uiting zich altijd weer haar eigen tucht zal scheppen, - hoewel het zeer waarschijnlijk is helaas, dat het fatum der relatieve menselijkheid zich in deze beweging uit zal moeten werken in den vorm van talloze forceeringen, vergissingen en mystische zelfverrekkingen. Overal waar de modernistische beweging, in Duitschland, in Frankrijk, in Rusland een excessief karakter aangenomen heeft, verraadt zij zich als een theoretisch anticipieeren op een toekomst die ondenkbaar-veraf ligt, als een krampachtige poging, om zich van zijn feitelijke menselijkheid te ontdoen ter wille van een nog fictieve eerste menselijkheid. Wat uitzondering is, wordt tot program geforceerd, voortdurend en overal. Men wil het synthetische beeld en de convulsieve stameling, maar alleen uit de extase der ziel kunnen deze ontstaan. Men wil de beweging gansch bevrijden, maar alleen wanneer de ziel gansch kracht en licht is, zou deze dynamiek gespannen kunnen blijven. Men heeft zelfs gesproken van een zóó haastige menschenliefde, dat iedere metrische opgave daartegenover tot een spel van ijdelheid en litteraire leugen wordt, en men heeft op deze wijze niet zonder behendigheid de harmonische dichtkunst het odium der moreele minderwaardigheid aangebonden. Maar ook deze menschenliefde helaas, is uitzondering en een andersoortige leugen blijft dus dichtbij. En het gevolg is, dat het vrije vers voortdurend veroordeeld is, behalve op enkele uitzonderlijk-gespannen oogenblikken, krachteloos ineen te zinken, of in de vrees voor deze krachteloosheid extase en geweldigheid op jammerlijke wijze te mimeeren. - Benadert men de kwestie echter van de relatieve zijde, dan blijkt het dat in de ontbinding eener traditie terzelfdertijd de nieuwe groeikracht zich openbaart. Wat al te traditioneel was, wordt erdoor vernietigd en verdwijnt, de doode en brooze takken worden afgebroken, en wat nog

levensvatbaarheid bezat, wordt gezuiverd behouden. Nieuwe expressiemogelijkheden worden geboren, nieuwe associaties ontstaan waarvoor de traagheid van den menschelijken geest van te voren teruggedeeind was, en die het levensbeeld intenser uitdrukken, of de geheimzinnigheid der levensverschijnselen met scherper schokken tot bewustzijn kunnen brengen. - Reeds, over heel de Europeesche linie, begint het modernisme tot de tucht weerom te keeren, - maar terzelfdertijd worden ook vele winsten waarneembaar. De al te verfijnde nuanceering is tot zwijgen gekomen, maar een diepe, klare, bijna plechtig-heroïsche klank van levensdorst en -liefde is hier en daar opgestaan. Een krachtiger nerveuser waarnemingsvermogen beweegt zich als 't ware over grooter afstanden, brengt verschijnselen in een organisch verband bijeen, die vroeger al te ver uiteen te liggen schenen, verhoogt dus het gevoel van de wijidheid en de al-eenheid des levens. - De moderne technische werkelijkheid, die ten slotte een wonderbaar werk van den menschelijken wil is, wordt, ook nu de koketterie met de vliegmaschine voorbij is, met eerbied erkend en aanvaard, - dit verbreedt het scala der poëtische uitdrukking en doet de poëzie dieper indringen in het leven van dezen dag. Er is een zekerder doelbewustzijn en minder smartelijke doelloosheid, en zelfs nog in verlorenheid en nederlaag weet zich dit doelbewustzijn te bewaren en blijft aan den twijfel eigenaardig vreemd. Dit alles, dit levensgevoel en de nieuwe uitingswijzen die het zich schiep, kan groeien en groeien nog, zich voegen tot een nieuwe vastheid, machtig worden en representatief. De voorteekenen van een nieuwe kunst zijn niet te loochenen. En dus is niet alles in deze ontbinding verlies. - Het is moeilijk, in een algemeene kenschets van het moderne streven van na den oorlog, de diverse nationale nuances uiteen te houden. Het modernisme dat internationaal is, wordt onder invloed van den landaard en de politieke omstandigheden in vele variaties gebroken. In Duitschland nam het voornamelijk een karakter aan van ontreddering en temidden daarvan een zenuw-ontbonden mystische opzweeping, waarbij van het groote voorbeeld van Dostojevsky veel misbruik werd gemaakt.

Daarnaast een even hartstochtelijke sociale propaganda, verward, teugelloos en absolutistisch in zijn vernietigingsdrang. - In Frankrijk ontstond het a-politieke humanisme, dat gedeeltelijk verband hield met de Clarté-beweging, maar onmiddellijk daarnaast ook een fascistische strooming, voor wie de strijd en het wreede hartstochtelijke spel, de razende burleske één der vormen dier begeerde levensovergave is. - In Holland, dat uitteraard niet baanbrekend kon zijn, is, in de groep van het Getij, een vluchtige invloed van het Fransche modernisme herkenbaar, - in Vlaanderen daarentegen, dat eenerzijds economisch ontredderd werd en anderzijds toch weer in deze ontreddering in nauwe aanraking kwam met de hoogere uitingen der Duitsche cultuur, is de Duitsche invloed geheel en al overheerschend gebleken. Maar dit is een feit, dat in beide landen het harmonische vers op dit oogeblik alreeds tot uitzondering begint te worden.

Alvorens de terugslag van het modernisme op onze litteratuur in bijzonderheden aan te duiden, vragen twee figuren der jongste Nederlandsche dichtkunst de aandacht, die feitelijk buiten iedere evolutie staan, en die toch met deze evolutie een zekere innerlijke gemeenschap hebben: Ine van Dillen en Marie van K. - De jonge kunst van Ine van Dillen: het allereenvoudigste hart dat zich uitstort in een vogellichten vogelvrijen zang. Geen enkele verfijning, in beeld of woord, geen enkele zwaarte of duistere wrong is er in dit geluid, het is de lichte zangerigheid zelve die zich telkens vanuit een bewegelijke natuur vernieuwt. Groote en volledige menschegevoelens: groot leed of groote vreugde, ontredderde verslagenheid maar ten slotte altijd weer opspringende levensmoed, vroomheid die aan God een persoonlijk accent verleent, en daar tusschenin de gefluisterde teederheid der liefde. Een lied dat, over de gansche genuanceerde mentaliteit van den 19den eeuwschen mensch heen, ons terug leidt naar perioden, toen het menschelijk gevoelsleven opener en spontaner was: eenerzijds naar de vroom-doorgloeide levenskracht der 'aandachtige' 17de eeuwsche dichtkunst, anderzijds naar het Duitsche lied

van Goethe's jongen tijd, met zijn parelende spontaneïteit. En dit niet bij wijze van onderganen invloed, maar als een herinnering aan enkele algemeene wijzen van menselijkheid die zich onophoudelijk herhalen zullen en die zich altijd weer in gelijksoortige accenten zullen uitspreken. - Een uitzonderingsfiguur van geheel anderen aard is Marie van K. - Zij sluit zich direct aan bij een litterair tijdvak, waarvan nooit iemand gedroomd zou hebben, dat het nog een oogenblik van vluchtige herleving zou kennen: bij de traditie van B. ter Haar en Ten Kate nl. - Een zwaarmoedige, maar machtige, bijna versomberden ernst, geobsedeerd door God en oneindigheid, door de angstige vragen der vergankelijkheid en het waarom van het leven, worstelt hier met de meest conventionele rijmen en beelden van onze archaische 19de eeuw, - worstelt letterlijk om uitspraak. Zoo in het lange gedicht 'Gevoel en Verstand'. Een lange bijna strompelend-onbeholpen aanloop, waarin alleen maar de telkens weer opwellende trillende accenten verraden, welk een zwaarte van ontroering en waarachtigheid hier om uiting hijgt en om bevrijding in die uiting. Tot opeens deze waarachtigheid haar boeien verbreekt, alle rhetoriek achter zich laat, en als het eerste element: het water, voortstroomt in zijn onbewusten gang. En de laatste strophen van een gedicht, dat aanvankelijk den lezer van verbluftheid in verbluftheid wierp, worden in hun liefdedronken overgave onvergetelijk. Zoo kan de geheimzinnige geest, dien Plato den musischen waanzin genoemd heeft, over alle vormen en zelfs de meest verstarde overlevering triomfeeren. Hij kent geen beletselen in zijn komen en geen genade in zijn uitblijven. Maar wanneer hij eenmaal stijgt, wanneer hij eenmaal of eindelijk gehoor wil geven aan het moeizaam pogen en het moeizaam tasten, sleurt hij de ziel weg als een prooi in zijn magischen stroom. - Eén die telkens door deze kracht werd aangeraakt, is de jonge dichter J.C. van Schagen. Met hem ook treedt het vrije, van alle poëtische traditie ontdane vers voorgoed in dezen bundel. - Wanneer men van den drang tot overgave spreekt, die na den Europeeschen oorlog den mensch weder sterker beweegt, dan ziet men in J.C. van

XXVIII

Schagen deze overgave zich in uiterste consequenties voltrekken. Dit vers is enkel overgave, niets dan overgave, verheerlijking die zich eindeloos herhaalt en die niet moede wordt. Daarom is het vrije vers, de breede prozahymne, met haar niet-eindigenden breeden golfslag, voor dezen dichter inderdaad de aangewezen vorm. Dit levensgevoel kent bijna geen nuances en verwikkeling, en het is daarom zeer waarschijnlijk, dat deze dichter ook buiten alle collectieve evoluties om tot dezen reeds bestaanden uitingsvorm zou zijn vervallen. - Men kent reeds de zonderlingheden van dezen dichter: de Goddelijkheid van het lucifertje op het trottoir! - Zij zijn organisch in hem, dat is door zijn wezen geboden. - Deze mensch leeft onder de obsessie van het leven, niet van de verschijningen van het leven, maar van dit pure leven zelf. Onder alle verschijningen proeft hij als een cuisante extase den geheimzinnigen smaak, die de smaak van dit leven zelf is, de smaak van het Goddelijke in alle dingen, en eindeloos en eentonig bijna is zijn bezwering, dat deze smaak verloren is, dat deze smaak door den mensch hervonden moet worden, en op hetzelfde oogenblik zal de donkere aarde voor zijn oogen tot een paradijs verkeerd zijn. - Er is geen ding waarin hij God niet proeft, geen ding waarin hij God niet groet, God bijna omslachtig groet: in het lucifertje op het trottoir, maar ook in den meneer die het weggegoorpen heeft, maar ook in den kellner, die er verveeld naar kijkt. - 'Ik wil niets uitzonderen,' roept deze dichter uit, 'goed of kwaad, schoon of leelijk gaan me niet aan.' Zulke cantieken, met name de Narreliederen, doen verwonderlijk sterk denken aan het 'gerechte lam' van Dostojevsky, den Godverdwaasden Kiriloff, en den lichten eentonigen zang van zijn antwoorden als de duistere Stafrogin met altijd borender vragen op hem indringt: 'het is goed, ook dit is goed, het is alles goed.' - Deze voorkeurloosheid van Van Schagen maakt hem tot een zeer vreemde verschijning in de jonge Hollandsche, zelfs in de jonge Europeesche litteratuur. - De Europeesche dichter zondert immer uit, zelfs zijn drang tot overgave is zonder uitzondering ondenkbaar, en deze kracht tot uitzondering die

terzelfdertijd de kracht tot opstand is, tot den verdelgenden en zuiverenden haat, vormt eensdeels zijn eigenaardigste grootheid. Maar altijd ook zijn er midden in dit strijdbare Europa enkele dwazen geweest, die niet verwierpen of aanvaardden, wier onveranderlijke glimlach als de zon scheen over goeden en boozen: over het slachtoffer maar ook over den beul, over den schoonen uit Gods aarde opgeschoten boom maar ook over den blinkenden bijl aan zijn voet, over de geheiligden van geest en over de verwilderden van lust. - Het is onmiskenbaar, dat deze jonge dichter de lange hymne dezer Goddelijke onverschilligheid, die in werkelijkheid de dronkenschap aan het leven beteekent, die ten slotte onbedwingbare liefde is, een oogenblik heeft kunnen voortzetten. Het is moeilijk te bepalen, hoe deze vreemde kunst is ontstaan. Behalve de eigen aanleg, eigen voorbestemdheid om den primairen smaak te vinden van het leven, werkt hier ongetwijfeld een scherpe reactie op den uitzonderingslust en de verdeeldheid van den Europeeschen geest, die het leven soms over moeizaamen leeg heeft gemaakt, en deze reactie werd door Indische invloeden waarschijnlijk wederom bevorderd. Zulk een lied, zulk een bezwering zou spoedig in haar eentonigheid verstommen kunnen, of in minder gespannen oogenblikken tot onduldbare manier kunnen ontaarden. - Maar wàt Van Schagen ook nog geven moge, - zeker is, dat dit werk, met dat van Moens en Gijsen in Vlaanderen, één der wezenlijke bewijzen is, hoe ook in onze poëzie, onder alle disputen over moderniteit en versvorm, de groote richting zich stil en gestadig bewegen blijft, en dat zij haar eerste verwerkelijking-in-schoonheid alreeds aan het licht gezonden heeft.

Dan volgt één der rijkste groepen van dezen bundel: die de Vlaamsche is. In deze groep ziet de lezer ook het verschijnsel der opzettelijke en bewust-gewilde vernieuwing optreden. - Een enkel commentaar, een zeer vluchtige terugblik is ook hier onvermijdelijk. Gelijk de Hollandsche dichtkunst door het geluid van Boutens, werd de Vlaamsche poëzie van vóór den oorlog tot in den grond beheerscht door het geluid

en de vormverfijning van den buitengewonen dichter Karel van de Woestijne. Met dit verschil alleen: dat, terwijl in Holland, door dezen invloed heen, belangrijke persoonlijkheden tot ontwikkeling kwamen, in Vlaanderen de maat van het eigenlijke epigonisme slechts zelden overschreden werd. Alleen een tweetal dichters, Jan van Nijlen en Maurice Roelands, konden zich, mede geholpen door het voorbeeld der Fransche symbolisten, tot goede dichters van het tweede plan ontwikkelen.¹⁾ - Dan echter brak in België de acute vertwijfeling van den oorlog uit. Een verzwakt epigonisme aan de ééne zijde, aan de andere zijde een werkelijkheid, wier tempo zich tot blinde razernij versneld had: het is duidelijk dat uit deze scherpste tegenstelling een wil tot geestelijke revolutie, tot omzetting van geestelijke waarden moest ontstaan, zoo sterk als in Holland niet mogelijk was. Naast zulk een werkelijkheid kon zulk een uitingswijze niet voort blijven bestaan. Een in Holland onbekend gebleven dichter, Paul van Ostaijen, trad in Vlaanderen reeds gedurende den oorlog als baanbreker van dit nieuwe streven op. Hij verbrak met een brutalen ruk de twee voornaamste poëtische tradities die de Vlaamsche poëzie bonden: die van Van de Woestijne allereerst, en ook die der kinderachtig-Roomsche landelijkheid die stamde van Gezelle, of liever van een verengd misbegrip van diens groote kunst. Hij proclameerde voor 't eerst 'de nieuwe liefde', het heimwee naar een nieuwe cultuur, het protest tegen de oude beschaving, wier latente liefdeloosheid afzichtelijk was uitgebroken in den oorlog en terzelfdertijd aanvaardde hij de levensvatbare elementen dier beschaving: de grootsche organische eenheid der groote stad, het geweld der techniek die getemde natuur is en gestolde menschelijke wil, en hij trachtte dit alles in een nieuwe vrije uiting tesamen te vatten, ontdaan van poëtische traditie en zoo direct-eenvoudig als een vertrouwelijke mededeeling. Deze nieuwe wil was goed,

1) Een kleine groep, ('t Fonteintje), die eenige overeenkomst heeft met die van het Getij, zet ook na den oorlog deze traditie nog voort, zij 't vrijer en lichter, met speelsche zijsprongen en een scherts waarvoor zelfs de geëerbiedigde meester niet altijd veilig is.

maar bleef hoofdzakelijk negatief. Dit talent was niet sterk genoeg, om zich in deze nieuwe vrijheid de groote eigenmachtige beweging te scheppen, die de droom was van dit nieuwe streven. Een aantal treffende sensaties, frisch en jong en brutaal, een wijd en onbestemd levensgevoel, dat soms zijn grootheid heeft, enkele accenten van allereenvoudigst medelijden, hier en daar een groote lyrische aanhef: dit was de betrekkelijke winst aan schoonheid die ten slotte werd geboden. Voor 't overige viel deze nieuw-bedoelde verskunst hoofdzakelijk als gewoon-bewogen proza uiteen, dat nog wel dikwijls (als in 'de Stad') doorvoeld was, en levend van noteering, maar dikwijls ook overladen, volslagen verward en krachteloos-apostolisch van gebaar. - Terwijl Van Ostaijen zich verder meende te evolueeren, helaas met alle litteraire moden van het buitenland mede, terwijl hij, in zijn 'Bezette Stad', terugviel van de groot-bedoelde synthese tot een impressionisme, dat vlakker en korter nog dan het oorspronkelijke was, en machtelooser nog om eenigerlei geestelijke waarde te dragen, - namen anderen echter het door hem gegeven parool weder op en gaven er een dieper inhoud aan. - Wies Moens allereerst, die na den oorlog, drie jaar lang de gevangene was van het Belgische Gouvernement. En men kan zeggen, dat de eerste definitieve teekenen van een werkelijk-vernieuwde Vlaamsche schoonheid, beloften die over een lange toekomst reiken, in een gevangenis ontstonden¹⁾ Wat bij Van Ostaijen, evenzeer begaafd wellicht, maar minder beproefd, hoofdzakelijk program en wachtwoord bleef, is bij Wies Moens reeds waarachtige vervoering die uit diepen nood geboren werd. In het hymnische proza der 'Celbrieven' vooral, maar ook nog in de eerste verzen van 'de Boodschap', schemeren werkelijk groote, nieuwe lijnen op, de lijnen van een nieuwe wereld en een nieuwe menselijkheid, die van eigen leed vergeten zich zou keeren naar al het onverbonden leed rondom, die knielt met de nedergebogenen, iets overneemt van het

1) Dit feit verklaart veel, onstuimigheid aan de eene zijde, veel fanatisme anderzijds.

heesche geluid hunner moeilijke ontroering, en die terzelfdertijd de eeuwige wet verwerkljkt, dat verhoogde liefde verhevigde schoonheid beteekent, dat de tot medelijden verhoogde liefde terzelfdertijd de ervaring der schoonheid tot een wonderbare hallucinatie kan verscherpen. Het is een eeuwenoude, heilige wet, die reeds aan Giotto en Fra Angelico zich voltrok en aan velen voor en na hen, maar altijd weer moet zij haar werking vernieuwen, en ook het schoonste vinden in de toekomst zal nooit anders dan een her-vinden zijn, altijddurend her-vinden na altijd weer ingetreden, tijdelijk verlies. - Bij Van Ostaijen algemeene jeugdbegeestering, bij Moens, op enkele schoonste oogenblikken van zijn eersten tijd, de verhoogde staat van bewustzijn die het beeld synthetisch maakt voor den blik en die in korter oogenblikken grooter rijen beelden samentrekt tot 'kransen van acute alzichtbaarheid'. - Overtreden wij de vage grenslijn die het hymnische proza der 'Cel-brieven' (dat wij hier onwillekeurig onder de poëzie bespreken) scheidt van de eerste eigenlijke verzen, dan vindt men ook daarin een nieuwen toon, al is hij als dichter reeds dadelijk meer programmatisch opgetreden en minder volkomen van overgaaf. - Hij aanvaardt den nieuwen vorm, doch geeft, ondanks de uiterlijke invloeden, die dezen vorm bepaalden, haar terzelfdertijd een voorloopige psychologische rechtvaardiging. Het eerste vers van Wies Moens stroomt niet zoo extatisch uit als het poëtische proza der brieven. Het leeft hoofdzakelijk in het korte gebroken rythme van de bezwering en van den aanroep, den hartstochtelijken en toch ingehouden aanroep om schoonheid en om verzoening. Het is duidelijk welke groote jonge en verreïnende droom achter dat eigenaardig roepend vers geleefd heeft: de droom van een nieuwe functie der dichtkunst, waardoor het enkele woord, beeldzwaar en toch gebroken eenvoudig, als een fascinatie over de groote massa zou hangen en deze massa voor de schoonheid zou openen. Een poging tot de meest directe, meest apostolische verskunst! En al kon deze verskunst in onzen tijd nog niet rijp worden, toch is het een feit, dat sommige dier verzen inderdaad den vervoerden korten ademtocht en den plechtigen klank

eener bezwering hebben. Geen wonder dus, dat na een tijd van enkel epigonisme, deze uitingswijze, met haar nieuwen klank van levensgespannenheid, met haar nieuwe wisseling van eenvoudigste uitspraak en synthetische beelden, zoo goed als alle Vlaamsche jongeren in den ban geslagen heeft en tot een navolging gedoemd, die noodwendigerwijze in de zwakste anarchie moest eindigen. - Ook Wies Moens zelf helaas heeft de gespannenheid zijner eerste oogenblikken later wel uiterlijk nagevolgd. Aan de zwakte van het gansche modernisme, die wij noemden: het theoretisch anticipieeren op wat ondenkbaar-verre toekomst is, het program-maken van wat uitzonderingsstaat is en hoogtepunt van levensgloed, aan dit gevaar is zelfs deze zeer zuivere dichter niet altijd ontkomen. In enkele latere verzen blijkt de hallucinaire snelheid der waarneming verkoeld tot een optelsom van beelden, valt de bezwerende korte klank van de Boodschap uiteen in een grillig-afgebeten spreken. Deze verzen zijn kennelijk volgens het overspannen program, of liever volgens het program der overspanning vervaardigd. In het beste van zijn laatste werk echter heeft Wies Moens zich hoofdzakelijk tot waarheid weer genezen. Een kleinere meer betrekkelijke waarheid, - de waarheid van het goede dagelijksche leven. - De schoone spontaneïteit ontplooit zich opnieuw, zij 't minder gespannen en vlakker, maar breed van stroom en drachtig nog steeds van de schoonheid der aarde en met accenten van een diepe menschelijke innigheid. Deze breede en gulle bekentenissen van verrustigde levensliefde zouden de aanvang van een kunst kunnen zijn, die het leven op eenvoudige en warme wijze goed prijst en volkomen waard te leven. - Dan treedt naast Wies Moens, Marnix Gijsen als één der belangrijkste jonge dichters te voorschijn. Zijn aanvang was minder verwonderlijk en minder bewogen. De Litanie aan St. Franciscus, waarvan wij slechts een fragment afdrukken, wordt nog ontsierd door een parade van moderne gebruiksvoorwerpen, die in geen enkel opzicht met het sentiment samensmelt; maar naast deze uitdagende jongelingsacrobatie: welk een ontroerende jongelingsextase ook en welk een stoeve teederheid! In enkele

latere verzen toont hij echter zijn wezenlijke afmeting, - en dat is de maat van een belangrijk dichter in aanleg. Ook bij hem is er reden, om te spreken van een grotere directheid, van een expressionisme in den werkelijken zin van dit woord, in den zin dus van: expressieve synthese. Zijn verzen zou men expressionistische anecdoten kunnen noemen. Zie de verbluffende titels! Hij heeft den nieuwen moed om midden in het leven het banaalste geval te grijpen, en het met een eenvoud te behandelen, waarop men niet verdacht is. Hij omringt het niet symbolisch als de 19e eeuwse dichter deed, hij omschrijft het niet realistisch als de prozaïst. Een banaal levensgeval - met een ouden 'Oom in de Kluis', met 'zijn nicht in de tuin'! - echter met een scherpte gezien, met zoo snijdend-strakke trekken gekerfd in onzen blik, zoo nerveus geconcentreerd in slechts enkele weerslagen van rijm, - dat het groot en naakt voor de oogen oprijst, brutaal in zijn naaktheid en toch in die naaktheid verraadseld. Ettelijke wonderlijke associaties verhoogen meestal dezen indruk van somberverraadseld leven, breiden het gewone geval uit door ruimte en tijd, geven aan het oogenblik een smaak van jaren levens. Een oude vrek in zijn brandkluis - en de Pharaos die eenmaal in hun eigen graf afdaalden, - achter dit ééne tijdelijk moment en dezen half-gestorven vrek slaat een pyramide zijn 'schuinen hoek in den horizon'. - Een jonge, bloeiende vrouw, die lachend (met een lach 'die als een spinrag van lafheid is over alle wegen') het moederschap verloochent, - en naast haar de vruchtleege perelaar die 'wordt uitgerooid nog déze week'. - Zulke verzen kunnen de beloften zijn van een zeer eigenaardig vernieuwde kunst, een kunst die als 't ware een explosie zou kunnen zijn van grimmige directheid. Een satyrisch element is onmiskenbaar in deze poëzie; een schrijnende toorn soms, een tot irritatie opgejaagde liefde geeft dezen blik de doordringende kracht. - Ten slotte de derde dezer moderne Vlaamsche dichters: A.J. Mussche, de hartstochtelijke psalmist. Voor dezen dichter, die nauwelijks ooit genoemd wordt, die ook door de modernisten rustig genegeerd wordt, nadruklijke aandacht te vragen is een genot. - Hij heeft nog niet meer

gegeven, dan een dozijn verzen, waarin reeds de psalmistische bouw den invloed van den Bijbel verraadt. Soms schijnt dit vers te verstikken in de overweelde van zijn klank en beelden, soms wordt het bijna onverstaanbaar en rhetorisch, maar in de beste oogenblikken stroomt het onder den drang van een grootsche vervoering, steigert wild en prachtig, of zwenkt ineens af in de fluistering en de stilte van de eenvoudigste bekentenis: 'ik ben maar een sjofel kind van grommende fabrieken en dokken..., ik ben maar als een arme bloem van de straat, en mijn hart onderhoudt de herinnering aan al het donker van weleer'. - De groote tegenstelling van strijd en liefde, 'de twee hongers van het hart: gansch God en gansch den mensch' vormt de eenige inhoud van deze hartstochtelijke en jonge kunst. - En de eerste zijner psalmen, mateloos van beeld, wild van beweging, zal een der weinige en kostbare getuigenissen blijven van het ééne oogenblik van hoogopgeslagen zielsleven, toen ettelijke Vlaamsche jongeren bereid waren een martelaarschap te aanvaarden terwille van hun land niet alleen, maar terwille van de gansche menschheid, toen politieke verwachtingen en de korte schoonheidsdroom der nieuwe wereld in één golf van innerlijke geestdrift tesamensloegen (November 1918). - En naast deze drie belangrijkste der jonge Vlaamsche dichters staat een even belangrijke figuur, schijnbaar antithetisch en toch méér organisch met hen verbonden, dan de Vlaamsche jongeren zelf bekennen willen: Urbain van de Voorde, de bijna classicistische strenge dichter, die juist in de periode, dat iedere bekommring om den vorm in Vlaanderen door de jongeren als tijdverdrijf der vooroorlogsche levensveiligheid hatelijk gebrandmerkt werd, het waagde, om de schoone traditie van Van de Woestijne weer volledig op te vatten, hoewel hij er terzelfdertijd een nieuw element aan toevoegde. Zijn voornaamste uiting is het zorgvuldig gebouwde sonnet. Zijn uitgangspunt was de eigen zielsnood, de verraden en verloren droom der jeugd, eigen bijna razende angst om te leven en de duizeling der lusten waarin zich deze angst trachtte te verdooven. In dit alles is hij in zekeren zin aan den meester van vóór 1914 gelijk, ondanks

een zeer persoonlijken, minder zwoelen en meer tragischen toon. Maar het verschil is, dat dit sombere en ontgoochelde levensgevoel zich in beginsel reeds dadelijk wijder heeft uitgebreid dan bij Van de Woestijne als dichter mogelijk bleek, bij wien het totnogtoe meestal in grillig-somber intellectualisme verstarde is, of zich verwingt in den grijns van het demonisme. Eén uitweg brak deze ziel zich in haar donkersten nood altijd weer open: de uitweg van het medelijden. Angst om zichzelf wordt angst om de wereld, angst zelfs om God: hoe hij lijden moet aan het eindelooze lijden zijner wereld! Deze kosmische bekommring dwaalt wijd weg, ver van de eigen vertwijfeling: zij staat stil bij het magere paard dat 'tot nieuw lijden kracht vreet', de onbegeerde leelijke vrouwen die woelen in de zomernachten, het dronken wrak dat op de straat ligt, zij staart uit over de beschavingen, die niets dan 'karavanen woest van lijden' zijn, ziet op naar de meedoogenlooze sterren, en het einde dier wijde en kosmische dwaaltochten is steeds de zucht of de roep om het ééne goddelijke Teeken, dat den somberen doelloozen levensdroom tot een heilige noodwendigheid zou kunnen verklaren. In de verlossende communie van dit medelijden ontmoet deze dichter toch ten slotte weer de algemeene richting der jonge Europeesche litteratuur. Het edelste van Van de Woestijne's verfijning, zijn herfstigheid en zijn Da Vinci-sche fascinerende dubbelzinnigheid, is in de poëzie van Urbain van de Voorde niet aanwezig, daarentegen heeft zijn vers een toon die grooter worden kan: donkere fataliteit, de kreunendste donkerste cello-streek die in het Vlaamsche vers geklonken heeft, en daarbij de zich telkens vernieuwende schrik der plotselinge vondsten, die van soms barbaarsche schoonheid zijn. Men kent reeds dien sterrenhemel, die voor ontgoochelde oogen als één reusachtige mathematische formule in den zwarten nacht staat. - Het is een merkwaardige samentreffing, dat terzelfdertijd ook in Holland een dichter is verschenen, die een levensgevoel heeft weten te uiten van gelijke geaardheid en evenzeer kosmisch verwijd: Albert Besnard. - Zijn vers is echter niet zoo zwaar, zoo tot gewrongenheid overvuld

als dat van Van de Voorde is. Heel zijn toon, heel zijn wezen is lichter. Dezelfde 'troost van schoonheid en vergaan', door Van de Voorde onveranderlijk met een accent van bitterheid aanvaard, verzacht zich bij Besnard tot een elegischen weemoed waaraan een smaak van geheime vreugde en bedwelming is. Het leven der zinnen schijnt dieper en geheimzinniger te worden, door het fatum hunner vergankelijkheid; het medelijden omvangt de groteske en vluchtige verschijningen der menschen als met weeke muziek en liefkoozing. Stemming van lenteavonden en roerlooze zomernachten: eeuwigheid, weemoed en de zachte geheime vertrouwelijkheid van hand en blik en lippen. En zelden werd den ganschen melodieusen droom dier zomernachten zoo schoon en smachtend-teeder uitgezongen, als in de wonderbare nocturne, waarmede Albert Besnard de schaarsche verzen besloot, die hij tot nog toe heeft gegeven. - Twee groepen in Holland volgen hier nog: de jong-Katholieke, en die van 'het Getij'. - De jong-Katholieke groep is een der verrassingen van het vorig jaar geweest. - Zij kan wellicht vóór alles gezien worden als een poging van het Zuidergedeelte van ons land, van de Katholieke Zuiderprovincies, die tot nog toe feitelijk buiten onze litteraire cultuur gebleven waren, om zich te laten gelden in het woord. Gelijk deze provincies reeds een overgang vormen tot Vlaanderen, zoo vormt ook deze jonge poëzie als 't ware een overgang van de Hollandsche tot de Vlaamsche poëzie. Vorm en inhoud van dit jonge Katholieke streven wordt geheel door de Vlaamsche jongeren beheerscht, en de invloed van Wies Moens werkte aanvankelijk als een obsessie. Men kan het streven van deze groep als volgt samenvatten: zij trachten, na een rudiment van Katholieke dichtkunst dat in niets wezenlijks van die der late Nieuwe Gids verschilde, vóór alles de zuivere Katholiciteit te hervinden, de Katholiciteit als gedachte, als dogma tot in zijn diepten doorleefd, en de Katholiciteit als atmosfeer. Het is daarom begrijpelijk, dat ook zij, in navolging der Vlamingen, begonnen zijn om met een roekeloze geestdrift de oude vormen der dichtkunst te verwerpen: deze vormen behoorden bij de Renaissancistische cultuur die

zij ontwijken wilden, om zooveel mogelijk in de eerste tijden van het Christendom hun beslissende voorbeelden te vinden. - Er is aanvankelijk een schromelijk misbruik van het vrije vers gemaakt, stroomen van strompelend-lyrisch proza zijn in het nieuwe tijdschrift 'Roeping' ontketend. Ook het program der overspanning, der mystische overspanning met name, heeft zich alreeds wreedaardig uitgewerkt. De herinnering aan de Middeleeuwsche extatici, het Duitsche voorbeeld, waren evenzoovele gevaren voor de waarachtigheid van dit jonge streven. Maar de in dezen bundel aangehaalde verzen zijn zeker het bewijs, dat hier een veelbelovende kern aanwezig is, iets dat inderdaad *essentieel anders* is dan de bedachtzame Roomsche dichterlijkheid der laatste 30 jaren, iets dat zich wezenlijk aansluit bij de perioden, waarin de Roomsche cultuur zich grootter en omvattender heeft kunnen openbaren. - Zulk een gezuiverd Katholicistisch streven kan in de diverse karakters op vele wijzen breken. Het kan den vorm aannemen van een protest, in Christus' naam, tegen de mechanistische moderne wereld, of liever tegen den mechanischen geest dier wereld; het kan een verhevigden drang naar God worden, een diep en tragisch dorsten naar de extase, gelijk het eenmaal in onze litteratuur door Zuster Hadewijch in waarlijk weergalooze schoonheid is geopenbaard, - het kan echter ook een herleving zijn van de kinderlijke, dwaze en stralende blijdschap-in-God, die het deel was van St. Franciscus en zijn discipel Junipère, de verrukte kinderlijkheid der ziel die telkens weer in de anonieme diepten van het Katholicisme in zoo verwonderlijk groote mate verborgen blijkt te leven. Van al deze mogelijkheden tegelijk schemert iets op in deze herleving. - In Henri Bruning b.v. spreekt zich de jongere der moderne cultuur uit, die de wijde Godverlatenheid der groote steden ziet ('overal Christus, en de wereld angstwekkend van belachelijkheid') en die zich heimelijk afvraagt, in hoever die Godverlatenheid ook zijn eigen ziel reeds aangevreten heeft en zijn oogen voor Gods wonderen ontluisterd ('de maan een leeggegeten bananenschil, of een afgebeten vingernagel') in Albert Kuyle is jonge diepe ernst en een zekere stralende hartelijkheid -

hun persoonlijk accent echter moet zich nog tot melodie verdiepen - in Pater Schreurs ten slotte verschijnt deze Katholiciteit het liefelijkst en daarbij het meest tot melodie geworden. In dezen jongen dichter ontbloeit, zij 't nog bij zeldzame oogenblikken en ten koste van vele vergissingen, een teedere Katholieke schoonheid, die soms verrukkelijk vrij en licht van allure is. - Zijn latere ontwikkeling zou een kort pleidooi kunnen zijn voor de heilzaamheid der modernistische ontbinding in onze poëzie, als tussen-stadium dan altijd en als verfrissende doorgangsfase. Reeds in een vers als het 'Viaticum' trof de persoonlijke klank, de lichte dansende muziek en de bijna Italiaansche gratie in de primitiviteit. Maar er was nog zwakte en conventie in dit gedicht; het verried een ternauwernood verwerkte scholing bij Boutens. (Dit lichte talent, in zijn diepste wezen toch persoonlijk, is voor invloeden gevaarlijk ontvankelijk.) - Er volgde een zeer korte periode, waarin de verwarring van het Vlaamsche modernisme ook dezen kwetsbaren dichter had gegrepen en hem te ontwrichten dreigde, sommige zijner beelden, die zwak waren, begonnen zich in geweldig-willende eenzaamheid op te stellen! Maar in de allerlaatste verzen heeft hij zich reeds hernomen, en terzelfdertijd de neiging getoond, ditmaal op de diepste en moedigste wijze zichzelf te zijn. Hij waagt het eerst thans, zich over te geven aan de eigenaardige bewegelijkheid van zijn fantasie, aan de verrassingen van zijn eigen wezen, aan een speelschheid-van-geloof soms, die het prachtige bezit der Middeleeuwen is geweest, een speelschheid van geloof, die in werkelijkheid - het behoeft ternauwernood gezegd - niets dan een vorm der diepste zekerheid is. Zoo kon het gedicht 'de Bedelbroeder' ontstaan, misschien het liefelijkst-Katholieke gedicht dat wij sinds Stalpaert van de Wiele ontvangen hebben. Dat zulk een gedicht thans geschreven kon worden, dit alleen reeds bewijst dat het Katholieke levensgevoel in Noord-Nederland den eeuwenlangen boei der sprakeloosheid in beginsel verbroken heeft. - Er leven ongetwijfeld groter en wijder-strekkende idealen in deze groep, maar hier is reeds de schoonheid.

Ten slotte de groep van het Getij. Herman van den Bergh was de voorganger, Hendrik de Vries werd de belangrijkste dichter; J. Slauerhoff heeft, op 't allerlaatste oogenblik, deze groep nog met een eigenaardige poëtische kracht verrijkt. Men zou deze dichters de fantaïsten onzer litteratuur kunnen noemen. Over 't algemeen kenmerken zij zich door de herneming en de grillige verfijning van de reeds door vorige generaties geschapen en verwerkelijke motieven. - Zie b.v. de verhouding Nijhoff-Kelk, welke laatste eveneens zijn eigen wezen in het Pierrot-symbool hervond, spontaner misschien, maar ook minder doorschaduwd smartelijk en minder diep van nuance. Ook de rijkdom aan varianten op bestaande uitingen verraadt dit: variatie op l'Abbé Prévost, variatie op De Régnier, variatie op Corbière, op Goethe. - Modern of liever modernistisch alleen is de sterke neiging tot het spel en de burleske, welke in deze groep tot uiting komt, het behagen aan de arabesk en aan de virtuose schittering, niet onwillekeurig dit laatste, maar bewust-gewild, opdat de schitterende virtuositeit van het oogenblik het gevoel-van-te-leven verhoogen zal. Hier, in deze verheerlijking van het felle spel, die zelfs tot een bescheiden hymne aan den vuistslag gestegen is, vindt men een enkel symptoom van dezen drang tot verharding, tot weerbaar-worden, die vooral in Frankrijk één der vormen was, waarin het verlangen naar de volledige communie met den levensgloed zich verhulde. - Herman van den Bergh, die letterlijk lijf-aan-lijf met de fascinatie van al zijn voorgangers heeft te worstelen gehad, wist daartusschendoor, vooral in sommige kleine liederen, een persoonlijke, duistergrillige fantasie te openbaren, daarnaast, in enkele fragmenten, een panischen en somberen levensdorst. Hendrik de Vries uitte het opgezweepte gewaarwordingsleven van den modernen mensch met bijna convulsieve scherpte: wij citeeren hier ettelijke dier merkwaardige evocaties. Zij doen, in convulsie en scherpte, herinneringen herleven aan de groote kunst van Ary Prins, in 'Een Koning'. En juist als bij Ary Prins, dwaalt dit gewaarwordingsleven, gepijnigd door zijn eigen hevigheid en toch naar altijd meer verlangend, tot aan

de vernietigende zweeps slag toe, met fatale zekerheid het gebied der duistere verschrikking in: de moordenaar en zijn uit elkaar gescheurde wereld, de koortsdroom, de nachtelijke ontzetting. In dit alles is een persoonlijkheid en een persoonlijke intensiteit onmiskenbaar. (In denzelfden stijl, minder intens wellicht, maar rustiger reeds van uitgroei, zijn Johan Theunisz' merkwaardige steden-visioenen.) Bezwaarlijk evenwel is, dat zulk een verskunst, die enkel door de tyrannie der snijdendhevige gewaarwording beheerscht wordt, onmachtig is om als voertuig te dienen voor wat voor geestelijkheid ook. De menselijke gedachte kan zich in deze wereld van angst en kramp niet ontplooien. Zoo is er een breuk in het werk van Hendrik de Vries ontstaan. Aan de ééne zijde het overplastische vers, aan de andere zijde het geestelijk-bedoelde vers, dat dan echter geheel a-plastisch is en als poëzie dus van geringe waarde. Mochten beide drangen van zijn wezen kunnen samensmelten, mocht zijn wilde gewaarwording zich verrustigen tot het doorzielde visioen en zijn moeilijk denken zich verlevendigen tot een persoonlijk-stroomend rythme, dan zou Hendrik de Vries onze poëzie ongetwijfeld met een zeer bijzondere schoonheid kunnen verrijken. - J. Slauerhoff huldigt de arabesk en de variatie met veel talent en scherp indringend vermogen. Daarnaast echter wordt hij als dichter zeker het meest persoonlijk, wanneer hij zich tot de enkele armelijke levens keert, die hem misschien eenmaal als schimmen zijn voorbij gegleden: 'de Gouvernante', 'de Domineesdochter', en die een schrijning van meedoogende verwondering in hem achterlieten, als moest hij voor het raadselachtig vragen van hun arme eenzaamheid een antwoord vinden. Deze dichter is met de zee boven alles vertrouwd, - en inderdaad: om enkele der armzaligste menschenzielen heeft hij als 't ware iets van de eenzaamheid der onbewoonde wateren gebracht. Minder acuut geniaal als Marnix Gijsen, minder pathetisch als Dop Bles, is hij daarentegen de meest harmonisch-dichterlijke: deze korte navrante levensverhalen zijn het meest, en met een koele, wijde droefheid *gezongen*. Het schoonste daarvan geven wij hier. En reeds komen anderen,

tal van jonge geestdriftige Katholieken beproeven tot overslaans toe hun stem; jonge Gereformeerden zoeken aansluiting bij het oud-Hollandsche aandachtige lied; H. van Elro gaf reeds enkele merkwaardige verzen; Marsman heeft, meer nog dan Hendrik de Vries, het raadsel zijner gewaarwordingen voor zichzelf gehouden, en vergunt ons slechts in enkele verzen een talent te onderkennen, dat nog niet te bepalen is, - maar ergens moet een grens getrokken worden, - en mocht van dezen bundel ooit een nieuwe oplaag noodig worden, zoo hopen wij, dat ondertusschen een ruime aanvulling noodzakelijk zal geworden zijn.

Mei 1924

DIRK COSTER

Ingang

P.N. van Eyck

[Wie zijn lijden eeuwge noodzaak heeft bevonden]

WIE zijn lijden eeuwge noodzaak heeft bevonden
Vraagt geen heul voor zijn gekneusde menselijkheid,
Kan niet klagen om de smart der onverbonden,
Zonder deernis in zijn ziel geslagen wonden,
Aan wier scherpe pijn zijn deel der wereld lijdt.

Lijdt het lijden dat hem eigen is gegeven
Stil volhardend, zonder opstand, tot de dood,
Want hij weet zich zelf uit dit bewogen leven
Tot die broederschap van vrede in leed geheven,
Die het hart doorgrondt in 't diepste van zijn nood.

En wie éénmaal tot dit weten is gekomen,
Kent geduld in leed zijn menselijke plicht.
Als hij nóg verlangt om van geluk te dróómen,
Gaat hij heen tot waar de wijde waatren stroomen,
Naar het eenzaam sterven van 't ontzaglijk licht.

Als de zon sterft, in de dood der hooge gloeden,
Leert hij sterk en groot te wezen zonder loon:
Roerloos uitziend over spiegelende vloed
Voelt hij stil het wereldhart in zich verbloeden
En berustend prijst hij 't zwáre leven schoon.

[Een donker huis]

EEN donker huis
In donkre tuin:
Gemurmel van water en ijl geruisch
Van kruin tot kruin.

Boven de deur
Eén venster licht:
Stilte van sterren en bloesemgeur, -
De deur blijft dicht.

Of niemand kwam?
O lange wacht
Bij de roerlooze droom van die bleeke vlam!
Rondom de nacht...

Vreemd huis dat geen
Zijn deur ontsluit:
Voor de zwerver, weg in de nacht, alléén
Die helle ruit.

[Sterren en bloesems, en het zoele suizen]

STERREN en bloesems, en het zoele suizen
Van lentewind; en, uit de wijde nacht,
Langs kleine tuinen tusschen stille huizen,
Geur van belofte voor een hart dat wacht.

Rijk hart, in 't eeuwig keeren der getijden
Eenzaam wellicht, maar wonderlijk gerijpt,
Dat lijdend al wat 't leven geeft te lijden,
Nochtans zijn grootheid, in geluk, begrijpt.

Geerten Gossaert

Liberate nos, domine!

DE wind woei om het eenzaam huis
In 't laatste avonduur;
Toen lichtte een vreemde de klink der deur
En zat bij 't open vuur.

Ik dierf niet vragen wie hij was
En hij gaf teeken noch taal;
En ik noodde hem niet, maar hij zat aan
Naast mij aan 't avondmaal.

Mijn lippen trilden en in mijn hart
Laaide hittige haat;
Maar hij glimlachte en hief tot mij
Zijn bitterschoon gelaat.

En 'k sprak en zei: Ik ken u niet!
Wat, aan mijn haard, zoekt gij?
Doch hij antwoordde niet, maar hief zijn hand,
En brak het brood met mij.

En ik herkénde...; 's morgens vroeg
Is hij weer heengegaan...
Maar 't laatste van dit bitter lied
Zal God alléén verstaan.

De moeder

HIJ sprak en zeide
In 't zaâl zich wendend:
Vaarwel, o moeder,
Nooit keer ik weer...
En door de lanen
Zag zij hem gaan en
Sprak geen vervloeking, maar weende zeer.

Sprak geen vervloeking...
Doch, bijna blijde,
Beval den maagden:
Laat immermeer
De zetels staan en
De lampen aan en
De poort geopend, de slotbrug neer.

Maar toen, na jaren,
Melaatsche zwerver
Ter poorte klaagde:
Uw zoon keert weer...
Zag zij hem aan en
Vond geene tranen
Voor zooveel vreugde geen tranen meer.

De verloren zoon

VAARWEL, mijn wandelstaf! En, gordel, wees ontbonden!
En, voeten, weest ontschoeid: wij treden heilige aard!
De ballingschap heeft uit: ten langen lest hervonden
Wenkt ons weer 't vaderhuis in d' ouden bloesemgaard.

En weer, (te lang, helaas, in dwazen trots gemedend,
Lokt van den laatsten top mij 't kronkelgrage pad
Naar 't enge dal waar liefst ik 't leven heb beleden,
Waar, al te argloos kind, ik 't eerst heb liefgehad.

Zal ik nu gaan? Reeds raad ik 't avondmaal genoten;
't Is de ure des gebeds, vóór 't ingaan van den nacht...
Wat zoude ik aarzelen? Wordt ooit de poort gesloten
Van een verbeidend huis? En mijner schaamte wacht

Geen schouw-tooneel van vreugd na voetval om ontferming,
Geen hokkeling geslacht bij ronkend feestgedruisch...
Slechts moeders schuwe zoen, slechts vaders stomme omarming:
Mijn zoon, mijn erfgenaam, wees welkom in úw huis!

En toch besluit me één vrees: wat van den dag van morgen?
Wat, als het dorp ontwaakt? Hoe durve ik ooit weerstaan
Der burens champren spot, in hoofschen groet verborgen:
Gedenkt ge ons nog? Weer thuis? En... schatten brengt ge ons aan?

Trotseere ik zulken smaat? Wie let, dat ik, vertreden,
Een wreker hunner wraak dien spot met spot betaal?
Helaas, ik ben te moede. Ik heb te veel geleden...
En 'k ducht dat (dieper smaat) de kracht me ook daartoe faal'...!

Vergeten dan? Ai mij, hoe zoude ik ooit vergeten
Dat, in 't verrafeld vod van eertijds purpren pronk,
Ik, kijkende om een kans met liederlijke leten,
O wellust, uit úw trog den draf der zwijnen dronk?

Bekennen? Neen. Dit blijv' 't geheimenis mijns levens...
Ontken' mijn strak gelaat de wroeging mijner pijn...!
En, God, schoon 'k buk' voor U, en smeeke om veel vergevens,
Duld, 's werelds hoon ten trots, mijn zéér hoogmoedig-zijn!

Geen boetkleed, opgeschort, vertoone, onverbonden,
In valsche needrigheid aan 't gapende gemeen
Op 's levens ijdele markt de walging mijner wonden...
Des wete Die ze sloeg, met die ze U kloeg alleen.

Maar 'k zal vóór dag en dauw den smallen gordel snoeren
Om 't wambuis, dat verheelt, (schoon 't schrijne) en innig-stil
In lauwen schemerstal 't juk leggende op de schoeren
Des dommelenden bruins, naar uwen heilgen wil

Bij 't eerste dageraan uittredende uit de schuren
Naar 't braakveld op den enk, op oudgewijden trant
Met kloekgespiede vuist den ruwen ploegstaart sturen
En rechte voren snijde' in mijner vaadren land...

Niet opziend, maar omlaag; mijne arbeid, niet de stonden
Bekennende, totdat, bij 't falen mijner kracht,
De Vesper over 't veld welluidend zal verkonden:
Wisch van uw voorhoofd 't zweet: uw dagtaak is volbracht!

En dan, (ontwarende hoe achter alle heggen
Uit purprig avondgoud een malve schaduw schift),
Naar 't westen heengewend deze avondbede zeggen,
(De ontroerde stem nog heesch van de oude onreine drift):

Ik dank U, dat Uw licht mijn weelde heeft ontstoken;
Ik dank U voor den trots van mijn ontuchtig hart;
Ik dank U, dat Uw tucht zijn tarten heeft verbroken;
Ik dank voor elke zonde: Ik dank voor elke smart.

Ja, 'k dank U. Omdat Gij, met 's levens lust en lijden,
(Tweesnijdend kouterzwaard van Uw volmaakten spot)
De steenrots van mijn hart ten akker woudt bereiden
Voor 't langzaam kiemend zaad van Uwe liefde, o God!

J.C. Bloem

Liefde

KON ik één gaaf der jeugd terugverkrijgen,
Ik vroeg de makkelijke ontroerbaarheid
Van 't hart, dat nog niet heeft geleerd te zwijgen,
Maar vrijelijk bij den breuk der droomen schreit.

Nu ben ook ik gewend, mij te gewinnen;
Ik trek mij allengs in mijzelf terug.
En ach, zelfs die mij beter moesten kennen,
Ik schijn hun wellicht liefdeloos en stug.

Toch ben ik vol verholen teederheden,
Gekneusde liefde, die geen uitweg vond,
Oneindig medelijden met wie leden,
Bewogenheid, die 't zware leven schond.

Alleen wanneer ik neder ben gezeten
In avondeenzaamheid en lampgesuis,
En al wat mij benauwde heb vergeten,
Begint er in mijn hart een zacht geruisch.

Dan wellen in mij nooit-verwonnen drangen,
Dan gaat een stroom van liefde van mij uit,
Die alle menschen in zich houdt omvangen,
Nu zij zich eindelijk niet meer voelt gestuit.

Dan heb ik 't hart weer van mijn jeugd gevonden,
En ben ik warm van innerlijke gloed.
Al wat de wereld in zich houdt gebonden
Dat voer ik de beminden tegemoet.

Dan schijnt het mij, bij 't zien van zóóveel derven,
Van zóóveel vleugels tot geen vlucht ontvouwd,
Dat ik alleen maar door voor hen te sterven
Hun toonen kan, hoeveel ik van hen houd.

Een oogwenk - de bekoring is gebroken,
Ik meng het mijne weer met hun bestaan.
Ik heb hun van mijn liefde niet gesproken,
En dit moet alles langs hen henengaan.

In memoriam

DE blaren vallen in de gele grachten;
Weer keert het najaar en het najaarsweer
Op de aarde, waar de donkre harten smachten
Der levenden. Hij ziet het nimmermeer.

Hoe had hij dit bemind, die duistre straten,
Die atmosfeer van mist en zaligheid,
Wanneer het avond wordt en het verlaten
Plaveisel vochtig is en vreemd en wijd.

Hij was geboren voor de stille dingen,
Waarmee wij leven - maar niet even lang -
Waarvan wij 't wezen slaken in ons zingen,
Totdat wij zinken, en met ons de zang.

Het was een herfst als nu: de herfsten keeren,
Maar niet de harten, na hun korten dag;
Wij stonden, wreed van menscheijk begeeren,
In de ademlooze kamer, waar hij lag.

En voor altijd is dit mij bijgebleven:
Hoe zeer veel stiller dood dan slapen is;
Dat het een daaglijksch wonder is, te leven,
En elk ontwaken een herrijzenis.

Nu weer hervind ik mij in het gewijde
Seizoen, waar de gevallen blaren zijn
Als het veeg zonlicht van een dood getijde,
En denk: hoe lang nog leef ik in dien schijn?

Wat blijft ons over van dit lange derven,
Dat leven is? Wat, dat ik nog begeer?
Voor hem en mij een herfst, die niet kan sterven:
Zon, mist en stilte, en dan voor immermeer.

Enkele strofen**II**

IN den trein. De tijd vergaat met droomen.
Op de ruitjes wiegelt avondrood.
Als ik bij U ben gekomen,
Ben ik weer wat nader bij mijn dood.

Maar daar zal ik neder zijn gezeten
In verzadigdheid en lampenschijn.
Alles zal ik zijn vergeten
Dan dit eenige: bij U te zijn.

Deze liefde kent geen gaan en keeren,
Kent geen afstand en gewieken tijd;
De ééne drang van haar begeeren
Is haar hongeren naar eeuwigheid.

O ik kan mijn hart niet doen gelooven
- Hart, dat zich gewende aan elk gemis -
Dat één oogenblik kan dooven
Waar een leven niet te lang voor is.

Enkele strofen

IV

ALS eens dit lichaam zal verkouden,
De vlucht der droomen strijkt terneer -
Ik heb zooveel van U gehouden,
En dan niet meer?

Blijven die kleine, aldaagsche zonden
Van liefdloosheid en euvlen moed,
Die even langs het hart heen wonden,
Dan ongeboet?

Of zult gij later, neergezeten
In 't wassen van een schemering,
Bij het herdenken zéker weten
Hoe 'k aan U hing?

Zal er, wanneer dit donker leven
Mij niet meer smet met daad en woord,
Iets eeuwigs over zijn gebleven,
Dat U behoort?

Iets, dat het graf niet kan verzwijgen,
Een snik van liefde en van berouw,
Die stijgt, wanneer de sterren stijgen,
En de avonddauw?

A. Roland Holst

Twee dooden

DE stormwind bracht in het westergloren
den dag ten onder en brandend om;
zij, in de woeste duinen verloren,
zongen een lied van Elysium.

Waar is het lied en den weg, die zij traden?
De wind deed hun stem en hun spoor vergaan;
zij hebben elkanders droom verraden,
zij lieten elkander den wrok van een waan;
de leege duinen zijn zonder paden:
zij kwamen nooit bij de golven aan.

Hoevele jaren bloeiden en dorden
over dit eenzaam kustgebied?
Zij zijn een oud verhaal geworden
van mij aan mijzelf en anders niet:
een val van den wind in de bladerenhorden,
en langs de golven een somber lied.

Ik kwam alleen aan het strand en de golven -
het westergloren is voorbij;
de nacht waait duister, ik ga en luister
naar het eenzame tij,
en denk aan een graf in mijn hart gedolven
en aan twee dooden, zij aan zij.

Een winteravondval

GOUDEN stille kusten en de zee nog blauw,
en de blijde vele golven, die er spelen,
en die witte vlucht van vooglen - o, de vele
meeuwen zwevend door de zuiverende kou,

zwermend als een bui, als een gevleugeld sneeuwen,
en hun kreten af en aan over mijn hoofd;
heb ik ooit wel in een ander lied geloofd
hier op aard dan de verloren kreet der meeuwen?

En zij zwenken, en verdwijnen, en het is
nu weer stiller, en het gouden uur wordt later,
en ik loop verloren verder langs het water
van der eeuwen eenzame geheimenis.

En de kust wordt grijzer, en de schemeringen
komen nu, en ook de groote zee wordt grijs,
en de golven zingen - o, de vreemde wijs
van die andre wereld, die de golven zingen -

En zij zingen nader en mijn hart bevangt
een onmetelijk vervreemden uit dit leven,
en ik loop als in een bijna overzweven
naar dat rijk, waarheen ik altijd heb verlangd.

Spiegelende ligt het uit de zee verschenen
ver en in het westen en den dood voorbij -
die daar leven zingen, en zij roepen mij,
maar de zee, zij zingt en glinstert om hen henen.

Eeuwig eiland - o, der zaligen domein,
waarheen onder zeilen hunner laatste dromen
slechts de stervende vervoerden overkomen -
waar de mensen eenzamer en schooner zijn.

En ik weet niet, is het heimwee of verlangen,
een herinnering of al een voorgevoel?
Houdt het leven met een ongeweten doel
mij, bevlogene, hier hunkerend gevangen?

O, waarom dan die herinnering, waarom
geen geheel onterven en een niet meer weten?
Wat kan ik hier doen? Als ik niet kan vergeten
waar ik eenmaal leefde ga ik dolend om,

om, zonder een dak, zonder een doel, geboren
aan de droeve zijde van den vreemden dood,
en ik werp mij uit der menschen ouden nood
altijd weer in mijnen droom terugverloren...

Toen... een antwoord toch?... neen, een voorbij gaand mensch
en zijn vluchtig avondgroeten langs mij henen;
'k zag hem na tot hij in donker was verdwenen,
toch misschien zijn broeder aan der wereld grens?

't Was een visscher uit het oude dorp, daarginter
waar de duinen lager worden, en hij ging
bukkend onder wrakhout door de schemering,
denkend aan de lange nooden van den winter.

En ik ga hem na, maar langzamer dan hij,
bukkend onder leed, dat ik had moeten lijden -
o, verzuimde smart - o, wroeging, waar de tijden
nu geen redding meer uit geven, en de zee

zingt, maar lokt niet meer, en ik blijf aangewezen
op dit klein bestek van weedom en berouw,
en de winteravond valt, en door de kou
wankel ik - en toch, ik voel, er is genezen

in rampzaligheid, en, huivrend, weet ik weer
hoe het heimwee, dat deze aarde houdt bevlogen,
mij - waarom dan ook - het zingende vermogen
schonk, en verder valt er niet te vragen, en ik keer

tot het oud gehucht, dat daar ligt weggedoken,
minder eenzaam toch, en zie, daar op het duin
in de lage herberg waar de visschers zijn
wordt de lamp nu voor den avond opgestoken.

Wedergeboorte

TOEN, in een mist aan een oever,
dit lichaam leeg lag, brak
den grond der ziel een vuur uit
dat de wereld in vlammen stak.

Afgronden braken open,
hemelen sloten dicht;
van grond tot wolken sloeg er
een roode orkaan van licht.

Ik vluchtte, mijn handen geslagen
tegen mijn aangezicht...

Ik weet niet hoe ik weervond
een weg, die verloren was;
ik kwam aan een glinsterend water
en bloemen en zacht gras;
daar speelde God met een kind, dat
nog niet geboren was.

Ik dacht een tijding te staamlen:
'De wereld is vergaan'...
God sprak: 'Wat mijn stem niet doen kon,
dat heeft mijn vuur gedaan:
gij kwaamt. Ga naar het water;
uw hoofd is nog zwart van roet,
en wasch er van uw handen
de vegen asch en bloed.'

Toen vroeg het kind: 'wat is dat:
de wereld?' en God zei
blij na bedroefd herdenken:
'De wereld is voorbij.'
en toen tot zichzelf: 'nu blijven
zij beiden weer bij mij.'

Ik wiesch mij in 't glinstrende water;
God speelde met het wicht...
ik legde mij in de bloemen;
mijn oogen vielen dicht.

Toen ik ontwaakte lag ik
in licht en bloemen alleen;
vreemd en verzaligd zag ik
over een water heen.

M. Nijhoff

De kinderkruistocht

ZIJ hadden een stem in het licht vernomen:
'Laat de kinderen tot mij komen.'

Daar gingen ze, zingende, hand in hand,
Ernstig op weg naar het Heilige Land,

Dwalende zonder gids, zonder held,
Als een zwerm witte bijen over het veld.

In de armen van een der kinderen lag
Een wolke-wit lam en een kruis met een vlag.

De mensen gaven hun warme pap
En brood en vruchten en melk in een nap,

En kusten hen, weenend om het woord,
Dat de kinderen lachend hadden gehoord.

Voor iedereen blijven Gods woorden vreemd,
Behalve voor wie ze van God zelf verneemt. -

Ze zijn bij de haven op schepen gegaan
En sliepen op 't dek tegen elkander aan.

De grootste der sterren schoof met hen mee
En wees den stuurman den weg over zee.

Soms schreide er één in zijn droom en riep
Over het water totdat hij weer sliep.

Met een dunne hand vóór haar gezicht
Dempte de maan de helft van haar licht.

Zij voeren voorbij den horizon
Waar de dag in een hoek van den hemel begon.

Toen stonden ze zingend voor-op het schip
En zagen in zee een wit huis op een klip.

Wie alles verlaat vindt in vaders huis
Dat vele woningen heeft, zijn thuis.

Het anker rinkelde en viel in zee.
- 'Domine infantium libera me -'

Het hart van een kind is zoo warm en los,
- 'Pater infantium liberet vos -'

Zoo buiten de wereld en roekeloos,
- 'Domine infantium libera nos -'

Dat ze gingen en zelfs geen afscheid namen.
- 'Libera nos a malo. Amen.' -

Tweespraak

WAAROM waren het herders
Die hun kudde en veld
Verlieten toen de boodschap
In Betlehem werd verteld?
Omdat er een Lam
En een Herder kwam.

Waarom waren het visschers
Die van schip en net
Werden weggeroepen
Bij 't meer van Nazareth?
Omdat Hij een Visch
En een Visscher is.

Weet jij waarom de krijgsknecht
Bloem en blad afrukt
En een barre krans van steelen
Op 't droevig voorhoofd drukt?
O, Roos zonder doorn
Uit doornen geboren!

Ach, dat Hem de vijand
Kende met een kus,
En dat Hij zijn vrienden
Vreemd bleef tot Emmaüs?
Ach, waren dat wij niet?
Ach, ik niet? ach, jij niet?

Kleine prelude van Ravel

LANGS de twee conifeeren naar
Het smalle rozeboompje, was
Met kamerschermen een boudoir
Geïmproviseerd op het gras.

Kaptafel, spiegels, dozen, flacons,
Een waaier tusschen een theeservies,
Een beker bloemen, lampions,
Een masker op een spies.

De danseres, nog bijna kind,
Zit op haar afgelegen shawl,
Buigt zich over haar voet, en bindt
Zich vaster de sandaal.

Terzijde wacht, gehurkt, een man
In wijde kleeren op een stoof:
Hij heeft het peer-hoog voorhoofd van
Een Chineesch filosoof.

Hij wacht, met bril en roode fez,
Bij zijn orkestrion bereid,
Waarmee hij wals, pavane of jazz
Evengoed begeleidt.

Dit zelfgemaakte clavecin
Verbergt in zijn polyphonie
Al de mazurka's van Chopin,
Cakewalks van Debussy.

Ik heb respect voor den tzigiaan
Die met zoo'n kunst ons hart ontroert
Dat hij ons, uit ons zelf vandaan,
Naar 'n zoet geheim ontvoert -,

Maar méér nog voor den virtuoos
Die, waar hij aanraakt, musicceert -
Die wat hart is en leveloos
Tot instrument verkeert.

Hij hoort muziek in elk ding Gods,
Niets werpt hij waardeloos terzij -
Zoo steeg eens water uit een rots
En 't menschenkind uit klei.

De dichter hoort in ieder woord
Geboorten van literatuur:
Wie oor heeft, om te hooren, hoort
Muziek in de natuur.

Den dag lang zag 'k den muzikant
Het huis door sluipen, in en uit:
Nu wacht hij, plechtig triomfant,
Temidden van zijn buit.

Een cythertje, een bazartrompet,
Een oversnaarde cocosdop,
Twee deksels en een castagnet,
Een stok met leeren knop,

Een zilvren bol, een plat stuk hout,
Halfvolle flesschen en een ring -
Hetgeen zorgvuldig opgetouwd
Aan kleine galgen hing.

Hij lacht wanneer de danseres,
Tenger tusschen de spiegels, naakt
Met godenmasker en bloedrood mes
Een wreede danspas maakt.

Hij lacht en helpt bij haar toilet,
Bindt haar de druiven aan het oor,
Treedt naast haar aan den spiegel, zet
Een kandelaar er voor.

- Reeds is het park met violet
Schemerend avondlicht vervuld,
Reeds wacht, in de warande, het
Publiek met ongeduld.

't Fonteintje, achter 't grasveld, spuit
Het water in den vijver terug,
Een vroege nachtegaal zingt uit
De boomen bij de brug. -

François Pauwels

Zondares

ZE kwam van uit het donker in het licht
naar 't bankje der beklagden toegetreden
en aan haar borst droeg ze het slapend wicht
waarvoor ze in 't celhuis bloedend had geleden.

De rechters zagen slechts de zondares
en op hun vragen klonk haar stem gebroken,
ze had zich met een bottig tafelmes
op haren man, die zoop en sloeg, gewroken.

Toen kwam de wanhoop van haar enge cel,
het dof berusten in de lange dagen,
het leven vloot uit haar vergeelde vel,
haar beenen konden nauw het lichaam dragen,

het zwellend lijf waarin de vrucht bewoog, -
zóó kon de doode na zijn dood zich wreken, -
en niemand die zich tot haar nederboog
om een klein woord van troost en hoop te spreken.

Maar plotseling, toen 't grauwe morgenuur
stil voortkroop langs de witgekalkte wanden,
ontstak een pijn haar lendenen in vuur
en greep ze met haar radeloze handen

naar 't wonder dat zich losbrak uit haar schoot,
dan zeeg ze neer en liet het al geschieden
tot op den luiden jammer van haar nood
de stugge waakster slaap'rig hulp kwam bieden.

Wat later klonk opeens het ijl geschrei
van 't nieuwe leven in de cel geboren,
de moeder hief zich bevend op de zij
als om het vreemd geluid beter te hooren,

en toen ze 't naakte kinderlijfje zag
dat met z'n armpjes raakte aan haar beenen,
bloeid' op heur lippen een bedroefde lach
die vluchtig kwijnde door haar tranen henen...

Zoo stond ze bij des rechters wijs vermaan
als heel ver weg en door geen mensch te deren
en had ze niet het zwart der toga's aan,
toch was ze rijker in haar boevenkleeren,

toch bracht ze in de kille, strenge zaal
iets mede dat de stemmen zachter maakte,
wanneer ze, onaantastbaar, telkenmaal
met teedren blik over haar kindje waakte.

O, was ik U tot oordeelen gesteld,
mijn hart had in zijn nameloos erbarmen
voor al Uw leed, het vonnis ras geveld:
gij droegt de vrijheid, moeder, in Uw armen! -

De jongste Nederlandsche dichtkunst

Jan Didericksz

Sonnetten

I

O Weelde van die eenzame gesprekken
Wanneer ik, ver van U, U niet ontbeer;
Ik spreek en hoor meteen Uw lief verweer,
Een spel als van bloemranken om de hekken

Waaraan ik leun, en altijd vraag ik meer,
En altijd wilt gij nieuwe woorden wekken,
Tot diepe zangen alle woorden dekken,
Tot alle zang in ééne vreugd breekt neer,

En deze blijft - en in haar zijt gij mijne,
En deze zingt door eenzaamheid en pijnen,
En deze spreekt, en spreekt ook als zij zwijgt.

Ik hoor: 'voor jou, dit hier, vlak bij je oogen',
Ik zeg: 'dank, Liefste' en lach, wijl slechts bewogen
Drie bloesems, die de wind voorbij mij nijgt.

II

NIETS hield ik, alles heb ik weggeschonken
Aan U: de wankle jaren van mijn jeugd,
Al wat mij heugt, al wat mij niet meer heugt,
Het wilde vuur, de sintels en de vonken,

Wat ik eens weten noemde en ook mijn vreugd,
Mijn onvreugd mee, gedachten uitgeblonken,
Verlangens, die mijn zinnen eenmaal dronken,
Mijn duistere zonden en te bleeke deugd,

Al wat ik had en was en deed, ik gaf
Het U. Gij naamt. Hoe wildet gij 't ontvangen?
Zoo poover is 't en slecht en dwaas en laf.

Ik gaf, gij naamt - en zie het wonder nu:
Ik heb niets meer, geen daden, noch verlangen,
En niets wordt àl: in mijn plaats vind ik U.

III

IK had aan U gebiecht al mijne zonden,
Ik joeg de duistre vogels van hun nest
Wier bek en klauw mijn eigenst leven konden
Verscheuren - zie, hoe mij nu niets meer rest,

Zoo ben 'k. - 'Niets meer?' Klaar als der heemlen gronden
Schouwde ik Uw oogen, stil op mij gevest.
De liefde lacht, - toen sloot uw mond mijn mond en
Hieldt gij mijn hoofd dicht tegen U geprest.

O Liefde, die een altijd door vergeven
Zijt, hoe maakt gij ook dezen einder wijd
Als nooit en 'k leef uw goddelijke leven.

Gij wascht mijn oogen rein en Uw genade
Ontzondigt mij van zielsverderf en schade -
En in mij, Liefde, is Uw oneindigheid.

IV

'k **DANK** God, dat gij tot mij hebt mogen komen,
Uw leven te doorwinden van mijn lot;
En nu onscheidbaar naar 't gemeenzaam slot
Hebt gij mij tot de vreugde meegenomen.

Elkander vindend volgden wij 't gebod
Dat innerlijk bond werkelijkheid en droomen,
Wij kwamen samen naar den weg der vromen:
Uit God, in God, en daarvoor dank ik God.

Ik dank Hem, ook al worden alle dagen
Verscheurd tot uren smartelijk als slagen
Waarvan er geen zijn folteringen spaart;

En of Hij ook mijn leven in zijn vijzel
Verstampe of met Zijn hamerhouw verbrijzel,
Toch dank ik Hem, omdat gij mijne waart.

V

HOE werd mijn al te schoone liefde stom?
Zij is toch niet bedroefder dan weleer
Toen ze in der klanken zoete wederkeer
Met lied na lied door alle heemlen klom.

Mijn liefde werd niet minder maar werd meer,
Zij ging en waakt in 't binnenst heiligdom;
De wacht der woorden schaarde zich rondom
En zwijgt en neigt ter aarde vaan en speer.

De dag komt op, verguldt, verbleekt, verdonkert,
De lichte nacht slaat als een waaier open,
De hoogste sterren wiegen in de lucht;

Maar waar 't geheim van Uwe liefde flonkert
Daar knielt mijn liefde in weten en in hopen
Verzaligd neer, ook zonder één gerucht.

VI

EEN diepe nacht: mensen en dingen gleden
In duister, tot bazuingeschal opstak
Van deze stem, die uit een oud verleden
Geboren, zwol en onmeedoogend sprak:

‘Daar is geen wet, door hem niet overtreden,
Geen eens gegeven woord, dat hij niet brak,
Geen misdaad, die niet zijn gedachten deden,
Al bleek zijn hand voor iedre daad te zwak.

Geteekend ging hij uit tot doem en dood,
Hem zij geen beker laafnis en geen staf
Tot stut, tenzij... één 't al weet en vergeeft' -

Toen vond hem Uwe liefde, die vergaf,
En slechts in deze liefde is 't, dat nu leeft
Zijn ziel en heeft haar beker en haar brood.

J. Jac. Thomson

De kinderen

VANAVOND roept gij mij - en ik weet niet
 waartoe -
 Ik verwonder mij enkel, dat gij het zijt, die mij
 roept,
 want uw stemmen komen mij zoo onverwacht, als
 een koor van jonge vogels in den avond.

Ik zat over mijn werk, dat al mijn aandacht bond
 in de perken der gedragene zinnen
 en zoovaak ik mijn hoofd ophief stonden rondom
 mij de vreemde dingen van een hôtelkamer,
 dingen, die ik niet ken, die niet van mij zijn en voor
 welke ik niets ben,
 (en toch krijgen ze na enkele dagen het
 aanschijn of ze gemeenzaam wilden worden)
 en als ik opkeek en de stomme dingen der kamer
 zag, waaraan niets was dat mijn leven hield,
 en als ik mij losbrak uit het werk, dat aldoor zijn
 muren rondom mij herbouwde, waarbinnen
 een onwezenlijke bevolking onwezenlijk
 leefde,
 dan begonnen de vragen te kloppen in het verre
 huis van mijn geest, dat toch vlak bij was,
 dan begon het geglinster der gedachedraden, die
 uit lange schemeringen kwamen aangeleden,
 en een zacht gesuis als van den lentewind, die
 tegelijk vol is van herinnering en van ver-
 beiden,

en een ruischen als van een water, dat onder het
overhangende loover kabbelend voortvliet,
en een zeer groote stilte, waarin alle gedachten weg-
fladderden aan de wanden en verdwenen,
de zeer groote stilte, vanwaar de paden van mijn
wezen zich verspreidden, als de vingers van
een hand, die zijn uitgebreid,
mijn leven: droom en verwikkeling, nachtschrik en
dageraadszaligheid, en de steeds andere
figuur van het eene, onvindbare en altijd
martelende probleem,
en hóór - plotseling, daar waren uw stemmen,
die mij riepen. Waarvoor? Ik weet het niet.

Het is middernacht; de twaalf slagen vallen als
rijpe vruchten van den boom van den toren,
en nog zijn uw stemmen er. Maar wat wilt ge dan toch?
Wat wilt ge, kinderen, van mij?

Ik ben een vreemd en schuw mensch; wat moet
ik dan nu in uw kring?
Nimmer heb ik lang bij uw spel stilgestaan; bij uw
onstuimig aandringen voelde ik mij linksch
en onhandig,
ik kon u geen sprookjes vertellen, die ik vond op
den drempel van mijn verbeelding,
en kransen heb ik u niet gewonden: daartoe waren
mijn vingers te stijf.
Als ge luidruchtig waart - en wanneer zijt ge niet
luidruchtig? - borg ik mij in een stil hoekje,
ver van uw speelplaats,

en als gij op den schoot van uw moeder kroopt,
sprak ik door zonder op u te letten.

Neen, ik ben geen gezelschap voor u - en ik
dacht niet aan u.

En plotseling, hier in den nacht, hoor ik uw stem-
men, hoor ik u roepen, alsof gij mij noodig
hadt en iets van mij wildet -

Wat is het dan toch?

Of is het misschien, dat ge mij iets wilt brengen?

Weet gij het dan wel, dat er af en toe een enkele was
onder u, die ik voorzichtig heb geliefkoosd
met mijn ongewende handen,

een enkele, die mij trok in den ring van zijn spel -
en ik vergat mij zelf, en mijn leven, en de
grootte stilte, vanwaar de paden gaan links
en rechts,

een enkele, wiens wijd lichte en lachende oogen mij
het voorgevoel gaven van een onnoemelijke
vreugde, als van een land, dat schooner is,
dan alle landen, waarheen ik zou kunnen
reizen,

een enkele, wiens blijde onnoozelheid mij was tot
verademing, als een koele luchtstroom in
de hitte van den zomerdag,

en komt ge daarom mij roepen: om mij dat te her-
inneren, en om mij nog eenmaal die vreugde
te brengen, omdat gij weet, dat ik ze zeer
noodig heb?

en omdat ge weet dat ergens in mij een hunkeren
is naar de genade der kinderlijkheid, die
eenmaal de mijne was?

Komt dan en laat mij in uw midden zitten, wijl gij
speelt rondom mij.

Hier zijn mijn handen, leg er uw handjes in en
probeer ze los te maken - zie, hoe goed ik
je vasthou -

hier zijn mijn knieën; spring erop te paard, we
rijden te samen over bergen en door wouden
en we zullen over stroomen springen, die drie uren
breed zijn;

hier is mijn gezicht: leg er je kleine wang tegen,
als je opklautert tegen mijn borst en mij
grijpt in mijn haren;

en luister - als je moe gespeeld bent, dan zal ik je
vertellen

van het meisje, dat meereisde op de vleugels van
den wind, over de torens van vijfduizend
kerken

die allemaal luidden in den avond, omdat op dien
dag alle groote menschen met de kinderen
hadden gespeeld.

Kom nu kindje... Spreek ik tegen één? Spreek
ik tegen allen?

O mijn kinderen, die mij geroepen hebt, riept gij
mij, omdat ik u allen dit moest zeggen?

of zijt gij gekomen,

opdat ik, ziende de onbedwongen zuiverheid van
uw gebaren,

de kommerlooze lach, die niets meer weet van de
 tranen van zoo straks,
 de dauwige vochtheid der halfopen mondjes,
 zou kunnen gelooven,
 dat ge eenmaal zult wegslaan de belemmeringen
 van het menschenleven,
 dat ge zult graven kanalen van vreugde voor de
 kinderen úwer toekomst,
 dat ge zult geven uw levens aan het heil eener
 nieuwe wereld,
 aan het nieuwe heil eener oude wereld,
 dat ge onmeetlijke kracht zult dragen uit de glorie
 der godlijke liefde:

Is het dit?

O kinderen, kinderen,
 misschien martelaars,
 en misschien heiligen,
 mogelijkheden van zuiverder en schooner bestaan
 dan het onze;
 wij, die niet hebben gekund,
 wij, die hebben geknoeid en bedorven en ge-
 schonden,
 wij, aan wie de zonde uitbreekt als melaatschheid
 en met den klepper gaan wij door de straten,
 en
 gij, die ons wilt leeren de hoop en het geloof en de
 liefde.
 Zijt gij daarom gekomen, mij roepende in dezen
 nacht, zoo onverwacht,
 zoo onverwacht?

Daarom zijt ge gekomen, zoo onverwacht,
zoo onverwacht -
en ik ben zoo blij, dat gij mij gevonden hebt,
zoo blij...
want dan ben ik toch niet zoo ver van u.

Met welk een oneindige vreugde hoor ik al uw
stemmetjes hier in den nacht,
het is of ik niet meer zoo alleen ben
en niet meer in mijn kamer,
maar hier is een weide, naar alle kanten, oogenver,
en die heele weide bloeit, als op een Paaschmorgen.

Willem de Merode

Berouw

IN den schemer het angstige luistren
Naar den wind die waait om de huizen.
Van de wilgen stuiven de pluizen,
Wit in den regen van 't duister.

Ver weg het bedwelmend bruisen
Van de zee; haar vage geluiden
Eentonig, versmelt met het ruischen
Van het bloed, zoo warm en duister.

In het duisteren en het ruischen
Een buigend mensch, arm en donker...
Op een heuvel stonden drie kruisen.
Gij leedt daar, ik weende er onder.

Vorbereiding

HUN harten voelden zij als boeken
In Gods geduchte hand gelegd,
En wisten, dat Hij al hun slecht
Gedrag gerecht zou onderzoeken.

Zij lazen bang en hunkrend mee,
En zagen wat zijn vingers wezen.
Was er niets goeds? hun schaamte en vreezen
Groeiden tot een verschroeiend wee.

God had de boeken dicht gedaan,
En zou het groote vonnis spreken.
Toen dorst hun stem de stilte breken:
O Heere Jezus, neem ons aan!

En 't bonzend hart, dat ze in zich vonden,
Was vlekkeloos en zonder zonden.

Nabetrachting

DE stuggen hebt Gij mild gemaakt.
Maar o, de lieflijkheid der zachten!
Die is zoo zuiver als de vachten
Van lamren door de zon geblaakt.

De schuwen werden niet verschrikt.
En die als bloemen naar U smachten,
Hebt Gij, als regen in de nachten,
Met groote druppelen verkwikt.

Hier zijt Ge als wonderboom gegroeid,
En daar als telg aan dorre stronken.
Aan velen hebt Gij blad geschonken,
Bij enklen rijst Ge als roos ontbloeid.

Maar allen, die Uw doodsangst dronken,
Zijt Ge als nieuw leven ingevloeid.

In den avond

EN dan ga ik met al mijn leed
Den schemerenden avond binnen,
En alle waanzin van beminnen
Valt van mij als een lastig kleed.

't Bloed deint zoo rustig en zoo breed
Van golving door mijn hart; de zinnen
Zijn zuiver of ze opnieuw beginnen
De groote waak, die leven heet.

't Is alles wonder en gewoon,
De wereld spiegelt zich zoo schoon
Of God ze heden had geschapen.

En ik ga, als de eerste mensch,
Vervuld van een geheime wensch
Naar uw gelaat, tevreden slapen.

Ik heb u lief

IK heb u lief, gij zult gelukkig zijn!
Zoo fluister ik, alleen, in staag herhalen,
En door mijn denken komt met vlagen dwalen
Van liefdes volkslied het oeroud refrein.

De meisjes zingen 't in den maneschijn
In breede slingers wandlend langs de wegen,
Zij roepen 't iedren donkren jongen tegen:
Ik heb U lief! gij zult gelukkig zijn!

Door de open ramen luwt de lindengeur,
Zoo loom en zoetjes als bemind getreur,
Dat men vertroetelt om niet te genezen.

Ik leed om u als 'k om geen ander leed,
Gij mindet mij, zooals geen ander deed,
Ik heb u lief! gij zult gelukkig wezen!

J.W.F. Werumeus Buning

[Zoo teedere schade als de bloemen vreezen]

ZOO teedere schade als de bloemen vreezen
Van zachten regen in de maand van Mei,
Zoo koel en teeder heeft uw sterven mij
Schade gedaan, die nimmer zal genezen.

Eens, toen wij na den nacht te saam verrezen
Lagen de rozen vochtig en gebroken, ik en gij
Wisten dien langen nacht den regen; ik noch gij
Konden van teerheid immermeer genezen.

Gij hebt de witte en roode rozebladen
Gebeurd in uwe smalle hand, - zij vielen
Vochtig en sidderend weer in 't diepe gras.

Hoe zal dan 't hart van even teedere schade
Genezen, nu om u de rozen vielen,
Nu uwe handen stil zijn, diep in 't gras.

[Soms zijt gij in den diepen nacht]

SOMS zijt gij in den diepen nacht
De bron van stilte's suizeling
En 't hart dat u wel steeds verwacht
Weet van geen ander ding.

En gij bedwelmt het met uw slaap
En bant dit veege leven uit
En voert mij waar ik de oogsten raap
Die 't hart zoo diep versluit.

O, om te weten dit verband
Van het geheime hart met u
Geheim als eenmaal uwe hand
'T bloed nam als bloed van u.

O, in het verre steile licht
Den weg te weten dien gij gaat
Voordat uw glanzende gezicht
Mijn slapen gade slaat.

O, om bereid, in heldere waak,
Eenmaal te wachten weer op u
Bevrijd tot eenderen weg als gij
En heen te gaan met u.

En in uw armen op te gaan
In 't zacht geweld, in 't dalend licht.
En eenmaal weer aan u te staan
Levend om uw gezicht.

Gedekt als met een mantel zijn
Met u en vage sluimering.
En in 't ontwaken schemering
Weten den dood te zijn.

[Ga heen en slaap want morgen komt de dood.]

GA heen en slaap want morgen komt de dood.
Uw nachtwaak is welhaast ten einde gegaan
En in der sterren schemerende laan
Wacht zij die u reeds lang geleide bood.

En zie: wat bleef van de vermeende nood,
Van al 't verlaten zijn: 't is haast gedaan
En gij kunt weder langzaam samen gaan
En spreken van wat de aarde u nog bood,

Na haar. Een weinig droefenis, bijna bemind
Om haar gelijkenis; de slapeloze nachten,
Die zachter werden van een zeker wachten
En tranen, maar die schreide ieder kind.

En bleef niet over u, te midden van uw vreezen:
Schaduwen, en een glans, en 't ruischen van haar wezen.

[Ik zal den langen tijd in stilte beiden]

IK zal den langen tijd in stilte beiden
En de beproevingen uit uwe hand
Zullen mij zijn als eens uit hare hand;
Zoodat ik u in haar dien, haar in u, en beiden

Een onverdeelde glans zijn dien ik dien.
Door uwe hand heb ik om haar geleden
En wat ik diepste in haar heb beleden
Was uwe glans, in hare smart gezien.

Heer, en ik vrees wel dat ik wankelen zal,
Want ik heb ook gewankeld voor haar oogen;
Want hare oogen waren sterk en zij bewogen
Mijn diepsten wil tot machtelozen val.

[Hoe klein, hoe bitter en verstoken]

HOE klein, hoe bitter en verstoken
Van deemoed blijft het woord waar deze wijs op gaat.
Hoe blijft elk bij zijn eigen leed gedoken
En keert naar aardes woon het zingende gelaat.

En al dit smeeken, heel dit ziek gebed
Is armelijk van verlangst om eigen baat
En meet uw grootheid naar de eigen maat
En deinst voor de erkenning van de wet,

Een oogenblik onthuld, als in de bliksemvlagen
De openbaring van een wijde streek,
Brandende in 't bevroesde hart geslagen
En die weer voor de trage smarten week.

Vergeef het lied, vergeef het blinde leed
Hoe vaak het in de woorden komt gestegen.
Haar voeten waren smal en snel, gij weet
Hoe mij te moede is, op de bekende wegen.

[Wat rest van 't breede haar en bittere gouden oogen]

WAT rest van 't breede haar en bittere gouden oogen
En van de woorden en van de gebaren
En van de droevigheden en van al het staren
Om dit dat alles was en is vervlogen.

Wat meer dan rozen in den storm gebogen
En bladerloos geschud boven de eigen blaren
En oude teederheden, die geteisterd waren
Met droefenis en die geen troost vermogen.

En soms, in 't bleeke bliksemen na de vlagen:
De keering van het licht, de eb en vloed
Van oeverlooze wateren en een dagen,
Een kim, een eiland door één ster behoed:
Stilte, en als de ziel haar verren tocht mag wagen
Bleef daar al wat ontging en eeuwig leven moet.

[Ik ben niet eenzaam sinds gij zijt gegaan.]

IK ben niet eenzaam sinds gij zijt gegaan.
Zooals het licht gansch om de wereld is
Zijt gij met mij. Alle herinnering is
Vager, en verder van mij heengegaan,
Overgegaan, als bloemen in hun zaad,
Onder de aarde. En dit is zoo vreemd
Dat nu àl inniger de stilte neemt
Aard van uw wezen, sinds van u begon
Vergetelheid van woord en daad. Van dit gemis
Drenkt zich de lucht om mij van u
En ik verlies u, en ben gansch in u. -
Lang sinds geleden heb ik droefenis
Zeer liefgehad, om de gelijkenis
Dat zij mij smart en vrede gaf van u.
Maar zij is heen als gij, en nu
Moest ik toch eenzaam zijn, nu niets gebleven is.
Maar eenzaam ben ik niet. Ik wist het niet;
Ik heb mij gansch op dit geheim bezonnen:

Ik weet alleen dat in de stilte bronnen
Van licht mij drenken met wat mij verliet.

Martien Beversluis

Stervende vogel (Fragment)

VAN takken tot takken verstorend gestort viel hij neder,
verward in zijn sterven, de vogel, met schortenden veder,
in ijdel vastklampen aan 't loover rondom zich, voor 't dalen op 't pad.
Zoo zinkt in October
verenkeld en sober
een blad.

Nog poogden zijn vleugeltjes schuw en beangstigd in 't weren,
met telkens opstrevend gefladder ten hemel te keeren,
of schuiling te zoeken - o reddeloos reppen! - in 't vreemde gebied
der donkere aarde
die hij immer omwaarde
en verstiet.

De wiken tot steun aan den bodem gespreid en optierend,
als een blad op een kringenden windvlaag den grond overzwierend,
vond hij eindelijk verwilderd van vreeze een schuilplaats, waar klein en devoot,
zich sloten zijn ved'ren
te saam in den teederen
dood.

Aan mijn gestorven vriend Jan van den Broek

I

EN nu deez stilte en dit staande teeken,
de grauwe steen slechts tusschen velen in,
je naam, die velen zullen zien en spreken
gedachtenloos, voorbijgaand als de wind.

En hoe we zelf eens met de vingers streken
als in verveling, langs een naam, als kind,
waarvoor bij 't zien in tranen uit zal breken
een enkle, die dien klank zòò heeft bemind.

Ik kwam deze avond aan het hek en staarde
de koude leegte in dezer eenzaamheid.
En wierp de bloemen die 'k voor jou bewaarde
verloren, in een snik van bitterheid.
Wat geven kleuren hier, op deze aarde?
Nog wanhoop meer en meer verlatenheid.

II

DIEN regennacht! hoe klaar weer voor mijn oogen
zie ik ons drijven tusschen d'oeveren heen.
Wij beiden donker, aan de plecht gebogen
en de lantaarn die over 't water scheen.

Een rustig windwaas hield het zeil bevlogen
wij vlotten kabblend door de duisterhêên,
toen een paniek plots in een looverhooge
rivierwild òpstònd, bruischende, als één

wegvlucht van vogels door opeens verstoren!
Je sprong óp, schreeuwd' iets, wat ik niet verstond.
En als verlamde vleugels op den grond
vielen de zeilen, bonzend, van hun toren!
het licht vloog uit... en door het angstig rond
klonk de gerekte uitroep van den horen.

III

O stroom van dagen, die maar eender waren!
O troosteloosheid! o weemoedigheid!
ik zwierf langs d' ijsbaan tusschen lange scharen
eens een namiddag van dien eersten tijd.

En langs en met mij met gelijk gebaren
ruischte 't gerij op de bevrorenheid,
alsof het niets dan mijn gedachten waren
in eendre rondgang en verlorenheid.

En rondom roerloos lagen wit de landen,
eindloos besneeuwden in doorroosden schijn.
En dicht bij d' aarde stond de zon te branden
straalloos maar helder als doorglansde wijn,
en o! de naglans op gelaat en handen!
en o! de weemoed van alleen te zijn!

Dop Bles

Nacht

DIT is de nacht - -
Nog hunkeren in volgehouden wacht
de vrouwen bij 't lantarenlicht,
dat, krankend op het honger bleek gezicht
haar aanprijst als de winkelwaar,
den laten, doelverloren wandelaar,
die 't lonken van de vreugdelooze lach,
in 't uur van leeg geworden dag
verstaat.

Aan beide kanten van de nu te breede straat,
een muur van blinde eentonigheid
waarachter ongekende woning leit,
met menschen, in de slaap geborgen,
totdat de morgen
hen wekt met schemer vale zorgen,
die doemen tot een nieuwen strijd.

Nu is het uur van zaken doen
voor haar, die schuifelt langs de muur
in hoop, dat prooi zal naken,
en na een zoen,
die gratis wordt gekust,
verdooving van de lust
zal zoeken bij de walmende petrool,
bij haren droeven staat van afgehuurd idool.

Haar vormen gingen, 't maagd'lijk mooi,
de bruidsschat van weleer,
en wat haar bleef, het is niet meer
dan toegedachte fooi.

Zij noemt zich Carmen,
omdat de armen,
die zelf te leeg in 't leven hangen,
voor zich een naam verlangen
vol van gelezen droomen,
die van heur eigen leven schijnen afgenomen.

Haar vader was een man...
de moeder had haar schoone oogen,
zij weet niet, of het is gelogen,
wat zij van beî verhalen kan.

Haar oogen deden nimmer kwaad;
zij gaat
en doet haar plicht;
het leven heeft het aldus ingericht
dat zij - als 't avondt - in de straat moet dalen
om daar het geld voor kamer en wat brood te halen, -
een kamer en wat brood;
zij wil niet dood,
en in dees buurt is zijn bekend
en aan de straat en ellek huis gewend.

Nu is het nacht - -
Zij wacht, het hoofd gebogen,
de komst, die lichten doet de oogen
met vreemde, helle gloed...
omdat zij weet, dat zij verleiden moet.

Dit is de nacht.

Klacht

'k **D**ACHT dat ik eens zijn bruid zou wezen,
ik heb zijn naam in droom zoo vaak gelezen,
waaronder dan de mijne stond;
ik was zijn vrouw -
zoodat ik nauw
begrijpen kan,
dat hij nu is een vreemde man
die kust een andre mond.

Ik heb de kaarten opgenomen,
wat hij verbood,
maar in mijn nood
wil 'k weten of hij terug zal komen -
zij zeggen niet,
dat hij verliet,
de kaarten hebben medelij;
hij ligt nog altijd aan m'n zij.

'k Ben nu alleen
en zonder wil;
mijn leven staat zoo plotsling stil
zooals een wekker stil blijft staan;
ik nam zoo alles van hem aan;
ik ben geworden wat hij dacht - - -
een leege schacht
is wat hier bleef, hij achterliet; -
een onbegrijpelijk verdriet
in 't groote bange van de nacht.

Al wat hier staat
het was van mij,
toen hij nog leefde aan mijn zij,
en hier nog klonk zijn stem.
Maar nu hij ging
lijkt elke ding
te wachten op de komst van hem -
Waar is zij, die ik vroeger was?
Ik zie haar niet in 't spiegelglas.

Hij nam mij mee; ik was een kind
dat men in d' avond-straten vindt,
en alles deed ik, wat hij vroeg;
het was zijn geld, al wat ik droeg,
ik was van hem, ik werd weer vroom,
'k bad elken avond - schoonste droom! -
dat hij mij nimmer zou verlaten,
met hem te mogen wandlen door de straten!

Ik gaf hem al wat ik bezat,
al wat ik op de wereld had,
mijn jonge lijf, mijn blijde lach,
mijn onschuld van den eersten dag:
mijn lach, mijn oogen, hart en lijf,
dat al verging in het bedrijf,
waaruit allengs zijn kus ging heen; -
maar 'k had hem nog alleen.

Wat blijft mij, wat?
Ik werd te oud,
mijn hoofd is leeg, mijn hart is koud.
'k Weet van geen liefde meer of haat,
moet ik nu zoeken in de straat,
is dat mijn lot?
Maar waarom bad ik dan tot God?
O, zoo ik nog mijzelve had!

Ben ik een vrouw, zoo 'k nooit werd echt bemind?
Ben ik een vrouw, zoo 'k nimmer droeg een kind?
Ben ik dan niets, dan wat verdriet
dat hij, vergeten, achterliet?

Ik voel mij bang, zooals een kind, - - -
Mijn leven is plots uitgegaan,
gelijk een kaars in oostenwind,
die om de open deur komt slaan.

Een schoone droom

Faits Divers

Un jeune peintre, éthéromane, meurt d'une piqûre de morphine. Lorsque tout le monde fut enivré, Fernande proposa de faire à chacun une piqûre de morphine. Le lendemain matin ils se réveillèrent, à l'exception du jeune peintre Marcel W.

Le Journal 10-3-'12

DE schoone droom van het te schoon verlangen

ging langs de lange gangen
tot lichtend schijn-verschiet,
de hunkerende ziel, gelokt in ijle dreven,
verdoolde in de glans van 't tijdelooze leven
en keerde tot het lichaam niet.

Het licht

der lamp bleef heel laag branden
en op het bleek gezicht
en op de bleeke handen
viel flauwe glans als van een ster,
die luisterloos verdooft,
te ver....

Zij lagen

dicht bijeen, gestrekt
op dekens en matrassen op de grond,
verslagen
en gewond

door 't leven, dat de droomen wekt,
waarin het hunkrend g'looft.

De wanden
weken weg in 't duister,
een licht gerucht, als flauw gefluister
ging van de handen,
't loom gebaar
dat tastend zocht
het ether vocht,
en gulzig zoog de geest het in,
als preveling van goddelijke zin.

Dan werd het stil....
geen wil
was in het lijf gebleven,
waaruit de ziel scheen opgeheven
en zweven bleef zichzelf bewust;
zij zag het lichaam diep in rust
en wist 't zichzelf die daar lag
in kleurig zilvrend droomen-rag....
Al 't aardsche brak nu open, stuk
in sidderend geluk.

Verhevene geruchten
verzaligden de zuchten
der zwijmel-dronken monden;
de duur van de seconden
zweeg voor de klopp van 't hart.
De geest hing boven bleeke baar,
die 't eigen lichaam was

en zag het klaar als in een droom.
De oogen, als twee lichten vroom,
beschenen met een wondre schijn
vizioenen, die op glans gordijn
als hingen van den hemel af
en schoven vóór, en gingen heen,
millioenen saam, en één voor één,
één tintenregen, die verglijdt
en vullen bleef de eindloosheid
en telkens andre vormen gaf
symbolen vonkend diepsten zin:
een nieuwe wereld van gewin
brak ver al verder uit....

Al wat bestond lag uitgedoofd,
niets bleef, dan 't eigen wetend hoofd
vol ongekend geluid.
't Heelal lag op de eigen mond,
de oogen waren zon en maan
het lichaam eindeloze baan
waarover, streelend als een hand,
't Geluk ging in een nieuw verband;
een eeuwigheid van heiliging,
die heel het leven zacht beving.

Zij lagen
dicht bijeen,
gedragen
ver van 't leven heen....

Al bleeker werd het droomverschiet,
dat week en week.... en dan afliet....
En heimelijk besloop 't gevaar,
dat oude vormen bracht;
het lichaam werd zichzelf gewaar,
het oog begreep de nacht;
een weeë pijn was in het hart,
dat droog gelooopen scheen
en in het hoofd een sombre smart,
zwaar als een marmarsteen.
En kreunend kloeg het weengeluid:
'Niets bleef, 't werd al verspild,
de nacht, de nacht is nog niet uit,
hoe nu die nacht gestild?'

En toen....
't Was niet Fernande, die zoo stilverscheen,
een Engel die de hemel openslaat,
ivorenblank gelaat,
met oogen vol van zilvren tinteling.
Zij ging
langs allen heen
en knielde neder aan hun zij -
aarts-engel van Gods medelij,
en één voor één
werd 't medicijn
hun lichaam ingeschonken,
dat henengleed
en dan verzonken, dood voor tijdelijk leed
en pijn
onsterfelijkheid zag vonken

in droom bekrachte schijn,
en knielend neer, bij wie haar wacht,
ging zij, de bleeke maagd,
blootsvoets
en deed de ronde,
de schoone Engel van de schoonste Zonde,
toddat haar werk was gedaan,
iets goeds;
geen klacht, die zij niet had verjaagd.

Nu lagen allen neergevlid
in waden van vergetelheid;
er hing
alleen nog preveling
een zacht gerucht
van weeke dank in stameling,
die wijlen bleef en nauw verging
in diep doorhijgde zucht.

Zij lagen dicht bijeen,
gestrekt
in nacht die eindloos scheen
en eindeloos zich rekte,
toddat de vale schemering,
haar met zijn kille tongen lekte,
waarop zij henen ging.

Een licht
van kleine lamp was blijven branden,
op 't bleek gezicht
en op de bleeke handen
van 't jonge lijf, waaruit het leven vlood.

En toen de dag zijn klaar bewustzijn bracht
week droom en slaap voor bange klacht
en smart,
wijl geen ontwaken was uit kelderlike dood
voor 't zwijgend en verzwijgend hart.

De broze droom van het verblind verlangen
ging langs de lichte gangen,
naar 't ver vizioen verschiet.
De ziel verdoolde in de droomen-ijle dreven,
het lichaam was gebleven,
het looze, vooze riet.

Parijsche avond (fragment)

DE zon was dood...
het kopergeel en anjelieren rood
ging weifelend heen
en liet alleen
het parelbleeke grijs
in 't avond-stil van het terust Parijs.
De Seine stroomde laag,
lei-kleurig lag de lucht er in
met even rimpeling.
Traag
ging de wind,
hij boog de boomentakken saam
en bracht een licht geluid ertusschen,
het dreunen van de zware autobussen
gaf aan de brug een vreemde siddering.

De dwaze maagd

'k WEET niet waarom, maar heel alleen
 ben 'k blootsvoets door de nacht gegaan
 en vroeg met een stem, die de mijne niet scheen:
 'Wie neemt mij aan!
 'k Ga hier voorzichtig, volgeschonken,
 boordevol als een lamp
 en mijn hoofd doet pijn of 't lichaam is dronken
 en vreemd om mijn hart knelt een kramp.
 Wie?...

Gij hoeft niet te spreken
 'k Verlang niet te kennen Uw nood!
 Wie wil mij ontsteken,
 wie geeft mij het leven met de inslag van dood? -
 Hier zijn mijn voeten, mijn borsten, mijn handen,
 hier zijn mijn lenden, mijn lippen, mijn mond,
 wie laat mijn folt'rend smachten verbranden?
 wie heft heel mijn wezen van aard-zwaren grond?

Ik weet te goed uit al mijn droomen
 dat geluk in diepste doorstraling bestaat
 en weet dat het eenmaal tot mij moet komen
 in de godlijke vorm van een menselijk gelaat!
 En daarom...

Ja, daarom misschien ging ik nu door de nacht
en nam alleen mijzelve mede
tot wie mij wacht
en geeft de eindelijke langvoorvoelde vrede...

Ach, 'k ben toch niets meer dan mijn gesmeekte bede.'

Ine van Dillen

De toren

WIJ gaan zacht pratend door den nacht,
Langs dichte huizen, donk're gracht -
't Is toch zoo stil hier... niets dat stoort...
Wij enkel, die stappen en praten voort...
Doch buigt ineens de gracht zich om,
Dan houden we in en worden stom -
Want plechtig-stil omhoog gerezen,
Daar staat de toren: edel wezen -
Waarvoor wij slinken in ontzag,
Waarvoor de borst nauw aad'men mag...
Met stillen blik omgaan we 't wonder,
Van laag naar hoog en weer naar onder,
Weg in het rustig ritmenspel,
Tot rust voor 't hart: ons is het wel,
't Eerbiedig buigen tot den grond
En 't rijzen recht... en dan in 't rond
Aldoor dien teed'ren nacht te zien,
Waaruit gesternten ons bezien,
Waaruit de maan, ontloken roze,
De geuren zendt van 't tijdelooze...
Gewijd is d' ure... Eed'le ziel,
Die in ons lijdend lichaam viel -
Verhef u waardig, hoog en stil -
Ja, torenhoog... ja, torenstil.

Aan de smart

ZWAAR dekken uw handen mijn oogen, smart,
 Zwaar zinkt uw hoofd aan mijn schouder -
 Ik buk mij onder uw vleugelen, smart,
 Ik buk mij, moeder en ouder.

Lang heb ik uw tred voelen naderen, smart,
 Lang ben ik tastend ontvloden...
 Nu - druk mij vast in uw armen, smart -
 Nu buig ik bij uwe geboden.

Ik weet het - wij hooren tezamen, smart,
 Ik weet en ik weiger te vluchten -
 Al vallen mijn oogen vol schaduwen, smart,
 Al valt ook mijn hart vol van zuchten...

Terzijde hebt gij mij geroepen, smart,
 Terzijde van al wat verheugde -
 Nu voel ik - het is of mijn hart stokt, smart -
 Nu voel ik - voorbij is de vreugde.

O - en rondom blijft het bloeien, smart!
 O - en dat lachen, dat lieven!
 Hoe zoet ook mijn stem daarin opklonk, smart -
 Hoe zoet daar mijn droomen zich hieven...

En toch - gij wenkt, en u volg ik, smart -
 En toch - u reik ik mijn handen...
 Leid mij nu heen, uit het licht weg, smart,
 Leid mij in nachtelijke landen.

Ik weet het, uw weg heeft geen einde, smart -
Ik weet - maar wij horen tezamen...?
Het zij zoo - neem mij nu, neem mij, smart -
Het zij zoo. Hier ben ik. Amen.

Meisjeslied

ZAL hij dan nimmer komen
Dien heel mijn hart bemint -
Hij, die mij toch in droomen
Zonder te zoeken vindt,

En die mijn schuwe woorden
Doet treffen den innigen klank,
Vullende tot aan de boorden
Zijn openend hart met dank...?

Wil nu niet lang meer dralen,
Mijn vriend, mijn eigen man -
Kom toch - om haar te halen,
Die zelf niet nad'ren kan.

Ja - kom. Ik vraag om zorgen,
Rijp is mijn hart voor leed...
Dat deed in mij verborgen
Die macht, die liefde heet...

Binnen geloken oogen
Behoedde ik trouw een licht,
Zuiver en ingetogen,
Eenmaal op hem gericht...

Op hem, die mij in droomen
Zonder te zoeken vindt,
Die nu zoo toeft te komen,
Of nimmer komt... mijn vriend.

De lange weg

MIJN voeten gaan vertragen, Heer,
- Ik ben zoo moe -
Zij willen enkel dragen, Heer,
Mij naar U toe.

Ik zoek geen aardsche lusten, Heer,
- Ik zucht om U -
Dit hart zal nimmer rusten, Heer,
Vóór 't rust in U.

Voorgevoelens

WAT is het toch, dat uit het niet
Zoo snel verschuivend door mij schiet,
Dat neer mijn hoofd stoot - weggebogen
In 't arm-rond - tot voor mond en oogen
Ik vast de vuisten drukken moet,
Of dat naar binnen houden doet
Wat als een schreeuw komt opgerezen,
Zoo wild, dat ik in kreunend vreezen
Mij zelf verlies en meer niet voel
Dan blinden angst om 't blind gewoel
Der eigen allerdiepste gronden,
Die nooit nog d' eigen oogen vonden...
Dondert van dagen, ongeboren,
De doffe nad'ring in mijn ooren?
Bonst het naar boven in treurmuziek?
Daar dalen de vreugden op sidd'rende wiek,
Zij deinzen al af voor 't donker opdringen
Der duizelend snel aanrollende dingen,
Die - niet begrepen en toch verstaan -
Doen tuim'len de schalen en overslaan...
Die bitter doen smeeken om 't einde der pijn...
Maar o, waar kan er voleindiging zijn?
Worden wij stil als de dood ons ziet?
Of opent zich dan, dan, een heller verschiet,
Waar wij uit scheem'ring op zien weem'len
De zorgen der aarde als vreugden der heem'len?
Hier stokt het denken in duizeling,
En vragen gaan schuilen in huivering,
Rond drijven wenschen, - dan vallen zij stil,

Of zij bereid zijn tot anderen wil...
Nu wachten, stil - tot handen zich vouwen
En oogen zich sluiten, om blind te aanschouwen,
Een roerloos hangen op vleugelen wijd,
Een overgave, eind'loos bereid...
Dan opent het hart zich, een klok van brons,
Klaar om te kaatsen den klepelbons:
- Mijn God! mijn God! uit pijn, uit druk
Luidt Gij ons op, tot geluk, tot geluk!
Want strengelen handen zich, zonder getal,
Dragen we elkander in zwevenden val,
Drijven al stiller wij, zonder gewicht,
Totdat de zielen zweven aan 't licht,
Dan rijst uit onszelven, verlossend, het slot:
Ademlooze opgang tot U, o mijn God.

Soms lijkt het nabij, - nog zien wij het niet...
Voelen het leven, - hebben nog niet.

Marie van K.

Visioen

DAAR was een wonderbaarlijk licht
dat zevend door de wolken stroomde.
En voor mij doemde een vreemd gezicht,
't was of ik van den hemel droomde:
Zóó rein en vol beschroomdheid lag
het landschap in de stilte voor mij.
De steenen wegen schenen bleek
van ingetogen zaligheid.
De huizen lagen al' verspreid,
in groote, vrome eenzaamheid.
De boomen, van een wazig groen,
wierpen hun schaduw mat en grijs.
Heel uit de verte, 't vogellied
klonk als een mysterieuze wijs.
't Was of het gansche landschap week
wanneer ik nadertrad, verblijd
en toch, alsof 'k niet toeven mocht
in deze vreemde hemelstreek...

'k Heb mij eerbiedig neergeleid
en heb in deemoed 't hoofd gebogen,
totdat het wonder uit den tijd
van 't leven weer was heengevlogen.

Gevoel en verstand

DE wereld is zoo groot en wijd
En zonder einde schijnt de tijd.
Och, eens was ik zoo zorg'loos blij
Of zoo vol smart. Eens leefde ik 't leven,
Dat smart en vreugde ons kan geven.
Thans schijnt mijn mensch'lijk voelen gansch verdwenen.

De eindeloosheid van 't heelal
Ligt stil en dreigend om mij henen.
Hoe zou ik lachen, zou ik weenen?
Wat geven menschenlach en droefheid hier,
Alwaar oneindigheid alleen getuigt
En al wat leven heeft, deemoedig nederbuigt.

Ik wil niet buigen, onbeweeg'lijk sta ik.
Ik durf niet honen, want van angst verga ik...
Och, waar' het niets tenminste mij nog vrij,
Och, waar' 't nirwana mijne ziel nabij!
Het zijn, te diep van zin om te verstaan,
Het kwelt mijn geest te zeer; ik wil ten onder gaan.

Er drijft een wolkje door de lucht,
't Is of het vlucht!
Het witte wolkje; 't wollig lam.
Daarginder nadert kwaad de ram,
Zijn horens naar omlaag; zijn snuiven
Maakt schaapje's wollig haar aan 't wuiven!
Nog woester snuift de ram en daar
Verstuift heel 't sprookje uit elkaar,
De wind heeft allebei de beelden doen verbleeken,
Nu zie ik teere veeren op een weeke blauwe deken.

Maar kan het zijn!
De zonneschijn
Komt spelend langs de wolkjes heengestreken
En wat daar straks nog vederen geleden
Zijn geesten, die vertwijfelend hun armen uit gaan steken
En of met menschenoogen zij verwijtend naar mij keken
Zoo voel ik schaamte als vloeiend vuur mijn aderen doorleken.

Ik buig het hoofd en zie de aard.
O, mensch wat is uw rede waard,
Wanneer ge haar slechts wilt gebruiken
Om langzaam-aan uw levensvreugd te fnuiken.

Daar groeit en bloeit een bloempje langs den grond,
De bijen zoemen vergenoegd er rond
En puren, met de vlinders, van den honing.
Het bloemke is blij en fier, het voelt zich koning
Van 't plekje waarop eens het zaadje heeft gerust
Dat door de warme zon tot leven werd gekust.

Het leefde en was verheugd en zonder zorgen,
Want wat het wonder 'morgen' hield verborgen
Daarom bekommerde 't zich waarlijk niet.
Hoog uit de boomen klonk het vogellied
En dichtbij zongen bijen rond zijn blaadjes.
Diep in zich speurde het de groei van nieuwe zaadjes.

Ik werp mij op den grond
En kijk omzichtig rond,
Of niet een spotgeest al mijn doen bespiedt.
't Is stil alom.
Alleen 't gebrom
Der bijen hoor ik even.
Dan buig ik mij
En dank de bloem,
Het blij bloemeleven,
Dat bloeide rond mij
Om mijn geest
Weer levenskracht te geven.

Een bleeke nevel weeft zich om mij heen,
 't Wordt avond en ik voel mij vreemd alleen
 Doch hoor! daar golven zoete woorden aan
 Van menschen, die te zamen wand'len gaan
 En praten rustig, zooals d'avond wil.
 Het is rondomme verder nog zoo stil,
 Dat alle woorden duidelijk 't oor bereiken
 En 'k glimlach, nu het liefdedoorden blijken
 En 'k denk: 'Het kon ook moeilijk anders zijn.'

O, hoeveel goedheid in die liefdevolle
 woorden op deez' stond!
 Er vloeien tranen van ontroering langs
 mijn wangen op den grond.
 O, hoeveel zoetheid in het leven van de
 bloem en van de bij,
 Zou ik niet schreien, dat ik arme, toch
 niet wezen mocht als zij!
 O, hoeveel goedheid, hoeveel zoetheid
 in den avond om mij henen,
 'k Sla mijn handen voor mijn oogen,
 om alleen en stil te weenen.

Zoodra ik klein kan zijn, als die mij hier omringen,
 Zoodra ik rein kan zijn, als 't lied dat vogels zingen,
 Zoodra ik reizen kan naar 't Goddelijke doel,
 Dat onbegrijp'lijk is, maar tastbaar voor 't gevoel,
 Zoodra zal 'k leven en de vreugd ook in mijn leven vinden,
 Lijk de zon, de bloem, de vlinders, lijk die
 menschen, die beminden....

J.C. van Schagen

Gebed

IN het groene water leven de wieren.
Zij streven van de zwarte steenen weg, om zich
te geven aan het water.
Het goede water is mild en moederlijk.
Zalig is het bewegen der wieren in het groene water.

Het groene water kan niet rusten.
Eindeloos is het spel van bloeien.
Zacht is het wuiven der willige wieren met het
stille wielen van het water.
Zij getuigen van het eeuwig spel in sierlijke gebaren.

Als het groene water twijfelt, weifelen de wieren.
Als de schouder van een golf voorbijging naar het
strand, volgt hem hun hartstochtelijk
verlangen.
Wild is hun vertwijfeling, als een keerstroom vlucht
voorbij.
Zoet is de zwijmeling der wieren in de wellende
weelden van het water.

Heer, wil nu ook mij verdrinken in je groene water.

Voor Rogiertjes moeder

TOEN we wisten, dat zijn lichtje aangestoken was,
hebben we gezegd, dat hij een heiden zou zijn
en Rogier zou heeten.

Een vrije heiden zou hij worden, die daden zou
durven verder dan zijn vader, die in verten zou
zwerfen, verder dan zijn vader, die het vuur zou
overnemen en zou branden, verder dan zijn
mattere vader.

Zooals een hooge wolk, uit donkeren stapel op-
gedreven, zijn kop verheft in het licht, zoo zou
hij opvaren uit de kanteling onzer krachten.

Toen we het wisten, zijn we gezworven de lange
stranden langs, want we willen hem wetten den
honger naar de verte.

Toen we het wisten, zijn we getrokken naar het
Westen, waar de wolken branden in den avond,
want we willen hem scherpen den dorst naar
bloed en goud.

Toen we het wisten, zijn we naar de zee gegaan,
want we willen hem schenken den nood om de
eeuwige vernietiging.

Toen we het wisten, zijn we gaan luisteren naar den
nachtwind in de boomen, want we willen, dat hij
het geheim zal verstaan.

Toen we het wisten, zijn we gaan wandelen in den
regen, want we willen, dat hij mild zal zijn en
berusten.

Toen we het wisten, zijn we geklommen op den
hoogsten top en we hebben de armen gestrekt
naar de zon.

Want wij willen, dat hij haar priester zal zijn en
dat hij in Haar zal verbranden.

Rogier zal zijn naam zijn, dat zal hem sterk maken
en ruig, als de boeren van mijn eiland.

Rogier, dat is de harde nek, dat is het donker bloed,
dat zijn de scherpe oogen van de boeren van
mijn eiland.

Rogier, dat is de oude toren aan zee, waar 's nachts
de vuren branden.

Rogier, dat is de hartstocht van eiken.

Rogier, dat is de macht van den basalten golfbreker.

Rogier, dat zijn de breedgeschofte paarden van
mijn eiland.

Rogier zal zijn naam zijn en hij zal hem dragen
onder het volk, als een rooden mantel.

Rogier, hij zal de roede voeren.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij zijn liefde niet
rekenen.

Hij zal een stortstroom zijn van de bergen naar zee.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij naar de vrucht
niet reiken.

Hij zal zwerven zonder doel en de aarde zal bloeien
onder zijn voet.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij niet zoeken.
Maar de verborgen ader zal hem trekken.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij wonderen zien,
waar hij gaat.
Hij zal altijd het liedje hooren.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij veranderen van
dag tot dag.
Hij zal niets bewaren.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij aan Alvaders
voeten spelen.
Hij zal geen grenzen kennen.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij zwijgen en ver-
werpen.
Niemand zal hem onderwerpen. Niemand zal hem
kennen.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij God herkennen.
Hij zal veracht zijn.

Een heiden zal hij zijn, dan zullen de dieren naar
hem toekomen.
Hij zal dooden zonder schuld.

Een heiden zal hij zijn, dan wordt de wind zijn
broeder en zijn zachte zuster zal de regen zijn.
Hij zal de heilige verhalen verstaan.

Een heiden zal hij zijn, dan wordt de zee zijn vader
en zijn moeder zal de diepe nacht zijn.
Zijn hart zal kloppen met den grooten polsslag.

Een heiden zal hij zijn, dan zal een licht hem
verblinden, dan zal een stem hem verdwazen.
Hij zal den weg gaan, waarvan geen terugkeer is.

Een heiden zal hij zijn, dan zal hij verzinken.
Hij zal in zee steken en vergaan.

Dan zal hij suizen in de bladeren, dan zal hij spre-
ken in de zee.
Dan zal hij ademen in den nacht, dan zal hij
roepen in den wind.
Dan zal hij wezen over tijd en wereld.

Meisje

SOMS is zij vrouw en groot, als God zelf, en mijn armen gaan open van geluk. Soms is zij meisje en klein, als een naaistertje, en ik trek mijn dasje recht en bepeins het vraagstuk, waarom ze niet liever een coupeur van Kreijmborg genomen heeft.

Als ik haar niet begrijp, is het altijd, omdat ik niet eenvoudig genoeg ben.

Zij kuste me opeens, op een donkeren straathoek. Ze trok mijn hoofd naar zich toe en kuste maar, fel en onstuimig. Alleen, éventjes eerst keek z' over mijn schouder, of niemand het zien kon.

We gingen samen langs het Rokin, van winkel tot winkel. We rekenden, hoever we nog af waren van een schrijftafel en we praatten huishoudelijk naar aanleiding van een broodplank. Haar stem was rustig en vertrouwelijk en we praatten zacht over gewone dingen. Toen stond daar opeens de wieg, hoog voor een raam, als een kleine troon, wit en glanzig en zacht en dadelijk ging zij er recht op af. Maar toen we voor het raam stonden, zeide ze, dat ze er heen gegaan was, om te zien, of de bloemen in de étalage wel echt waren.

We stonden 's avonds op een brug, in de Utrechtsche straat. Ze keerde mij naar de stille gracht, waar het donker was en rustig van water en groote

boomen; 'dit is ons', zei ze trots, 'en', - ze keerde me naar de rammelende étalagestraat, - 'dit is de rest'.

We kochten een beenen waaiertje bij een Joodsche mevrouw, die van 'voordeelig' sprak, om ons met 'goedkoop' niet te kwetsen.

Zij gaf mij een oud visitekaartje, waar ik om gevraagd had, een van haar eerste. 't Was kleintjes en weifelig en de letters stonden gecalligrafeerd met en stijf-zwierig zwaaitje, als burgerheertjes op Zondag.

Toen heb ik er bijgeschreven, heel fijntjes en eerbiedig, haar titel: 'Meisje'.

Zij kan niet schrijven, haar briefjes zijn wat onbeholpen. 'God verhoede het', schreef zij vanochtend, maar ze bedoelde het goed; en als ze 'neen' zet, schrapte ze de laatste u weer door, omdat dit te stijf is.

Ik kus haar oogen, twee teere, warme schulpjes, en fijntjes kriebelen de haartjes aan mijn lippen: 'voorzichtig! voorzichtig!'

Ze moest naar huis en voor het laatst sloeg zij haar armen om mij heen, langzaam en woest onontkoombaar, haar kopje naar mij op, zwijgend en roerloos, als een beeld, de lippen streng en vroom van hartstocht. Maar haar oogen spraken, haar wilde

halfgesloten oogen, haar verschrikkelijke oogen spraken.

Toen zag ik, dat het Godzelf was, die leed in mijn armen.

Het is stil in het leege huis nu. De middag is hoog en licht over de stad en het is klaar en koel in mijn kamer. Haar bloemen staan op tafel.

Het is zoo stil in mijn kamer als het bloeien van bloemen.

Narrenwijsheid

Qui recte novit, omnia ex naturae divinae necessitate sequi, et secundum aeternas Naturae leges fieri, is sane nihil reperiet, quod Odio, Risu aut Contemptu dignum sit, nec cujusquam miserebitur...

Spinoza

NIETS is, dat niet goddelijk is.
Daarom wil ik niets uitzonderen.
Ik geef geen namen.

Ik laat adel en schoonheid liggen, ik vraag niet
naar recht, ik blijf niet staan bij slecht en leelijk.
Goed en deugdzaam gaan mij niet aan.

De regen regent over bosch en zee en over de stille
velden.
In de slootjes regent de regen, op de verre buiten-
wegen en op het zinken platje van de keuken.
In de vuile gootjes van de binnenstad regent de
regen en de regen regent op de keetjes van de
burgerwacht
En op het trottoir met de natte krant, de uieschil
en het lucifertje.
De gevangene in zijn cel hoort de regen, de moeder
staat voor het raam met haar kindje.
De kelner staart in den regen door de spiegelruit
voorbij het kleintje koffie.
De politicus loopt op en neer in zijn kamer en
bedenkt, wat hij zeggen zal, maar hij blijft staan
en luistert naar den regen.

De regen regent over de schepen in de havens,
over het station en de emplacements, over de
fabrieken buiten de stad,

En over het oude paard van den kolenwagen aan
den overkant.

Zachtjes ritselt de regen in de graskantjes van den
weg;

Zij leekt langs de planken van het fietsenhok en
langs het warme gezicht van het schoolmeisje,

Langs het gelaat van den ouden man, die heeft
liefgehad, langs de vale gezichten van den
chauffeur en den journalist met zijn potloodje.

Op de roode pannendaken der oude huizen, op de
afdakjes en de binnenplaatsen, in de steegjes
en de hofjes en in de groene grachten van de
oude stad regent de regen.

Zij regent pokkeputjes in het kille strand, waar het
seizoen verkeken is,

Op de daken der hotels met de rood pluche
kamertjes regent zij, over de leege ambtenaars-
buurten en de bouwterreinen.

Op de tramremise en de kar van den bakker, op
den werkmans van het sintelpad,

En er is een diepe zwarte toon gekomen in de
dingen, oud en droomerig en vertrouwd.

Zoo regent de regen.

Daarom geef ik geen namen.

Ik ga maar en ben.

Kentering

ER is geroepen, ik heb het verstaan.
 Ik was spelend met sierselen en kleurige kralen;
 Met goud en zijde en flonkerende steenen lag mijn
 tafel vol;
 Mijn huis was stijf-gepakt met kostbaarheid, zeld-
 zaam en opzettelijk,
 Het was warm en Oostersch en zoo vol en prachtig.
 In het rijke duister brandden zware lampen. -
 Maar nu is er geroepen, ik kom, en er is blijheid
 en licht,
 In den tuin zingt een vogel.
 Ik zal nu naar buiten gaan en alles achterlaten.

Er is geroepen, ik heb het verstaan.
 Het was een groot concert, duizend heeren werkten.
 Zwarte panden, witte borsten, roode hoofden, snor-
 ren golfdin in extasen.
 In gelederen gromden bassen en er waren zoete
 koele fluiten, koperen seinen,
 Flitsen en lanssen, vlaggen en vlammen en vlaggen
 vleiende violen.
 Zwijmeling zweefde van geuren en lokken van
 warme vrouwen, gebabbelen en zachtheid van
 haren.
 Het was rijk en schoon en zoo kunstig.
 Toen is er zachtjes gewaarschuwd en ik ben op-
 gestaan.
 Buiten stond hoog en eeuwig de nacht.
 Ik zal nu haar koude drinken en versteen.

Er is geroepen, ik heb het verstaan.
Ik was werkend aan mijn taken, velerlei had ik
onderhanden.
Het was goed berekend, het was ingedeeld en be-
raamd.
Het was geordend en geschikt, in plannen en
schema's, in teekeningen en roosters, geborgen
in mijn kast en in mijn portefeuilles.
Materialen lagen gereed, er lagen onderdeelen en
constructies, er lag half afgewerkt en pas be-
gonnen, er lagen programma's en schetsen.
Producten gereed stonden opgeschikt op rijtjes.
Er waren agenda's voor iederen dag.
En ik wist altijd, hoe laat het was en wat nog af
moest vandaag.
Ik werkte methodisch, naar degelijk systeem.
Mijn tijd was verdeeld en een belletje waarschuwde
tegen het eind van den regel.
Ik nummerde de dagen, ik schikte de weken en
belastte ze vooraf,
Ik regeerde het jaar en stopte het vol, als een worst.
Ja, ik had het druk en ook moeilijk en heel warm,
want dikwijls mislukte er iets,
Op het botte gedrag van de werkelijkheid, die
zonder regel of vorm is,
En ik moest scharrelen als een mier met een houtje
zevenmaal op tegen dezelfde kluit.
Maar ik won veel en dik was het register mijner
bezittingen. -
Toen is er even gefluisterd en ik ben heengegaan,
Nu waait een koele mildheid om mijn slapen;

Ik lig ontbonden in een wijde rust.
Ik weet nu, ik hoor nu voortaan toe aan een werk,
dat stil is en heimelijk,
Dat is van de boomen, die wiegen met den wind,
dat is van de zon, die glinstert op de rivier,
Dat is van den regen, die ritselt in het gras, dat
is van de vochtige oogen van dieren.
Ik zal nu altijd vrij zijn en alles verliezen.
Ik zal maar wandelen en toezien.
Er is nu tijd en ruimte om mij heen als om Godzelf.
Ja, ik zal nu misschien wel niets meer afmaken.

Zieketroost

ALS ik nu doodga,
Zal de groote zee mij nemen
En ik zal zijn in de eindelooze golven.
Ik zal zijn in de branding aan verre stranden en in
de witte feesten van den maannacht.
In het kolken van het water in het paalhoofd.
Altijd hetzelfde. Altijd.

Als ik nu doodga,
Zal de groote wind mij nemen
En ik zal zijn in zijn eeuwig zwerven.
Ik zal zijn in den drift der wolken en in de diepe
ontroeringen van den herfst,
In het sprookje, dat waarschuwt aan uw oor, des
nachts, op een eenzamen weg.
Altijd hetzelfde. Altijd.

Als ik nu doodga,
Zal de groote aarde mij nemen
En ik zal zijn in haar warmen adem.
Ik zal zijn in het gras langs de stille wegen en in
den nevel 's avonds over de landen,
In den verren schreeuw van een hoog trekkenden
vogel, een Septembermiddag.
Altijd hetzelfde. Altijd.

Paul van Ostayen

Nieuwe liefde

DAAR gaat mijn nieuwe liefde waar noordwaarts
der stad
de straten saamlopen op dokken, stroom, kanalen
en stapelhuizen
en zich weer in eindeloze dokken splitsen en ver-
breiden, 't land in.

Alles is nieuw nu, door deze zomer; de onbekende
straten
dragen namen van rivieren en van landen, ook van
steden;
alles is zò tastbaar wezenlik, spijs het vaag sug-
gestieve van die namerij.

Rijpt nu zang om het geluk dat lacht uit de stapel-
huizen,
speelt over de blinkende rails van de spoorweg,
de ijzeren bruggen en de elevators. Mijn nieuw geluk
brandt.

O als de zon zinkt, zet een laatste maal de stalen
wil in rood
en blakert op de rode, kubies-gestapelde bakstenen!
O het verlangen van die rode stenen te breken uit
de rode huls,

Te spatten hun leven, gelijk een zot geweld, tot
aan de zon,
die hun het leven schonk, in gek begeren om het
laaiend lijf.
De laatste omarming van de minnaars voor de
dagelijkse dood.

Ik omhels het geluk dat me verlost uit het tingel-
tangel-leven
en uit de paar half-schuine etablissementen, -
een paar danseressen,
een danser-diseur, een klein, arm orkest en een
familiaire waardin, - waar
mijn leven te zieltogen lag.

De zon brandt, de zon breekt, de zon barst,
overall is er geluk; in deze rode trem die voorbij
snort
de brug af, geluk dat zich weerspiegelt in de ogen
van mijn welbeminde.

En 's avonds zegepraalt het geluk in de hoog' ijl-
gele globes,
boven de spoorweg en aan het station; het geluk
klingelt
uit een danszaal en veroverd de ganse straat.

Het geluk is tussen de lippen van dit kind en de
gepletterde kers,
gelijk het is tussen de kerselippen van mijn lief
en van u lief, o jonge man die ginds gaat, o broeder,
mijn gelijke.

Het geluk is een dwaze maagd die zich laat zoenen
door elke, sterke, jonge man.

Het stille lied

VOOR de zoveelste maal heb ik Botticelli over
het land zien gaan
die bloemen zaait.
En weer strekken de bomen hun geweldig bottende
takken,
levensdrift die de Japanners begrepen.

De avond weerhoudt zich te vallen, de mensen
haasten zich in dit jong getij,
arme schelpvissers met de wilde hoop:
tans zal de vloed hun rijkdom zijn.
De huizevlakken en hun toonprojecties, die zijn
de afstand tussen hen en mij,
verdringen mij naar 't diepst van mijn geweten.

Doch niet meer een roes is tans de Lente die van
mij gaat, niet meer het zwak geloof: dit is zich geven
Mocht het mij tans worden het bruidsgetij der
wijze maagden;
God in mij moet ik wekken, - Jezus en Lazarus
tevens, -
moesten ook mijn nagels in mijn vlees de vreselikste
beproeving enten:
de snik, het 'alles is volbracht' en de drie-dagen-
dood.

Nog niet heb ik het leed, het grote godsgeschenk,
begrepen.

Noch sta ik dwaas vòr al de wonderen en ben
nog steeds mijn eigen demoed zoekend,
die mij de sleutel geven moet.

Tans zal ik enkel daarvoor zorgen:
olie te hebben ten allen tijde, want wanneer de
bruidegom komt weet geen.

Een ieder hoeft gereed te zijn,
want plots kunnen lichten de schaduwen van de
bomen doen zinken,
dan is de bruidegom dichtbij.
Hij die de bruidegom van het Leven vòr de poort
laat staan,
zal blijven onbevruucht een ganse leven.

Doch hij, - o mocht ik reeds een ver Hosannah
horen! -
die olie had, de bruidegom zal in hem de lichten
omzetten
en hij zal zijn hooglied mogen zingen, de klare
stem van God.

Dit lied dat staan zal in de werkelijkheid der dingen
als de gebeurtenis van een ruimere Lente, na de
hopeloze wentelingen van een lange jarereeks.

Februari

DAT is het eerste van de lente in de havenstad:
 een volle bries van de stroom,
 zo vol als het gelaat van een boerejongen die in
 een mondharmonika blaast,
 een bries die over de stad vaart en even onvermoeid
 is als die dorpsmuzikant.
 De wind die de eerste maal dit jaar een zelfstandige
 vreugde heeft gevonden.
 Enkel wind te zijn, tomeloos, mateloos, ongebonden.
 Wind te zijn, te waaien in de boom,
 in al de bomen. Geen enkele vertoont groen
 en toch is geen enkele nog winterdood. Tijd van
 de blijde boodschap,
 zelfstandige tijd die een eigen leven scheppen gaat:
 een eigen geboorte, een eigen leven, oogst en dood.
 Wind te zijn; de kerktorens, de oude heksen, te
 buigen, te dwingen tot kinderspel.
 Wind te zijn even dwaas tegenover de jonkvrouwe-
 like katedraal.
 En zó'n goddelik genot met de ernst te zwetsen:
 de hoed van een parlamentslid vijftig meter ver te
 dragen
 of legendaries akelig te doen achter schilden en
 uithangborden!

Een grote dag die kristelijke liefde bezingt in een
 nog heidens roes.
 Als gister misschien schijnen bomen even dood.

Maar de lucht is de miljonaire trilling van levend
daarrond.

Geen winteravond meer, doch elk gerucht vergaat
in een vreugde-echo.

Zo 'n dwaas geluk kent een knaap die plots te
zwemmen gevat heeft, of fiets te rijden.

Er is nog niets tastbaar veranderd. Dat is juist
het grote van het genot.

Gister: Aleksandrijnen over wintermajesteit. En nu:
de lach van een volksjongen die van een vlondertje
het water invalt, - het goede, warme water, -
en daarom lacht.

Nergens is er een détailbewijs van de nakende lente.
Enkel de algemene adem.

De jongen die blaast in een mondharmonika! De
wind van de stroom.

Over de stad, het land in. De kleine dorpen
schommelend. Over de bergen!

Broedergroet aan het volk van over de grenzen!

De wind van onze haven die al de volkeren verfrist.

De muziek van de wind: de bassen onderlijnen door
een Internationale!

Morgen zullen de mannelijke cello's het lied her-
vatten.

Wies Moens

Knielen zal ik....

KNIELEN zal ik
tussen Uw simpele luiden.
Het tempo van hun hart
is de rustige regelmaat
van koperen slingers,
in antieke klokkasten
van eikehout.
Ik zal het jagen stilleggen
van mijn hart,
met kalme riemslag
roeien naar Uw meren van licht.
Daar is geen rimpel
in het meervlak,
lijk daar geen rimpel groeft
door Uw effen gelaat.

Knielen zal ik
tussen Uw simpele luiden.
Zij dragen ruige baard
en spuwen op de vloer van Uw heiligdom;
maar in hun ogen is
de eenvoud der kleinen,
terwijl zij luisteren naar Uw woord.

Ik zal de wortel der ijdelheid
rukken uit mijn oogappel,
de hooge pracht der begeerlikheid
wassen van mijn netvlies:
dat mijn oogen worden gewijd
voor het aanschouwen van wintermisère
en de bespotting
van dompelaars langs de straatweg.

Toen wij ontwaakten

TOEN wij ontwaakten
(nog lagen roze vrouwenarmen
gestrengeld om onze hals)
ging ons begeren naar U.
Wij hoorden Uw stem
als een ver, ver lied van bekoren -
en zagen het wuiven van Uw witte handen
lang de morgenkim.

Toen wij gingen
over markt en pleinen
(onvoldaan joeg de vlam in ons)
Gij hebt U vertoond
aan de steeghoek waar vrouwen wachten,
Uw gelaat was onder hen
die aanschoven voor de hospitalen.

En in de avond
(we zaten alleen en nutten
ons vesperbrood onder de lamp)
Uw schreden nog
hebben wij buiten vernomen.
Vóór de deur onzer woning
zacht klonk Uw trage stap.

Het eerste ontwaken

HET eerste ontwaken na bruiloftsreis:
bruiloftsreis zingt door de mens!

Aan slaapzware wimpers
illuminatie van steden
verloren draaiend in de nacht.
In wijde pupillen
gouden verglooiën van middaglanden.

Ontwakende handen
vinden mekaar.

Verre klokken ronken
alle talen
en alle muziek -
vreugdeglans van volle fanfares,
schemeringsweemoed van doedelzakken.

Ontwakende lippen
vinden mekaar.

Over korenvelden loopt
maagdelike zonnelach.
Papavers smelten hun rood in de dauw.
Duizend vogelen verborgen
orgelen morgenverheugen.
Ooft bloost in kandelaberkruiden.

Gevonden handen,
gevonden lippen.
Langs witte wegen strooien
vroeger zondagskinderen
geluk van anemoonblauwe ogen.

De mens ontwaakt.

In memoriam Herman van den Reeck

IN mijn stille, witte cel
is het bericht van uw dood
als een nieuw parool
dat scherpe lippen fluisteren in de nacht.
(Die het wachtwoord ontvangt
hij zet zijn leven tot een bolwerk er om heen.)

Ik heb u nooit gezien,
ik heb u nooit gekend.
Maar dit weet ik:
dat zo wij ooit mekaar hadden ontmoet,
broeder, reeds na de eerste groet,
onze handen werden ineengelegd
en een bond gesloten!

Men zegt
dat een kleine, lompe kogel
in je longen drong:
een brokje lood
dat een halve sekunde door de lucht gierde
als de angstgil van een zwaluw,
en door je jonge vlees
in je longen drong,
astrant en brutaal
als een dronken huisbaas.

Men zegt dat je jonge, krachtige longen
vol bloed werden gestort:
een rode zee van bloed
waarin de kreten van je hart,
die waren lijk stormvogels,
jammerlik verdronken!

Broeder,
nu jij als een schone, vriendelijke heilige
op de baar ligt,
wat zal ik je geven?
Al het fijnste goud van mijn leven
is bleek en mat
in de glans van je aureool,
vals blinkt mijn vers
in het licht
van dat glorieuze gedicht
dat jij met je bloed schreef op de straatkeien!
En mijn deel in het lijden
is zo gering, zo nietig.
Broeder, ik sta hier zo arm:
ik kan niet eens wenen,
want ik ben zo verhard
en zo dof geworden
in deze tredmolen!

Maar ik kan nog knielen, broeder,
en mea culpa slaan:
om mijn verwatenheid
en om mijn zwakheid,
om mijn opstand
en om mijn ongeduld.
Broeder, je bloed verdelgt mijne schuld!

Die in zonde tot je komen,
de lammen, de bangen
en de onverschilligen:
zij keren in reinheid,
geslagen met genade
door de rode bliksem van je dood.

Laat mij mijn ziel

LAAT mij mijn ziel dragen in het gedrang!
Tussen geringen staan en hun oogen richten
naarboven, waar blinken Uw eeuwige sterren.
Ik wil een snoeier zijn in de wijngaard,
een werkman bij de druivepersen.

Laat mij mijn ziel dragen in het gedrang!
Mijn woord in de mond van stamelaars,
mijn hand voor die liggen langs het pad.
En voor het raam van mijn woning
een vlam in de nacht:
dat wie verdolen mocht
richt zijn schreden
naar het Huis van Toevlucht.
Ik zal het wasbekken klaar zetten,
brood en wijn op de tafel -
en het Boek geopend
aan de parabel van de Goede Herder.

Oriëntering

ZEG niet: 'Je hebt mij nu minder lief'.
Je weet nog niet eens
hoé ik je liefheb.

Dit alles is nog maar een begin,
dit is nog maar het eerste groen dat opspringt;
daarachter branden mijn oogsten hun goud.
- O Ruth,
over de onafzienbare graanvelden
wekt uw lied
de roep der koekoeks uit het hout!

Ik moet je nog liefhebben in mijn schraal land,
in mijn beminde land: de Kempen.
Als ik je 's avonds te slapen leg
met de geur der dennebossen in je haar,
als ik heibloemen zal zetten overal
het ganse huis vol,
als ik de wilde honigraat breek op je vesperbrood.

Ik moet je nog liefhebben langs de reien te Brugge.
(Zag je het Heilig Bloed al dragen langs de straten?
Nee, je zag mij nog nooit bidden!)
Onder de bomen op Sint Michiels
weet ik de plaatsen waar ik je ogen moet zoenen,
in het heilige schrijn Brugge
zal het mirakel van onze liefde bloeien
aan het bloed van God!

Ik kan je niet meenemen op hoge bergen.
ik kan je niet al de schatten van de wereld laten zien.
Ik ben een slecht geograaf.
En niet zo rijk
als de artiest uit Ibsen's 'Als wij doden ontwaken',
dat ik je leven kan bouwen op deze belofte.

Maar ik roep mijn land op voor jou:
de Schelde en de duinen,
de hoeven in meibloei
en de berg die muziek speelt.
Dit wil ik met je beleven:
wij zullen luisteren
naar het gedokker der hooiwagens
's avonds over de landweg,
het knallen der zweepen
de late vreugdeschoten voor het feest.

Misschien zal ik ook een hond voor je kopen,
een grote hond,
een die je met zijn goede, trouwe ogen overal aanstaart,
een die zich laat roepen en strelen
wanneer je eenzaam bent,
en waartegen je kan praten in je eenzaamheid.

Maar neen,
ik wil niet dat je eenzaam bent,
ik wil niet
dat je ooit alleen zou zijn.
Ik wil
dat door je eenzaamheid
altijd de zoelte van mijn liefde speelt,
iets van mij
dat altijd in de lucht om je aanwezig is
en dat je ziel bedrukt maakt van geluk!

Je weet nog niet eens
hoe ik nu dag aan dag speur op je gelaat
naar de trekken van mijn kind,
hoe ik zijn lichaampje boetseer,
zijn handen vol genaden,
zijn voeten licht
en de aureool om zijn hoofd.

Want ik moet
al de vlinders wakker roepen
in je sluimerend vlees!

Gebed om vreugd

AAN HUIB HOSTE EN ZIJN VROUW

WIJ die nu gaan langs de korenvelden
en plukken de volle aren,
zoals Gij, Meester, en Uw discipelen,
zoals de vogelen etend van het goede graan
- wij pikken de korrels uit onze handen -
ook zijn wij artiesten:
onze wil heft zich op aan de simfonie
die de wind speelt met het koren,
de bomen en de wolken,
wij dichten de dag van strakker blauw
en bouwen Uw huis met de witte donderkoppen.

Wij die zo arm zijn aan vreugd -
en toch de Vreugd is het waarom wij bidden,
vreugd die is als brood
en als een teug krachtig bier aan de mond van de werkman, onze gezell!

Ik heb U gezien
wijl Gij uitkeekt over zee
van het gelaat
van een oude vissersmaat.
Vrouwen douwdeinden de zee en de horizon
in hun armen.
In het zand
werden verliefden en kindertjes bruin gebrand.
O mijne kindertjes en de schelpen der zee,
o mijne moeders knielend aan het strand,

o mijn garnaalvrouwtjes, en mijn oude boeren voor Vincent van Gogh!
en de solemniteit der vreugd om ons allen.
Vreugd die in de zeilen zit der vissersboten
zij slaat witte cimbels van zon,
vreugd die schalt
uit de haven,
en van de blonde daken valt
over de straten klaterend karieljon!

Het is nu de tijd
dat overal in mijn land
met een geweld van rode klaprozen
openspringen
de kermiszondagen van dorp tot dorp,
met een geweld van orgels en koperen fanfaredreun,
en de jool wandelt er langs de paden,
brede rijen jongens en meisjes als levende harmonika's!
Het is nu de tijd
dat de ogen van mijn lief
zijn als zware trossen violen.

Wij die nog laat slenteren door de nacht
- nachtwinden om ons vleiden zich zacht,
felle nachtwinden floten door onze tanden! -
maar de vreugd is in ons gezakt,
als een gewicht van lood,
ons leven drijft nu licht en leeg als een kurk op het water;

Heer, wij bidden U om vreugd,
zet ons uit als lichten in U,
zoemende lampen,
strek ons uit in de vreugd
lijk een golfveld:

de moesselienen lucht hangt
vol zingende vlerken,
Gij vouwt de verten open
zij rollen baar op baar,
de verten spoelen;
leeuweriken
en de witte ballen zijn de doelen,
binnen de zoom
van altijd wijkende groen
en de vrouwelijke geur der paardeboon
langs landwegen avondlik en ruraal.

Marnix Gijsen

‘Aber es müssen alles Gelegenheitsgedichte sein, dass heisst, die Wirklichkeit muss die Veranlassung und den Stoff dazu hergeben.’
Goethe tot Eckerman, 17 September 1823

Mijn vadertje

MIJN vadertje; hij was rechtvaardigheid.
Hij had den zwaren last op zich geladen,
een eerlijk man te zijn
in woord en daad.
Dat is het schoone dwaze kwaad
waar na ons Heere Jezus Christus,
de sterkste man aan ondergaat.

Zijn oog was rustigblauw; een verre zee.
Zijn woord van blijheid soms plotse fusee
in stalen nacht.
Hij lachte rood, en zoende onverwacht
mijn dwaze haren en mijn jong gedacht.

De hooge schepen die de Schelde droeg,
Hij wist hun laden vast en schoon te sturen.
Hij had hun namen lief,
om mee te spelen - als een kind naief;
Karatschi, Pantos, Calcutta,
lijk schoon koralen.

Hij wist de haven; heimwee en verdriet,
bij vroegen morgenmist
en in den avond onder luid en rauw sirenenlied.

Hij heeft de bosschen van zijn jeugd bemind.
Hij kende boomen lijk wij menschen kennen.
Hij wist de winden en den oogst,
En wou mijn hand aan 't ruw bedrijf des jagers wennen.

Mijn vadertje; hij was rechtvaardigheid.
Hij had de goede liefde tot de still' en ware dingen.
Onder de schaduw van een dorpsche kerk
ligt zijn sobere zerk.
Ik weet hoe zijn gedenken mij gelijk een lichte wolk behoedt.
Zijn roode bange handen hield hij stervend Christus tegemoet.

Met mijn erfoom in de bankkluis

HIJ is mijn erfoom. Hij is al oud.
Hij is wel goed, maar zijn woord slaat koud
als wrokkig spijt, als koelen haat.

Wij gingen samen naar de bank.
De stemmen der trams waren lief gezang
voor mij,
want ik was verliefd en blij
als een jong vrouwtje in een heel nieuw huis.

De lichten schilden fel in de kluis.
Met metalen geruisch
ging open de wand.
Zijn magere hand
gaf me de waarden. - Ik telde ze na.
Hij zei dan romantisch: 'Ik sterf weldra...'
Hij knipte coupons. Ik schikte ze dan.
Er was een leed dat ik niet zeggen kan.
Er hingen gedachten als vlaggen in regen.
Hij hoestte en liet me juweelen wegen.
Hij zei me legaten. Ik zag zijn haar.
Het was zoo grijs en zoo moe voorwaar!
Hij toonde me diep in gedachten zijn testament.
Zijn hand had de vale kleur van cement.

Hij was de Farao die zijn graf bezocht,
voor dat de pyramide afgewrocht
sneed haar hoek in den horizont.
Hij sprak geen woord. Zijn zure mond
was recht en toe.
Hij zette moe
zijn voet op d' ijzeren treden als een zware spa.
Ik ging hem schier weenende achterna.

Met mijn nicht in den tuin

TOEN ik kwam met mijn nicht
in den avondtuin, -
haar kleed was een zingende batikweelde -
zagen we samen hoe dol en lenig
mijn zes jonge katjes speelden;
zwart fluweel in het groenste gras.
De maan hing rood
in de boomen, zoo dicht
of er een sprookje aan 't gebeuren was.

Zij heeft haar witte tanden al
prachtig bloot
gelachen.
De wind heeft haar jonge lijf geboetseerd.
Met een lui gebaar, een fijne schoen,
heeft ze de moeder-kat geweerd,
die kwam zoetjes nevens haar gevleid:
'Je bent van 't oud systeem!'
heeft ze gezeid.

Haar minnaar is een zee-officier.
Hij heeft de winden lief
en de deinende waatren.
Hij is frisch en sterk.
Als zijn boot belandt,
over de schuimwellen van den stroom,
hoort hij het 'Welkom' klatren
van dees zonnige meid.

Ik heb haar een onvruchtbare perelaar getoond:
die werd uitgeroeid nog déze week.
Toen ze nukkig naar de eerste sterren keek -
ze hingen als lampion-festoenen boven ons hoofd -
sprak ik van plicht en eerlijk geluk.
'Je bent van 't oud systeem. Maak je niet druk!'

Haar luchtig gelach:
een spinrag
van lafheid over alle wegen.
Wat was me aan dit laf klein hart gelegen?
Toch reet me dit woord de ziel aan stuk.

Daarna, om mijnentwille,
is de smeulende familietwist
vreeselijk gegroeid.

Heel den nacht heeft de moeder-kat
dol met haar kleintjes gestoeid.

Lof-litanie van den H. Franciscus van Assisië (Fragment)

PAPAVER van liefde in het egaalgeele veld der onverschilligheid,
Zonnebloem van hartstocht in den tuin der sluipend-luie ranken,
Roos van zoetheid midden scherp-zwoele geuren van violen,
Luide cello van hartstochtelijke extase,
Heimwee van smeltende teerheid,
 zoo zijt ge o Franciscus,
Gij wiens beeld, door soms dorre woestijnen van
leven, is als kindergelach in mijn dood bureel -
het rijt de donkerte van de wanden.
Krachtige toren van jubel.
Als op lentefoor in lachpaleis van zaligheid, onstuimige danser,
IJle klokkeklank die m'aanvaart op windewiek,
Nachtegaal en leeuwerik van lof,
Rechte heirweg,
Avondstraat,
Allerluidstluidende klok,
Banaan van zoete vergiffenis,
Bloedende geranium,
Nachtelijke vuurpijl,
Vlammenpyramide,
Zomermiddagzon,
Alte Weise van hemelheimwee,
Zee,
 bid voor ons dwazen, die het geluk zoeken in rust.

Ik zag u,
 een ijle spitsboog van magerheid uw lichaam,
 een speldekussen van boete uw zingende borst,
 een gloeikous van wit licht uw mager gelaat,
 en
 door koude woud van mijn jonge ziel, getoet
 plots als van een romantische jachthoren,
 door avondstraat van vrede laaie suizen van roodhelle tram,
 door mistig rotspad geweldig hoornen van postkoets,
 door hunkervlakte van onbewustheid: mijn leven,
 uw leven plots als een tragisch rood-gestempelde
 expressbrief in een wit begijnhof,
 maar simpel als een volkswijs, flinke Madelon, genot voor duizenden,
 en simpel als kinderdans midden volksbuurt,
 en simpel als sleebellen door sneevlakte,
 zoo zijt ge O Franciscus.

Maar bij smart,
 uw oogen als plotse fanalen,
 uw stem als autosireen,
 naar den afgrond aller liefde toe, naar God, neem me mee,
 lijk, los van de ree, gerukt wordt een schip,
 een harde slag, een dappere baar,
 weg van het strand,
 naar het heerlijke Land, van OVERZEE.
 Heilige, groot-heilige Franciscus, hier zijn de mor-
 zels van mijn hart, meer heb ik niet - de woede
 honden van jeugd-dagen hebben alles verslonden,

hier is de koelheid van mijn klamme haren,
hier is de zwakheid van mijn zwervende voeten,
hier is de ijdelheid van mijn praatgrage tong.
Ik breng u het ellendig beste dat ik heb,
de myrrhe van mijn woorden,
de wierook van mijn vereering,
en het armzalige goud van mijn liefde.
Maar ook het beste dat mijn ziel gebouwd heeft draag ik u op:
de nagedachtenis van mijn vader,
de ernstige gestrengheid van mijn moeder,
de hunkerende weltschmerz van mijn broer,
het zoete zwijgen van mijn meisje,
en de heerlijk-weemoedige ironie van mijn vriend.

A.J. Mussche

Twee psalmen

I

VADER, Gij zijt voor een als ik te goed, al
te eindeloos goed.
Gij overstelpt mij met de visioenen van Uwe
geluksparadijzen
en Gij bespeelt mij als een doedelzak met ho-
sannah's en liefde-wijzen:
zie mij, ik doorschater den nacht als een zingende
vulkaan met den rooden psalm van mijn bloed.

Gij roept mij: 'Zoon, Ik ben uw Vader!' - en
ik kom met mijn hart aan 't altaar Uwer zon;
vul Gij mijn hart met het vuur Uwer liefde en het
reukwerk van Uwe zegeningen -
dan ga ik óver de dageraên heen, naar waar de
mensen zijn diep in de schemeringen,
en stel mijn hart vóór hunne voeten tot zij stil zijn
in aanbidding, als een horizon vol zon.

Gij wenkt mij - hier ben ik, Vader, geheel,
alleen van U;
waar zijn de stallen om uit te mesten? waar wordt
gehongerd en geleden?
waar staan de barrikaden, in den zwarten nacht
blank als gebeden?
O benedijd mij, Vader, met al wat hard is en bitter
en ruw;

doorkerf mij, verteer mij met de bliksems van
 Uwen liefde-gloed;
 verneder mij vóór de voeten der aller-laagsten,
 dankend en kussend 't stof van alle wegen;
 breek mij - gebroken zijn is mijn deel - en
 spreid mijn leven als Uw oppersten zegen
 tot de wereld één roode papaver is in den einde-
 loozen stortvloed van mijn bloed.

II

Vader, ik weet het wel: het is de schoone tijd, dat
 Gij mij gaat beproeven,
 de snikkend-verbeide stonde van het laatste avond-
 maal; -
 nu nadert op de dravende paarden der donders
 met bliksemende hoeven
 de begenadiging waarvan wij droomden: Eenmaal,
 o zusters en broeders, eenmaal!

Daarbuiten hebben Uw engelen gebazuind op hun
 gouden bazuinen:
 'Waak óp, die van goeden wil zijt, in den nieuwen
 dageraad,
 de hemel één zon en de aarde één eeuwige lente
 van fonteinen en tuinen,
 waak óp!' - en hier ben ik met de sacrificie van
 mijn leven: voor klarende lenten eeuwig zaad.

't Was steeds mijn droom ál wat ik heb, ál wat ik
ben te verzaken
voor wie, van zenith tot noord, in U mijne broe-
ders zijn;
't was steeds de extase, waarin ik weenend verging
bij nachten van glanzende wake...
en nu: ziehier mijn hart, het is zoeter dan honing;
ziehier bloed, het is zoeter dan wijn.

Hoor, de bazuinen roepen; zie, hoe van zonnen de
nachten glanzen;
aan al deuren staan de moeders bereid met den
zoen, die reeds zoet is van eeuwigheid,
en wij buigen onder de zegening van de kinderen
op hun armen - wijd

zijn de steegjes van teederheid, en de barrikaden
rijzen, als monstransen naar de sterretransen -
o! mijn hart, 't is het heilig uur, wij trekken de
wacht op in Vaders schansen,
ik, de Christus, en gij, mijne broeders, de apostels
van den komenden tijd.

De twee vaderlanden van mijn hart

HOE staat de zomer te bloeien in 't herte van
mijn land...
Hij steekt de dageraên aan met duizend zonne-
bloemen
en doet de dingen van hemel en aarde in blauw
en goud openvloeien,
't licht klimt de bergen over en de sterren dansen
aan de hemeltransen
en de winden blazen de verten vol van zoete
bruiloftmuziek...
hoe staat mij de aarde nu rood van zon en pralend
met bloemen,
en hoe komen haar wijde heemlen wonderdiep in
mij opengaan
o! mijn God, ge kwelt mij te zoet met de gronde-
loosheid uwer zaligheid,
gij kust mij al te woest met al de kwetsuren uwer
liefde
en nooit genoeg toch, nooit algeheel, nooit tot den
laatsten afgrond,
nooit zóó aanbiddelijk-onmeedoogend dat mijn
hart is één opene wonde van liefde
in één bering van extase versmolten in u;
er blijft nog altijd een abijs ongevuld, onverlicht;
een honger nimmer gestild
die in mij opslaat en breekt in mij als een zee met
de muziek van zijn tranen;
er blijft, wanneer ik bezwijmd van wierook en zon
ga knielen aan 't goud uwer voeten,

een heugenis aan donkerder bloemen, en aan al de
glorie van armoe en pijn.
Ik ben als een viool, waar de vingertoppen van God
al de deiningen van zijn mysteriën op lokken
tot vloeiden van muziek;
ik ben als een bloesemend bosch in de kussen der
lente herboren
waar God met al de geuren zijner winden in ritselt
en speelt;
maar ook zijn in mijn hart eenzamer snaren ge-
spannen
waar geen hemelsche streelingen melodieën doen
uit opstaan
als dageraën van geluk,
snaren die alleen de liefkoozingen van honger en
smart verstaan
en wier adems als rythmen van onrust door de
nachten der aarde gaan.
Ik ben niet alleen, o sterren, het kind van de lok-
kende tooverijen uwer gouden bivakken,
ik heb honger geleden en geweend in steegjes
waar gij niet binnenkomt;
gij zijt niet alleen, o God, mijn vaderland waar
mijn heimwee naar trekt -
er is nog een ander vaderland van dorre rotsen
en steile paden,
van stinkende stallen en kleumende menschen,
waar ik voor sterven wil.
Ik ben maar een straatkind van een dag en nacht
ronkende fabrieksstad

en ik heb als kind gesjouwd in 't orkaan van
donderende dokken,
ik heb gespeeld met het stof en de modder van
greppels zoo teer als met witte bloemen
en de vuile schotels van mijn moederken gewasschen
als blinkende sieraden;
's avonds kroop ik naar bed op den zolder bij de
muizen die mij kenden en speelden met mij,
toen stond telkens opnieuw de drift om de kimmen
te zien in mij op
en 'k wrong mij door het dakvenster: dan tuurde
mijn ziel over de wereld,
één panorama van rooie daken - maar de vlee-
muizen scheerden langs mijn hoofd
en zij brachten mij het eerste teeken van uw eeuwig
geheimnis, o God.
Ik ben maar een sjofel kind van grommende fa-
brieken en dokken,
ik ben maar een kind van veel honger en een
beetje vreemde teerheid en oneindige opstandige
liefde,
ik ben maar als een arme bloem van de straat.
Nu spant gij, o God, de hymnen van uw leeuwe-
riken boven mijn hoofd
en stelt uwe sterren als bloemen langs de wegen
mijns levens;
maar in mijn bloed speelt onstilbaar de muziek
van machines en kranen
en mijn hart onderhoudt de herinnering aan al
den donker van weleer.
O gij verre vogelaar van de metaphysische kimmen,

die mij zoo vleierend zoekt lokt op de fluiten der
 winden,
 neen neen! ik kan niet uitvliegen naar u alleen
 en mij voor eeuwig gevangen geven aan de zalig-
 heid uwer liefde alleen,
 ik kan niet alleen gelukkig zijn, en ik heb zoo'n
 wroeging, o mijne broeders,
 zoo'n berouw over 't minste uur van eenzaam heil,
 wijl gij zwoegt en hongert daarbeneên.
 Ik moet mijn deel hebben van onrust en pijn,
 ik moet mijn eind wegs gaan doorheen de woestijn,
 omdat ik, o moederken, de erfenis draag van al
 uwen strijd
 en uw offervaardigheid.
 Mijn hart is op zoek naar een heroïsch liefdelied
 om het 's nachts aan de zoldervenstertjes van
 jochies en weesjes
 te joedelen als een vooizeken van den meie;
 mijn hart, met al den honger van zijn kussen,
 met al de loutering zijner tranen,
 is op zoek naar de apotheose van God
 in de bevende vuile handen van een besje;
 mijn hart is, van kimme tot kimme, van afgrond
 tot afgrond,
 zoekend het pad naar gansch God en gansch den
 mensch
 in ééne en dezelfde liefde.

Daan F. Boens

Drie verzen van geluk

I

VROUW, dit hebben wij gezegd tot elkander:

‘Het is alsof mijn gansche leven
niets is geweest dan een wisselend zoeken,
tot in één kus, ik de alles-overstralende klaarte heb gevonden,
die was: 't geluk om uwe vreugd.’

Dan hebben wij nog gezegd tot elkander:

‘Wat ik vond in het leven was niet van U,
wat ik gaf aan het leven was niet met U,
maar alles, - en nu weet ik dit! -
alles wat in mij ooit lachte
en wat in mij zoo dikwijls weende,
draagt, nu ik U heb gevonden,
de diepe vreugde van voor U te zijn geweest:
het volmaken van mijn liefde en mijn leven
tot uw groot geluk.’

En toen heb ik gezegd tot u, mijn vrouw:

‘o was de wereld nu zoo breed
als is ons beider hart,
opdat de menschen biechten konden tot elkander:
- mijn leven was niet schoon voor U,
mijn leven was niet groot door U,
maar nu ik U heb gevonden,

wordt het schoon en groot, omdat het leerde U te vinden
in de voldragen klaarte van de Liefde.⁷
Dan hebben wij niets meer gezegd.

II

Ik droomde, uit het aanbedene lijf mijner vrouw,
een zoon te bouwen, - man in den strijd -.
Hij zou zijn medemenschen geven
wat ik niet kon.
Want de goedheid van zijn bouwende daden,
zou zijn de goedheid van de moeder
en van den vader en van den zoon,
alles zóóveel grooter.

Maar de droom is nu werkelijkheid.
Aan de lavende borst mijner stralende vrouw
bloeit een kind.
Het is een lach en een dag,
die gansch het leven worden.
Mijn kind zal gaan en vrouwe zijn,
en zoo zal zij schooner zijn dan een zoon.

Want aan háár wordt het gegeven
te zijn: de belofte van mij
aan den zoon van een ander,
en de verwezenlijking van mijn eersten droom.

Aldus is mijn geluk oneindig groot
in mijn vrouw en in mijn kind.

III

Mijn kind slaapt in haar witte wieg...

Wat daar ligt is van mijn vrouw
en is van mij en van het Beginsel in het Leven.
Zóó gaat de dag en gaat de nacht,
en niemand weet of het ooit morgen zijn zal,
maar toch komt de morgend.

Rustig slaapt mijn kind in haar wieg.
Zooals het daar ligt, met haar handjes toegevouwen
en haar hersentjes die alle mogelijkheden voeden,
is het mij-zelven niet geheel,
maar de verwezenlijking van mijn geluk.

Het is wat ik heb kunnen geven aan het Leven,
mijn kind.
Het is de bevestiging van mijn leven
in zijn goed en in zijn kwaad.
En het draagt in haar toegevouwen handjes
al de lasten mede van wie mij hebben gebouwd,
o moeder-aarde!,
en al de weelden van wie uit haar zullen worden geboren.
Zoo is mijn kind méér dan ik-zelf,
en ik kniel voor haar.

Is bidden: dank voor groote gunst?
Mijn kind slaapt in haar witte wieg,
en het is, voor mij en mijn vrouw, de gunst van het Leven,
dat ons op de Aarde een reden geeft.

Urbain van de Voorde

[De nacht gloort koud als gepolijst zwart marmer.]

DE nacht gloort koud als gepolijst zwart marmer.
De sterren, wier geheim geen droom meer teelt,
maken mij nog een lieve illusie armer
met het precieze van hun roerloos beeld.
o Mathematische Orde, niets verheelt
ge nog van 't Leêg des drooms aan een Beschermer;
mijn bloed vloeit niet meer inniger en warmer,
als toen 'k mij, zalig, dacht door 't licht gestreeld,
dat op mij, stillen knaap, uw diepten stortten.
- Dat slechts de dood ons weedom kan verkorten
weet nu de man, wiens laatste heildroom vlood.
o Sterren, macht van ruiten en trapezen,
uw strakke lijning is het die mijn wezen
onwrikbaar spreekt van 't eeuwge van den Nood...

[Ik voel de wereld in mijn ziele wegen:]

IK voel de wereld in mijn ziele wegen:
Bij broederwee houdt een soldaat de wacht.
Een mager paard vreet tot nieuw lijden kracht.
Leven en dood gaan saam langs alle wegen.

De wereld zwoegt, afzijds van vloek en zegen.
- Mijn oog is vol van aller sterren pracht!...
In smachten, diep, straalt naakt uw lijf me tegen
lijk 't maakte uw moeder in vèrren liefdenacht!

De menschen haken naar illusie-weelden
en de aarde vaart naar verre sterrebeelden.
- Er is geen stilstaan van der dingen hart.

Der vaadren zonde' ons levensgaafheid rooven.
Geen liefde is ooit die geen vergeten tart
en 'k zin, en 'k zin, in God weer te gelooven.

[Het wezen Gods?... o roerloos als graniet]

HET wezen Gods?... o roerloos als graniet
in werelds avonden van angst en vuur!
't Heeft alles van de stof en van haar duur
en van het heerlijk zwijgen van het Niet.

En 't Leven woelt, oneindig, uur aan uur,
in sterven en herworden, door 't gebied
van 't grondloos licht, vol vreugd en vol verdriet,
vóór het fataal geheim van Gods figuur -

Over ons hoofd rolt 't laaien van den tijd
en God noch 't Leven zal ter zijde ons staan
als de ijzge dood ons voor alle eeuwen scheidt...
Omhels me, kind; ontkleed u van al waan:
we hebben niets van God dan de eenzaamheid;
we hebben niets van 't Leven dan 't vergaan.

[Toen, na veel zwervens op een donkre baan,]

TOEN, na veel zwervens op een donkre baan,
raapte ik, wat nog aan kracht me bleef, te gader:
'Hij woont toch hier, Hij, die zich noemt mijn Vader?'
- en 'k ben den klopper op zijn poort gaan slaan.

En luistrend bleef ik lang te wachten staan,
en luider sloeg ik, immer kwaad en kwader;
soms hoorde ik iets als kwamen stappen nader,
maar 't was bedrog, en 'k wou maar weer vandaan.

Vandaan? Waarheen? Weer in den nacht gaan zwerven
en altijd honger lijde' en liefde derven
en dood-gaan zonder één me de oogen sluit?

Neen, liever rusten aan zijn deur, gelaten,
en treedt Hij eerstdaags toch zijn tempel uit,
dien Hij eerst vindt, zal Hij eerst binnen laten.

[Aloude smart zijgt stom op alle huizen.]

ALOUDE smart zijgt stom op alle huizen.
Grauwe avond stierf vóór 't had één ziel gedacht...
- In barren wind krijschen de schoorsteenbuizen.
Wolken en vogels varen door den nacht.

Machtig geremd door 's duisters hooge sluizen,
de stroom van 't leven even stokt en wacht. -
Van uit de stad, waar noeste massa's huizen
stijgt dof de toon van 's daarzijns eeuwge klacht.

Vreugde en verdriet, angstig en doelloos krielen,
geloof en hoop en alle drang der zielen,
in staâge wissling gaat 't gedempt voorbij.

En de uchtend vindt, uit lagen hemel dwarrend,
geliefde' ontwakend onder witte spreid
en eeuwig-eenzamen in 't donker scharrend...

[Nu vind ik, God, dees laten avond naar]

NU vind ik, God, dees laten avond naar
de uiterste straal glijdt zielloos door de ruiten...
- Ik denk aan al die binnenshuis of buiten
liefde-doordrild, verzinken in elkaar.

Maar ook aan hen, die wachten jaar aan jaar,
vrouwen, niet mooi, die geen arm wou omsluiten,
die in 't grauw bed verkropte klachten uiteten
wring spelend met der schaamte donker haar.

Gij gaaft haar schoonheid niet, en toch geslachten,
die open op den angst der gruwbre nachten
haken naar 't dubbel doel: wat liefde en 't kind.

En, trots den vloek der eeuwig leege flanken,
zijn er die u, straks woelens-moe, nog dánken,
in de' armen waan dat gij haar toch bemint.

[Nabij de zee staat, streng van lijnen,]

NABIJ de zee staat, streng van lijnen,
mijn grauw huis langs de grauwe laan;
komt ook de zon door 't raam soms schijnen
toch blinkt geen lach haar dankend aan.

Een floers van ernst omwaast de ruiten
sinds vader toog in de' eeuwgen vreê,
en 't is of alle vreugd van buiten
er stierf met 't dof gezwoeg der zee.

En 'k tob, als 'k soms op moeder staarde,
wier ziel reeds half den tijd ontzweeft,
stil-kommrend nog voor mij op aarde,
wijn ze in gepeins bij dooden leeft.

Leeg is de plaats ten disch gebleven
waar vader nutte eens 't daaglijksch brood;
en zij, wie 'k eens die plaats wou geven
ging me op een andre wijze dood.

Hier waarden steeds en ramp en rouwe
wijn roerloos hing ten wand het kruis...
En als een noodwenk, donkre schauwe
breidt langs mijn ziel mijn zwijgend huis.

Jac. Schreurs

Viaticum

NU luister, kind, wat Maria deed
 Die der menschen zoet en bitter weet; -
 Hoe zij in een heilige Kerstnacht
 Een kranke de laatste Teerspijs bracht:

Daar lag een man op een verre hoof,
 Die man was krank tot de dood en droef,
 Die vroeg met zijn mond en oogen groot
 Almaar om Hemelsch Brood.

En een knaap die zijn honger niet verstond
 Lei zijn handen op zijn open mond;
 En als hij sliep of zijn oogen sloot
 Nam de jongen weer zijn fluit en float...

Maria, die als avondster waakt
 Had in haar kapel wat licht gemaakt;
 Zij kwam met haar lamp naar het altaar gegaan
 En stak twee gele kaarsen aan.

Zij sprak tot Sint Joseph: 'ik ga met Ons Heer.'
 Die legde zijn bloeiende lelie neer.
 En met schoone, bleeke handen nam
 Maria het witte Lam.

Zij hield Het hoog aan haar rijke hart
 Als dien eersten nacht toen zij moeder werd,
 Zij sloeg er haar vlasblauwe mantel om dicht -
 Sint Joseph droeg de bel en het licht.

Toen traden zij zonder eenig woord
Door de open tempelpoort;
De voornacht stond in volle schijn
En blonk op dak en plein.

En plots in de stilte viel tel om tel
Het glazen geluid van de altaarschel,
De huizen rilden, - een kleine knaap
Riep: 'moeder!' - in zijn eerste slaap.

Een man stak zijn hoofd door de luik en vroeg:
Ons Heer ging voorbij - en wie Hem droeg?
En menschen kwamen, met kaarsen aan,
Op de drempel van hun woning staan.

Twee vrouwen volgden tot aan de brug,
Toen kwamen ze bleek terug;
En Maria, licht als een paradijs, dacht
Aan dien eersten, verren winternacht...

Een lange weg, een lichte laan
En schuin in de hemel de wintermaan;
Een toren sloeg op een verre stad,
Een beekje ruischte, een molenrad.

Zij kwamen voorbij een oud kasteel,
Toen sprong het geluk haar als licht uit de keel,
Toen zong Maria met schoone stem
Het heil van Bethlehem:

Geloofd zij mijn Heer op deez' schoone reis,
Mijn bloed werd drank en mijn vleesch werd spijs;
Geloofd zij mijn Heer in mijn schoot en lijf,
Geloofd en gedankt om zijn verblijf.

Gezegend zijn lichaam dat vleesch is van mij,
Gezegend zijn hart dat zich leschte aan mij,
Gezegend zijn lippen die dorsten naar mij,
Gezegend zijn oogen allebei!

Gedankt zij zijn naaktheid en zijn nood,
Gedankt ook zijn handen arm en bloot,
Gedankt ook zijn voeten in mijnen schoot,
Gedankt zij zijn eucharistischen dood.

Ik draag als een appelken U in mijn hand;
Gezegend de hemel om U en het land,
De menschen, de boomen, het licht en het àl,
Gezegend de dieren in hunnen stal! -

Een lange weg, maar een smaller pad,
Een beekje ruischte, een molenrad;
Een lage hoeve, met witte wand,
Lag stil en puur aan de heuvelrand.

De maannacht blonk in een gevelruit,
Een jongen blies in een herdersfluit
En klaar aan de stilte sloeg, tel om tel,
Het glazen geluid van de altaarschel.

‘Adeste fideles,’ zong krank en dof
Een stem door de blanke bloemenhof,
Een wingerd dorde aan de witte muur,
Een schaapje blaatte in de donkere schuur.

Een deur kwam open, een deur ging dicht.
En het woonhuis stond vol zonnelicht.
Maar daar lag een man en die ging dood,
Naast een jongen, die hem de oogen sloot...

Maria spreidde een altaardwaal,
En las uit een oud, geel rituaal
Met een stem, als glas zoo rein,
Het schoone, smeekende kerklatijn.

Toen nam zij de Hostie in hare hand,
En gaf ze den man op zijn ledikant;
Toen sloot hij zijn oogen, toen sloot hij zijn mond,
Toen sloot hij voor eeuwig zijn oogen en mond...

Een lange weg en een smaller pad:
Een beekje ruischte, een molenrad;
Het maanlicht doofde in een gevelruit,
Een jongen blies in een herdersfluit.

Een lichtje ging door het winterland;
De maan zonk achter den heuvelrand.
En door de nanacht klonk ver en hel,
Het glazen geluid van de altaarschel...

Reflexen

OPEN over ons uwe goedige oogen, Vader, en wees ons nabij als een zeer geliefde geur, goed om te ademen; als de reuk van rijp fruit in de tuinen van Limburg. Waak over ons uit de hooge paleizen van Uw avond en laat de stilzwijgende ruimten vervuld zijn van Uwe aanwezigheid.

Als wij opzien naar de sterren, geef onze oogen te ontwaren de glanzingen van Uw glorierijk Wezen en onze ooren de verre echo's te ervaren van Uw almachtige voeten.

Luister met ons naar het verhaal van een oud man, 's avonds, op het dorpsplein: zijn stem klinkt als uit een gouden diepte; soms is zij als de roep van een vogel uit een schoon droomoord; soms als de stem van een waakhond in de nachtstille.

Luisterend leunen wij in het kleine torenvenster. De lucht is koel en de sterren zijn schoon; tot laat in den avond luisteren wij naar zijne stem.

Zijn woorden hebben den geur van lieve herinneringen en den klank van schoone verwachtingen.

Af en toe, in een verholten hoekje van den avond, klinkt schielijk en schoon de lach van een klein meisje. Blankend in eene nis staat de beeltenis der zuivere Maria: een lichtje wankelt heen en weer in den avondwind.

Groet de kranke Lia aan haar venster met Uwe hand en den eenzamen tolman in zijn huis bij de rivier. Luister aan het lage raam als de kinderen met U praten in hun droom en troost de schamele moeder, die wachtend aan den gevel van haar woning staat. Roep den verloren zoon uit de taveerne, Vader, want de appelronde maan loert reeds heimelijk door het loof en blinkt oranjegeel op den laten landweg.

Dit is het uur dat men de wormen hoort knagen in het hout. Open over ons Uwe oogen, Vader, en verzamel ons in de palm van Uw hand.

Wij vragen niet: maak ons ontoegankelijk voor de bekoring, maar bidden U: dat zij ons niet beschame. - Wij smeeken niet: dat de twijfel aan ons voorbijga; maar, dat hij geen steunpunt vinde in onzen geest en niet één nacht met ons verzamele onder één dak. - Amen.

De bedelbroeder

BROEDER, waar ben-je met je witte baard,
 met die lange zachte paardestaart
 waarin je de kindertjes laat graaien?
 't Is tijd om op termijn te gaan
 met je kale schedel, je volle maan,
 waarop wij lang na Paschen
 nog 't kruisje van Asch-Woensdag zagen staan.

Broeder, waar blijf je in je bruine pij,
 met je korf en met je sloof aan iedere zij!
 met je mond zonder tanden,
 met je lichaam zonder handen
 en met je zieltje als een altaarschel
 zoo zilver en zoo zuiver wel?

Ben jij bij de zwaluws om de toren,
 ben jij hoog of laag, of ben jij in je cel,
 ben jij bij de bijen in de bloemenhof,
 ben jij bij de lijsters in de boomen
 of ben jij met de klokken soms naar Rome? -

Broer, je bent laat dit jaar
 want de leeuwerik gaat al op de ploegstaart zitten
 en de seringen geuren zwaar;
 de scharesliep is al lang op pad
 en de bedelwagen verlaat de stad
 om de delvers te zien spitten.

Kom, broer, kom - al ben jij laat
ze kunnen jou niet meer missen, maat!
de dagdieven en de kinderen der straat,
de man die met de tjingeltjangel gaat,
de lompenbaas en die ander -,
jullie hielden zooveel van malkander!

Weet je nog: op de rand der stoep,
jij deelde met een bedelaar je soep
en 'k hoorde jou - daar jullie daar zoo zaten -
maar over rijstebrij met zilvren lepels praten;
en jullie lachten stikum allebei:
die bedelaar en jij.

Nu kirde je als een duif, dan blaatte je als een schaap
juist als een kind, een zieltje van een knaap;
ook viel je wel eens in slaap
tusschen de irissen aan de waterkant
of bij de bloemen van een korenland -
dan lei Jesus zijn hand op jou oogen.

Een kruisje op je kop van pater Gardiaan;
broer, broer 't is tijd om op termijn te gaan, -
de hellingen staan vol lelietjes van dalen.
Zet weer je valsche muziekske aan je mond
dat je op de zolder van je ouwe klooster vond
en kom door elke donkre buurt, door elke lichte wijk
en veil ons weêr het hemelrijk
zoals die andren mossels en garnalen.

Albert Kuyle

Broeder, met je blije gezicht!

ALS ik langs de kaden kom, zie ik je sterke ver-
 schijning, en je blije gezicht.
 Op jou is mijn aandachtig oog gericht:
 je hebt een apostelkop.
 En apostolisch is de lach, die van tusschen je vaten
 en kisten komt naar mij.
 Sjouwer ben je, voor den Heer. En altijd blij.
 Als wij 's middags schuiven langs den muur (daar
 is een streepje schaduw) sta jij te lachen op het
 heete dek van de geduldige schuit.
 Je lacht.
 De olievaten rol je, in de regen, je kleeren plakken
 aan je lijf.
 En je lacht.
 Je bent ons een sterkte in het middag-uur.
 Een steun voor den arbeid in den avond.
 De kinderen noemen je baas,
 jij stoeit geduldig met hen op de kade.
 Na de dagtaak vouwen zich je moede handen
 en je lachende oogen vinden God.
 De menschen lachen om jou, de onnoozele!
 Maar heilig is je onnoozelheid
 En zalig je lach.
 Je hebt een apostelkop, broeder met je blije gezicht.
 Sjouwer voor den Heer!

Gij breekt mijn geest, Heer!

GIJ breekt mijn geest, Heer. Daags wel iedere maal
 Soms door een zoete cello, of 'n zwaar choraal.
 Vlak voor m'n venster bloeit een Paul Grampel
 Iets wonders uit Uw wondre schepping is dat wel.
 Vaak, in een duistre, warme bioscoop
 Komt uit den hoek, waar heel het poovre strijkje zit
 Het felle zuchten van de snaren, gieren aan mijn oor
 Ik hoor
 De levensroep, die, goed of kwaad,
 De felle, strenge scheidslijn door dit leven slaat.
 Ergens is dan een oude karhond,
 Die onder de sterren crepeert;
 Of een heel klein kindje, dat de liefdewetten leert:
 Wees goed voor alles, wat de Heer U schiep.
 (En 't wist niet, dat die oude hond om streeling
 En om eten riep.)
 Ik ken, Heer, nu het mooiste dat Gij maakte
 En ontwaakte
 Pas, toen ik voor het eerst haar komen zag.
 Veel moois heeft mij sindsdien verlaten:
 Uw breken is vaak hard, en zonder medelij.
 Vlak voor mijn venster sterft m'n roode
 Goede Paul Grampel
 Iets droefs
 Uit Uwe schepping is dat wel.

Henri Bruning

De straat

AVEND:

De majestaties-strakke vaart van verlichte
 elektriëse tram:
 triomfbaan door straatverdwazing;
 het gebel feestelik konfetti van witte bloesems over
 de hoofden.
 En de luide angst der stroef-krassende wielen door
 de warreling van mensen.

De wilde hartstochtelikheid van autoos:
 flitsend lichtgezwaai tegen gevels en mensen:
 verre beving vooruit van lichtbundels,
 luide klakson-kreten snijndend door straat-daver:
 onder de mensen onverwachte verschrikking telkens
 opnieuw.

En het gedurig gedrentel en gedrentel van kleine
 levens
 als beekjes armoedig en armzalig:
 gedurige herhaling van almaar dezelfde temaas:
 lopen en stilstaan, lopen en stilstaan
 en parapluutje of parasolletje:
 in het smal lichtgootje onder het eeuwige duister:
 tijdelikheidje van klein geluid in stilten der eeuwig-
 heid.

Overall Christus. En de wereld angstwekkend van
belachelijkheid
en troosteloos ellendig van burgerlike zekerheid
- getailleerde jassen en lakschoenen en zijk sokken
en de waanzinnige eenzaamheid van Rembrandt -
dat alle grootheid als vergeefs is.

En de maansikkel in een pover lichtsirkeltje
als een schommelende mallemolenschuit,
een leeggeeten banaanschil, of een afgebeten nagel.

Albert Besnard

De stad

MIJN God om heel dit wonderlijk gebeuren:
't Mystieke groen dat aan den grond ontsproot
Met bloemen gloeiend in fluweelen kleuren;
Ook om de mildheid van het avondrood.

Waarbij in koor de lichten argloos treuren;
En om de bloesems die in donzen schoot
De vrucht ontvangen bij den lust der geuren; -
Zie naar het dolend volk in barren nood.

Want in het gele licht der grauwe steden,
Op kille zerken van 't plaveisel gaat,
Met ruige weefsels om zijn kale leden

En donkere oogen in een bleek gelaat,
De brooze mensch en zegt U geene bede:
De mensch heeft zijn ellende en heeft de straat.

De zomernacht

DE nacht viel met de weelde van een mild geweld.
De duistre stad ligt in de oneindigheid verzonken.
Luid ijlt de menigte er omdat een droom haar kwelt
Als alle wezens van den donkren weemoed dronken.
De nacht viel met de weelde van een mild geweld.

Staat in miljoenen stemmen zingt de nacht het wee
Van schuchtre meisjes die hun zoete doemnis wachten.
Ze zingen argeloos in de oeraccoorden mee
De zielen die 't verliefde woord als eigen dachten.
Staat in miljoenen stemmen zingt de nacht haar wee.

De nacht wordt tot een transparanten oceaan.
Men ademt met de lucht de zuchten van de vrouwen.
De nacht is liefde waarin dwaas lantaarnen staan
En trots, als metrische gedachten, de gebouwen.
De nacht wordt tot een transparanten oceaan.

In dezen nacht waarin alleen de bloesem waakt
En waar de bloemen in de donkre lanen bloeien
Voelt zich het meisje in haar kleeren zwak en naakt
En tengre jongens aadmen diep en willen stoeien
In dezen nacht waarin alleen de bloesem waakt.

Herm. van den Bergh

Sabbath

DIEN dag heerschte licht op de bergen; daaronder
sprongen de waters als dartel metaal,
terwijl hoog in vuurhemels vlammenzaal
alle teekens zich schaarden tot een wonder.

Zesmalen had hij de hand gewend, zesmaal
baarde de vruchtbare ruimte; de donder
der schepping rolde zesmalen, zonder
dat 't tot een rust kwam in zijner palme' ovaal.

Toen zweeg de wereld. Bergen, lichtbeheerscht,
zwegen met den korszlen stuifslag der stroomen.
Over de zwarte bosschen boog een gebaar
dat uit de teelaarde scheen opgekomen.
Zes dagen werden hun tegenstander gewaar:

Sabbath! - een dichter rustte voor het eerst.

En sourdine

't IS een gedwee, zwaarmoedig tapijt.

Zoetjes, uitheemsch en naief
zingen de kleine, bronzen herders
voor het klein, rankroze lief
met de blonde vingers, - en verder

bosschen van rimplig émail
en weiden als vergrijsde fabels
en bezige beken, te druk voor d' avond
en wat onecht van lichtgeglj...

dorpen, enkel slaap en kerk,
met ronde, hardbrandende ruitjes
in 't voorhoofd, als hing een zwerm
glimvliegjes er tegen, van buiten...

Zachtzinnige glansen in het oog
mijmert langzaam de vlakke hemel
zijn gele wolken, in was gesneden,
en zijn maan van oud ivoor...

Nocturne

DE maan roeit brandend
langs 't wolkenrif,
en 't bosch is paars:
vergiftigd. -

Poel en half open pad
vol heete bramen,
fel en rond
in geur.

De vlakte, een fletse ruiker
en de lippen droog;
sterren vallen
als dauw.

Gestalten jagen woest:
saters in horden;
en hun grijze adem
is zichtbaar.

Nimfen, bloemwit
met groene haren,
vluchten in 't bosch,
hijgend.

In den nevel de syrinx
en op onzen mond,
week en dartel:
Pan's fluit. -

C.J. Kelk

Pierrot

IK heb de wereld afgezworen -
Ik ben Pierrot en 'k maak plezier!
Ik ben voor 't ongeluk geboren,
maar 'k draag een steekmuts voor de zwier.
Ik draag een pak met zwarte knopen
en mijn gezicht is wit en rond.
Mijn hart staat voor emoties open -
het is niet heelemaal gezond.

Pierrette is van mij weggelopen -
Ik ben Pierrot en 'k hou van wijn!
Ik kom stil door den nacht geslopen,
omdat de sterren dronken zijn,
omdat de maan net is gaan slapen
en ik hou niet van zijn geel gezicht.
Ik wil nog liever onraad maken,
dan rusten in zijn gruw'lijk licht.

Ik wou de wereld wel verwenschen -
Ik ben Pierrot en 'k maak plezier!
Ik heb gevochten met de menschen
en 'k heb alleen nog maar mijn lier.
Doch 'k ben te schor om nu te zingen,
ik hou niet van die treurmuziek:
de nacht zegt vreeselijke dingen
en maakt mijn hart melancholiek.

Pierrette heeft me alleen gelaten -
Ik ben Pierrot en 'k hou van wijn!
Ik heb geloopt door de straten
een beetje hinkend van de pijn.
Omdat ze mij heeft willen doden,
heeft ze mijn beenen slap gemaakt.
... Ik ben bedwelmd van wijn en broden.
Ik voel me moe en zwaar en naakt...

Ik wou de wereld wel vervloeken -
Ik ben Pierrot en 'k maak plezier!
Ik kijk in alle donkere hoeken,
omdat ik bang ben als een dier,
omdat ik bang ben voor de boomen,
die huilend huivren om mijn lijf.
Ik ben zoo bang voor al die droomen,
waarin ik nimmer meester blijf.

Pierrette is me al lang vergeten -
Ik ben Pierrot en 'k hou van wijn!
'k Heb angstig in elkaar gezeten,
omdat de menschen beesten zijn.
Ze hebben over mij geloopt,
ze hebben m' in een hoek geschopt,
maar ik blijf op den Ochtend hopen,
als de Zonnevlinder zich ontpopt.

Ik heb de wereld afgezworen -
Ik ben Pierrot en 'k maak plezier!
Ik kan mij niet aan mensen storen
en 'k draag mijn masker voor de zwier.
Ik draag een pak met zwarte knopen
en mijn gezicht is wit en rond. -
Mijn hart staat voor emoties open
en 't wordt nóóit heelemaal gezond...

Hendrik de Vries

Vliegtocht

DE schroef gaat op.

De nevelranden

Der vlakke dragen heidebranden.

De meren worden spiegelglimpen.

Herhaald'lijk, zienderoogen, krimpen

De torens, tot gespitste naalden.

De stand- en stapelplaatsen daalden

Met eindeloos verkleinen.

De lijnen zijn kristallen kieren.

Een kaart. Rivieren slieren, ónder

De spoed-gesmoorde donder, - goudig

In alle deelen, - duizendvoudig

Versmolten, tot een duiz'lend wonder;

De zeeën, aan de nevelranden

Als trappen, ruksgewijs geklommen....

En anderzijds doen heidebranden

De breedte leven, met kolommen

Van wolken.

Plotseling verstommen

De schoten, en de schroefschijf spat

Vertroebeld.

Gansch de stad, gevat

In waat'rig staal! De gruis-beladen
Speelsloepen! Vijverkloven! Huizen
Bij miljoenen
Bij miriaden door plantsoenen
Omstrengeld. Nauwelijks te raden
Bekendheid!
 Zoef! De bladen suizen.
De booten, plank bij plank, vergrooten.

Omlaag verhevigen de schoten,

Langs weiden, die in straling baden,
Langs groene slingers; -
 Op de raden
De loodsen toe. De landen hebben
Ons weer gevangen in hun webben.

Laatste blik

BOOMGERAAMTEN, welke spruiten strekken.
 Klagende vertrekken.
 't Weerlicht is langs 't poortplein ingeslagen,
 Tegen hekken roesten sloten. Goten lekken.

Hier verborg ik haar, bebloed.
 Duisternis genoeg om alles te bedekken.
 Van mijn daad werd niets vermoed.

Kon ik dit verdragen? -

Eenig wezen waar mijn oogen ooit in zagen,
 Hebt gij mij vergiffenis gegeven
 In mijn droomen, met uw lach?
 Dat ik zelfs bij dag
 In mijn wakend leven
 U nog eenmaal zag?

Langs de deuren waar ik overnachtte
 Hoorde ik haar voorbijgaan.
 Onverwachte
 Huivering. - Ik trachtte
 Heimelijk haar na te rennen. 't Wàs de vrouw,
 Die ik aan haar schaduw zelfs herkennen zou.
 Zulk een woede van verkrampt begeeren
 Voelde ik nooit mijn zenuwen verteren.

Langs de vijvers, langs de trappen van een hoekgebouw
Bleef zij zichtbaar, om te wenken
Of ik naad'ren wou.

Maar in mijn onzalig denken
Was geen plaats meer. Mijn wijd-open oogen
Worstelden in onvermogen
Met het wemelen der menschenmassa's, en begrepen
Dat zij zoo niet waren voorgelogen;
Dat geen waan, geen schepping zelfs van zóó langdurig dwepen
Zoo mijn zinnen op kon zweepen.

Maar zij was mij reddeloos ontvlogen.

Vervallen woning

GEHAVEND hangt een ruit. Zijn staken braken.
Insectenvleugels haken aan de kluit
Vol scherven. 't Kruid bereikt het mos der daken.

De stengels raken 't gootgedeelte. - Bloei,
Schier ongetint, windt spinsel over 't loover.
De brug verslijkt op kroos en krabbenschaar.
De schrale dracht verslingert reukeloos.

De nevendeur verwoei. Het hout, molm-voos,
Bezwijkt. Inwendig lijdt het huis, aan toover,
Van rust of sluimer wars: inwendig vreemd
Verdriet, welks nachtmisbaar de streek verneemt.

Verdwaald

DE bladerval ontrust het park, de stad
Verheldert van de maan; eentonig spat
Het laatst gesijpel op 't plat slijk der wegen.

Omheinde tuinen en verpuinde stegen!
De wijzers tergen 't scherp getuur, genaderd
Aan 't weerziensuur. De toren, brons-dooraderd,
Slaat galm. Een voorspel. Antwoord, zonder telbaar
Toon-reeksen. Steeds weer muren. Onherstelbaar
Verdwaald! Steeds helt het ruig hout heen in veen.
De poort is onbereikbaar. - Overscheen
Een glimp de diepten, zoo onthulde 't water
De vorschen, die verhoopt met zwak geschater
De biezen vullen. -
Op de dijkweg trekt
Een spoortrein, onvermoeibaar, schrill-doorvlekt.

Droomballade

WAAR 't water 't ontzaggelijkst plaste
 Was 't pad met een steenhoop gestremd.
 Ik wist: hij moest komen. Ik tastte
 Naar 't wapen. Ik hield het omklemd.

Ik voelde mijzelf de verraste:
 Niet één kwam genaderd, maar drie.
 Een stem, die *hem* stilte gelastte.
 Hij werd begeleid. Maar door wie?

Ik hoorde hun schreden verzwakken
 Waar 't pad in de schuinte verdrinkt.
 Ik trad uit mijn schuilplaats van takken..
 Hier ligt hij, ten doode verminkt.

 Wat mogen die lippen verzwijgen,
 Waar 't bloed over sijpelt en rint?
 Wat lisplen die slaaprige twijgen
 Tot hem die dit lichaam straks vindt?

 De wintersche buien bedaren.
 Zij klaren bij 't eerste gekriek.
 Onooglijke, schuiflende scharen
 Gaan levend naar 't graf: de fabriek.

Het nevelt en dauwt op de lanen,
 't Lantaarnlicht verflauwt en verflauwt.
 De kreet van de smachtende hanen:
 De kreet naar de morgen, die grauwt.

Johan Theunisz

Stad

I Avond

DE straatvlakken, laag,
met mistig verglimmen naar vensterterrassen.
Geronk van onzichtb're motoren, op vlaag
van wind, uit de reeksen van wilde gewassen
uit tuinen in schemer.

Door hemel, als zwaardhouw
een straal van een vliegtuig.

Plots, hevig, gebouwen
en nevels als dompende doeken, laag-lauw,
ondraag'lijk vergiftigd.

Een straatravijn; vrouwen
als vlinders, verdoold in hun eigene geuren;
herstelloos gebroken; als booten, in nachtzwart
van anker geslagen. Glasvlakken en deuren
als glinstring geboren.

Het licht verloren. Hard
vergaat de verhevigde weelde in nacht.

II Nacht

De wind bewalst der hart-stad weel'ge kurven.
Een enk'le stap. Een bel.

En 't vleiend durven
van vrouw. In gleuven-schemer staan gedachten
van moord.

De stad, gewetenloos, want nachten
beroeren niet 't gelaat. De krochten vloeken
gedempt.

De tochten slaan tzigaaan-versmachten.
De lampen dekken 't steen met vreemde doeken.
De hoeken, blokken schemer, zijn 't verzoeken.

III Paleis

De rijen der ramen in 't donker der takken
beheerschen het zwart met hun juichende vlakken,
en breken het stramme gebaar van de nacht.
De stugge lantarens ontladen de vracht
van drukkende schemer en dreigende regen.

De nokken van dakengrauw steunen zich tegen
de zinkende lucht. En de kruinen der boomen
verschermen de drift der gazons, en bedroomen
de hemel.

Vergeeten sloft er een wachter.

Maar regen zinkt neder en alles wordt zachter,
en klaarder verrustigt het vlak van de straten.

Een verre claxon rijt de stilte vol gaten.

IV Straat

De stad daalt naar d' avond, en tropische zoelten
vervreemden de schemer. Veel geel en vergeten
oranje bevlagen de hemel.

Gestoelten
gelijk, overtrappen de gevels de reten van licht.

Maar de vaart der lantarens, door gaten
verbroken, verhaast nu de avond. De bogen,
berooft van het hooge geloof aan de straten,
ontwrichten het scheef-zinkend licht.

Bedrogen
verlaat de gehavende windvlaag de toren
en doolt naar de verte, vereenzaamd, verloren.
De reeks der bordessen, de vlucht van de treden
der trappen ontstellen de trillende zinnen,
en wenden naar boven, waar gevels als bedden
verrijzen, met al hun gedachten naar binnen.
De stad nijpt om 't rijp-roode hart alle wijken,
waar misdaad en wellust hun wapenen slijpen,
en siddert om 't midden. De verten bezwijken
en sterven.

De braven rooken hun pijpen.

V Fabriek

In nacht speelt de gloed het verraden
en 't wolken der nevels.

In nacht weven lichten langs kaden
hun runen aan steunloze draden;
aan 't kant'len der hevels.

In dreinende, mistige regen
- omstapeld van zwart -
een koortsfel, maar simpel bewegen.
En 't gillen langs duiz'lende wegen
giert raadloos-verward.

Het water, vertroebeld van leven,
is driftig bevlamd.
De lucht is, vol sidd'ren en beven,
en nijdig van vlamlicht doordreven,
in koortsbrand verlamd.

Der deerne zelfbesef

NEEN, niet het trage varen door een violetten avond,
want deze dagen dragen last van somber-roode jaren,
wier zwoele weelden nachtbeladen waren.

Na deze zware jaren, purperroode nachtframbozen,
het zachte varen? Om ons lindebloesem, geur van rozen,
jasmijnen? M'n uitgebrande naaktheid dekken?

En al de lasten
verbergen die me drukken? Handen reiken aan uw gasten,
die 'k eens misschien - wat gij niet wist - in
and're kring ontving, en...
... en nooden nu met mat gebaar, en spelend met
m'n ringen?

J. Slauerhoff

De gouvernante

MORGENWIND verkilt de warme nacht.
Zij huivert, blootgewoeld, door losse haren
Niet togedekt. - Voor 't bed in witte vacht
Liggen een paar natte groene blaren.

Onder 't raam, over de vensterbank
Hangen takken naar binnen: door het tochten
Bewegen gewaden, vreemd grijs in de ochtend.
Zij keert zich naar de nog donkre wand.

Doorsluim'rend voelt zij zich al gewekt,
In angstdroom van vallende trappen, blinde
Muren, en kleeren die niet zijn te vinden...
Ontwaakt, en weet terstond dat zij vertrekt.

't Soobre leven wordt nu warm weleer.
Waarom heengaan? Er was toch geen reden.
't Leek eentonig maar nu, vreemd, niet meer.
Moe en traag begint zij zich te kleeden,

Blootstaand aan de mistroostige morgen,
Als 't heel laat is gaat zij naar beneden,
Haakt haar blouse dicht, de laatste treden,
En zegt schor, niet opziend, goedenmorgen.

Ontbijtend bepeinst zij, hoe ze verloofd
 Geweest is, niet lang, zij zelf verstoorde 't.
 Velen verzekerden: 't was goed geworden
 Na de eerste tijd. Zij heeft het nooit geloofd.

 Reeds ingescheept voelt zij het medelijden
 Van haar naasten nog, in 't uitgeleide,
 Dat zij doen duren met aanhoudend wuiven;
 Zakdoeken zijn lang zichtbaar; witte duiven

Van het afscheid, fladd'rend in de onzichtbre vlagen
 Die haar weg voeren. Nu gaat het water open
 Het rosse dorp verbleekt in 't eerste dagen.
 Als een plaat waarover water loopt.

Onder veege sterren, walmende lantarens
 Hangt de landingssteiger over 't wad,
 Voor 't einde ligt de veerboot... en de stad
 Aan de overkant na een paar uur varens.

De vazal

LIEVER dan te heerschen over velen,
 Welke een wil die machtig op hen stroomt
 In hun almacht breken en verdeelen,
 Zooals water licht verdiept verdroomt,

Bleef hij glorieloos, in zich verzonken,
 Ging eerst dienen donker en devoot.
 Jaren stond hij achter bij de eed'len
 Die hem hoonden of geen aandacht schonken,
 Tot hij, doorgedrongen, kon bevelen,
 Zeet'lend in de ziel van de despoot,
 Zoo beschikte over leve' en dood
 En genoot, wanneer de ongenade
 Trof de hovelingen die hij koos.

Vrouwen zocht hij niet te naad'ren, zelf te vrouw'lijk;
 Zij verachtten hem als machteloos,
 Maar ontstelden, voelden zich verraden,
 Als zijn zwijgen streek langs hun vertrouw'lijk
 Onderhoud dat zij doorzochten
 Tot 't begin naar roek'loos woord,
 Dat hun schandvlekte en dood'lijk schaadde...

Want 't was mogelijk dat hij 't had gehoord
 Zelf nog zalen ver, om gangenbochten,
 Hij wiens denken dwingen kon tot moord.

En zooals de steen der wijzen
Iedere bloei verstijven zou tot goud
Kwam zijn macht over de lustpaleizen,
Zingenot verkeerde in afgrijzen,
Trouwe lieven zochten schuldbe wijzen,
Angst tastte aan met dood verzoende wijzen
En de stoutste achtte op lijfsbehoud.

H. Marsman

Blauwe tocht I

HUIZEN hangen scheef in sluimering
en de straten klagen eindeloos-verwezen...

is dit de straat, vriendin,
die daags uw lach in fonkelende bloesem slaat?
die stroomt, bij schemering,
- o! ruischende verteederling der harten -
van 't grijze vuur, dat aan uw oog ontwelt?
die deind', een andre nacht,
in 't hijgend zich omarmen van al avonds vreugden,
één blauw geluk, dat onze schreden drenkt?

en dit de weg, vriendin,
die voor uw zachten tocht,
haar harde wand als waaier openbuigt?

dit dorp is zonder u mij vaag en vreemd -
zonder de vlam der haren in den wind,
zonder de schaduwen, die van uw handen waaien -
en zonder uwen schemerenden gang -

enkel der linde groene ademing
is van den bloesemdroom dier nachten vol:
een ronde stem, die door de wegen luidt.

Amsterdam

DE maan verft een gevaar over de gracht.
ik schuifel elken nacht na middernacht,
in een verloren echoloozen stap,
ruggelings schuivend langs de hemelschuinte,
de treden der verlaten wenteltrap
van de ontstelde ruimte -